

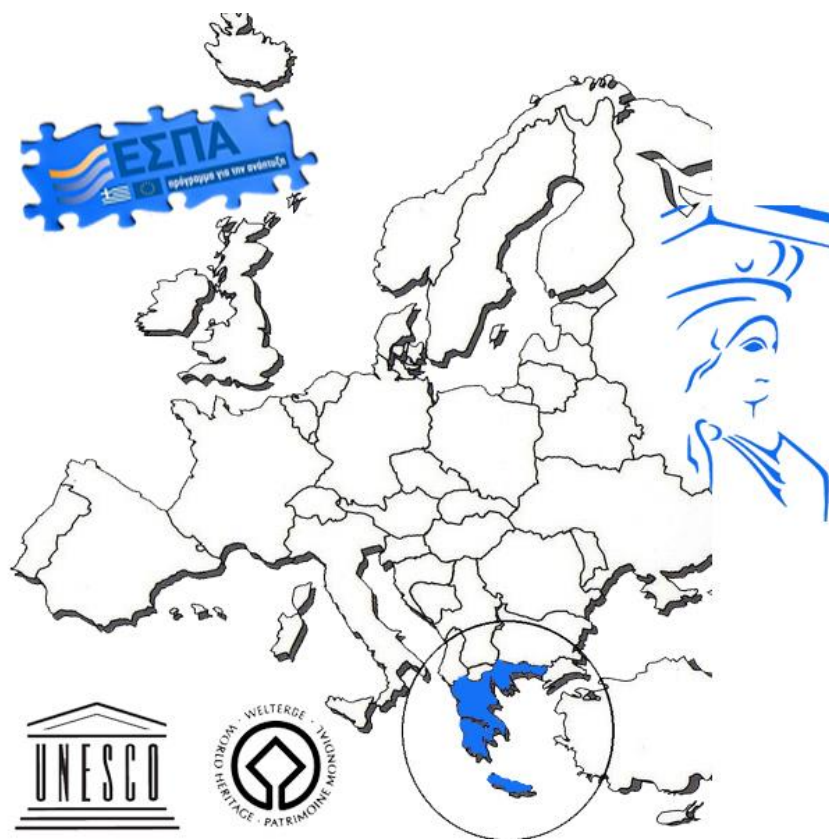
ΕΘΝΙΚΟ & ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ & ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΤΜΗΜΑ
ΔΙΕΘΝΩΝ & ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**“Παγκόσμια Πολιτιστική Κληρονομιά & Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά Ταμεία:
Η περίπτωση της Ελλάδας”**

ΜΠΟΡΜΠΟΤΣΙΑΛΟΥ ΑΝΤΩΝΙΑ

Αρ. Μητρ. 14915

Υπεύθυνη Καθηγήτρια: Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Ε. Δούση

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Δρ Α. Ζερβάκη

Σεπτέμβριος 2015

“Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την οικογένειά μου στην οποία και αφιερώνω την παρούσα εργασία για την αμέριστη συμπαράσταση και στήριξη καθ’ όλη τη διάρκεια των σπουδών μου. Στην επιθυμία μου να σπουδάσω σε μια ηλικία που κατά γενική ομολογία δεν ενδείκνυται για τέτοιες αποφάσεις ζωής, στάθηκαν αξιόλογοι σύμμαχοι ώστε να μπορέσω στο τέλος αυτού του επίπονου ταξιδιού να κάνω το όνειρό μου πραγματικότητα”

~

“Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου Δρ. Αντωνία Ζερβάκη, για τις εξαιρετικές παρατηρήσεις της κατά τη διάρκεια της συγγραφής της διπλωματικής μου εργασίας. Η καθοδήγησή της ήταν παραπάνω από πολύτιμη και με τιμά ιδιαίτερω”

Πίνακας Περιεχομένων

<i>Ακρωνύμια</i>	σελ.5
<i>Εισαγωγή</i>	σελ.6
<i>Μεθοδολογία</i>	σελ.8
Μέρος Α <i>Η έννοια της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς: από το διεθνές στο ευρωπαϊκό επίπεδο</i>	σελ.10
Κεφ.1 <i>Ο θεσμός της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς</i>	σελ.10
1.1 <i>Η έννοια της πολιτιστικής κληρονομιάς</i>	σελ.10
1.2 <i>Η Σύμβαση της UNESCO για την προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς του 1972</i>	σελ.12
1.2.1 <i>Το αντικείμενο της Σύμβασης</i>	σελ.12
1.2.2 <i>Τα κριτήρια της Σύμβασης</i>	σελ.13
1.2.3 <i>Οι υποχρεώσεις των συμβαλλόμενων μερών</i>	σελ.14
1.2.4 <i>Οι σημαντικότερες “προκλήσεις” για την προστασία παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς</i>	σελ.16
Κεφ. 2 <i>Η παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά και το ευρωπαϊκό οικοδόμημα</i>	σελ.20
2.1 <i>Η Ευρωπαϊκή πολιτιστική πολιτική</i>	σελ.20
2.2 <i>Συγκλίσεις και Αποκλίσεις στη φιλοσοφία των δύο θεσμών</i>	σελ.22
Κεφ.3 <i>Τα διαρθρωτικά ταμεία, και η Παγκόσμια Πολιτιστική Κληρονομιά</i>	σελ.26
3.1 <i>Η φυσιογνωμία των διαρθρωτικών ταμείων</i>	σελ.26
3.2 <i>Η πορεία προς την Ευρώπη του 2020 και η στρατηγική της</i>	σελ.30
3.2.1 <i>Χρηματοδοτώντας την παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά μέσα από τα διαρθρωτικά ταμεία από το 2000</i>	σελ.30
3.2.2 <i>...στην προγραμματική περίοδο 2014 – 2020</i>	σελ.33

Μέρος Β	<i>Η ελληνική περίπτωση</i>	σελ.36
Κεφ.1	<i>Η ελληνική πολιτιστική στρατηγική στο πλαίσιο των ευρωπαϊκών διαθρωτικών παρεμβάσεων</i>	σελ.36
1.1	Η προγραμματική περίοδος 2000 – 2006.....	σελ.37
1.2	Η προγραμματική περίοδος 2007 – 2013.....	σελ.38
1.3	Η προγραμματική περίοδος 2014 – 2020.....	σελ.39
Κεφ.2	<i>Τα ελληνικά χρηματοδοτούμενα εγγεγραμμένα μνημεία του Καταλόγου της Σύμβασης του 1972</i>	σελ.40
2.1	...κατά την προγραμματική περίοδο 2000 – 2006: ένας θετικός απολογισμός.....	σελ.43
2.2	...κατά την προγραμματική περίοδο 2007 – 2013: οι δράσεις επιβραδύνονται.....	σελ.49
2.3	Η προγραμματική περίοδος 2014 – 2020: παλαιά ζητήματα απαιτούν καινοτόμες λύσεις.....	σελ.54
	<i>Συμπεράσματα</i>	σελ.56
	<i>Πηγές</i>	σελ.62
	<i>Παράρτημα</i>	σελ.71

Ακρωνύμια

ΑΕΠ: Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

ΓΓΑ: Γενική Γραμματεία Πολιτισμού

ΔΑΒΜΜ: Διεύθυνση Αναστύλωσης Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων

ΔΙΠΚΑ: Διεύθυνση Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων

ΕΒΑ: Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων

ΕΓΤΠΕ: Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων

ΕΓΤΑ: Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης

ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΚ: Ευρωπαϊκός Κανονισμός

ΕΚΤ: Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠ: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα

ΕΠΚΑ: Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων

ΕΣΠΑ: Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς & Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης

ΕΤΠΑ: Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης

ΕΤΘΑ: Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας

ΚΠΣ: Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης

ΚΣΠ: Κοινό Στρατηγικό Πλαίσιο

ΚΘΠ: Κωδικός Θεματικής Προτεραιότητας

ΜΟΠ: Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα

ΜΜΕ: Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις

ΠΕΠ: Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα

ΣΔΕΕ: Συνθήκη Λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΣΕΣ: Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης

Υ.ΠΑΙ.Θ.Π.Α. : Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού

ΥΠΕΧΩΔΕ: Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων

ΥΠΠΟ: Υπουργείο Πολιτισμού

WHC: World Heritage Convention

ESDP: European Spatial Development Perspectives

Εισαγωγή

Η ιδέα της διατήρησης και της ανάδειξης των πολιτιστικών αγαθών του εκάστοτε τόπου συνδέεται αρχικά με τη συγκρότηση των εθνικών αφηγημάτων που συνέβαλαν στη δημιουργία των εθνών-κρατών και άλλαξαν ριζικά τον γεωπολιτικό χάρτη της υφηλίου. Στο πλαίσιο αυτό, η πολιτιστική κληρονομιά ταυτίζεται με την ιστορική μνήμη ενός λαού ή μιας κοινωνίας και κυρίως με την προσπάθεια τόνωσης του αισθήματος της εθνικής υπερηφάνειας για τα πνευματικά επιτεύγματα των προγόνων αλλά και την προώθηση της γνώσης.

Ωστόσο, σταδιακά, η πολιτιστική κληρονομιά αποκτά μια νέα διάσταση η οποία υπερβαίνει τα στενά εθνικά ή εδαφικά όρια. Η διεθνής κοινότητα ασχολείται με τρόπο συστηματικό με τη συγκρότηση αρχών και κανόνων για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, αρχικά σε καιρό πολέμου (στις Διασκέψεις της Χάγης του 1899 και του 1907) και ειρήνης στη συνέχεια (στις διασκέψεις και τους θεσμούς της Κοινωνίας των Εθνών).¹ Συνεπώς, η συνειδητοποίηση της οικουμενικής σημασίας και της ανάγκης προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς δεν αποτελεί μια καινοφανή ιδέα. Εντούτοις, πιο ολοκληρωμένη πρόσληψη της διεθνούς προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς τόσο στην πολιτική όσο και στη νομική της διάσταση, θεμελιώνεται στα μέσα του 20ου αιώνα.

Το 1972 η UNESCO με την πρωτοποριακή για τα δεδομένα της εποχής Σύμβαση για την προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς, θέτει υπό την αιγίδα της μια σειρά πολιτιστικών μνημείων και τοπίων, αναγνωρίζοντας κατ' αυτό τον τρόπο τη σημασία τους για το σύνολο των λαών του κόσμου, με την ανταπόκριση των κρατών να είναι παραπάνω από ενθαρρυντική. Με κύριο όχημα τον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς στον οποίο και εγγράφονται όλα εκείνα τα πολιτιστικά αγαθά που διακρίνονται για την *“εξαιρετή οικουμενική τους αξία”*, αναπτύσσεται μια καινοτόμος πολυεπίπεδη στρατηγική με στόχο τη διαφύλαξή τους. Με τον τρόπο αυτό, η συλλογική μνήμη μιας συγκεκριμένης ομάδας αποκτά οικουμενική διάσταση, κινητοποιώντας ολόκληρη την διεθνή κοινότητα η οποία και καταβάλλει

---

¹ Organisation des Nations Unies pour l'éducation, la science et la culture (2007), *60 ans d'histoire d'UNESCO : Actes du colloque international, Paris, 16-18 Novembre 2005*, Maison de l'UNESCO

προσπάθειες για τη διατήρηση του ιστορικού πανανθρώπινου παρελθόντος, ως αναπόσπαστου μέρους μιας οικουμενικής συλλογικής ταυτότητας.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να σημειωθεί ότι το κόστος της διατήρησης των μνημείων αυτών βαραίνει τα ίδια τα κράτη. Κανένα διεθνές πλαίσιο προστασίας δεν συνδράμει συστηματικά τα κράτη οικονομικά σε αυτήν την προσπάθεια. Ωστόσο, η πλειονότητα των κρατών αδυνατεί να καλύψει εξ ολοκλήρου από εθνικούς πόρους ένα τέτοιο εγχείρημα, λαμβάνοντας υπόψη ότι η διατήρηση των αυστηρών προτύπων (standards) προστασίας των μνημείων οικουμενικής σημασίας στο πλαίσιο των διεθνών συμβάσεων και, ειδικότερα στο πλαίσιο της Σύμβασης του 1972, συνιστά ένα εγχείρημα υψηλού κόστους, αφενός λόγω της φύσης των έργων και της εξειδίκευσης των εργασιών που απαιτούνται για την προστασία τους και αφετέρου λόγω των αυξανόμενων προκλήσεων (αντίξοες περιβαλλοντικές συνθήκες, ασφάλεια κ.α.). Για το λόγο αυτό, στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), η συμβολή των διαρθρωτικών ταμείων κρίνεται θεμελιώδης. Τα Ευρωπαϊκά διαρθρωτικά ταμεία, τα οποία αποτελούν και το αντικείμενο της παρούσας έρευνας, συνδράμουν στην διατήρηση των πολιτιστικών μνημείων που βρίσκονται εντός των γεωγραφικών συνόρων των κρατών μελών της Ένωσης.

Επιχειρώντας να μείνει συνεπής ως προς αυτό το εγχείρημα, η ΕΕ συμβάλλει στη διατήρηση της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς των κρατών μελών της προβάλλοντας τα εμβληματικά μνημεία της ανθρωπότητας που βρίσκονται στο έδαφος τους ως κομμάτι της συλλογικής Ευρωπαϊκής ταυτότητας. Ωστόσο, δεν θα πρέπει να λησμονεί κανείς ότι η Ένωση, λόγω των αρμοδιοτήτων της, αντιμετωπίζει σε μεγάλο βαθμό τα εν λόγω αγαθά με όρους αγοράς και ως εκ τούτου ως μοχλό ανάπτυξης και αύξησης της απασχόλησης, σε ένα ολοένα και πιο οξυμένο ανταγωνιστικό διεθνές περιβάλλον.

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας αποτελεί η παρουσίαση μιας εκ των οικονομικών διαστάσεων της προστασίας της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς μέσα από τη διερεύνηση των σημαντικών ευκαιριών χρηματοδότησής της από τα Ευρωπαϊκά διαρθρωτικά ταμεία, με στόχο να αναδειχθούν οι συνέργειες και οι αποκλίσεις σε επίπεδο πρόσληψης των μνημείων τόσο από το σύστημα της Σύμβασης του 1972 όσο και από τον συγκεκριμένο χρηματοδοτικό μηχανισμό της Ένωσης. Το πρώτο μέρος της

μελέτης θα αφιερωθεί αποκλειστικά στην εννοιολογική αποσαφήνιση των βασικότερων όρων του υπό εξέταση ερωτήματος. Συγκεκριμένα, θα γίνει μια προσπάθεια να οριστεί η έννοια της πολιτιστικής κληρονομιάς, εστιάζοντας αφενός στον οικουμενικό της χαρακτήρα και αφετέρου στις προκλήσεις για την προστασία της. Επιπλέον, αφού παρουσιαστεί η Σύμβαση του 1972 και το αντικείμενο αυτής, θα αναδειχθούν τα επιμέρους κριτήρια αλλά και οι υποχρεώσεις των συμβαλλόμενων μερών, ώστε να αναδειχθεί η φιλοσοφία του συγκεκριμένου συστήματος προστασίας. Το δεύτερο κεφάλαιο, θα εστιάσει αρχικά στην παρουσίαση της Ευρωπαϊκής πολιτιστικής πολιτικής και της σύνδεσής της με την περιφερειακή πολιτική και εν συνεχεία σε τυχόν συγκλίσεις και αποκλίσεις με την προαναφερθέντα Σύμβαση. Στο τρίτο κεφάλαιο θα εξεταστεί συνοπτικά ο τρόπος λειτουργίας των διαθρωτικών ταμείων, δίνοντας έμφαση στην δυνατότητα που αυτά παρέχουν για την χρηματοδότηση της παγκόσμιας κληρονομιάς σε Ευρωπαϊκό επίπεδο κατά την πορεία προς την προγραμματική περίοδο 2014 – 2020. Η Ελληνική περίπτωση θα αποτελέσει, στο δεύτερο μέρος, το έναυσμα για μια πιο στοχευμένη εξέταση των δυνατοτήτων που παρέχουν τα χρηματοδοτικά εργαλεία της Ένωσης, μέσα από διερεύνηση της χρηματοδότησης του συνόλου των Ελληνικών μνημείων που είναι εγγεγραμμένα στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Τέλος, θα επιχειρηθεί η συναγωγή συμπερασμάτων, ανιχνεύοντας τόσο τη φιλοσοφία της ανωτέρω Σύμβασης όσο και της Ευρωπαϊκής χρηματοδότησης των εγγεγραμμένων μνημείων στο πλαίσιο της εξέλιξης των διαφορετικών διαθρωτικών μοντέλων και στόχων που υιοθετούνται στην υπό εξέταση χρονική περίοδο, πάντα στα πλαίσια της διατήρησης και της ανάδειξης του πολιτιστικού κληροδοτήματος των πρότερων χρόνων.

Μεθοδολογία

Η ανάλυση του θέματος βασίζεται τόσο σε πρωτογενείς πηγές (Κανονισμούς, Αποφάσεις, Οδηγίες, Συνθήκες, Συμβάσεις) όσο και σε δευτερογενείς πηγές δηλαδή σε ελληνόγλωσση και ξενόγλωσση βιβλιογραφία και αρθρογραφία. Το εν λόγω εγχείρημα χρησιμοποιεί τη μεθοδολογία της ποιοτικής ανάλυσης μολονότι γίνεται χρήση ποσοτικών στοιχείων για την τεκμηρίωση των

επιχειρημάτων. Τα ποσοτικά στοιχεία σχετικά με τη χρηματοδότηση αντλούνται κυρίως από την ιστοσελίδα του Υπουργείου Πολιτισμού και την ιστοσελίδα του Υπουργείου Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού το οποίο και περιέχει αναλυτικές πληροφορίες για το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ).

Μέρος Α Η έννοια της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς: από το διεθνές στο ευρωπαϊκό επίπεδο

Κεφάλαιο 1 - Ο Θεσμός της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς

1.1 Η έννοια της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς

Δεν είναι εύκολη η διατύπωση ενός ορισμού ικανού να συμπεριλάβει όλες τις πτυχές της έννοιας της πολιτιστικής κληρονομιάς οικουμενικής σημασίας. Αν και έχουν γίνει σχετικές αναφορές κατά το παρελθόν, αυτές αφενός δεν εστιάζουν σε μια ολοκληρωμένη πραγμάτευση και αφετέρου δύσκολα εντάσσονται σε ένα γενικό πλαίσιο προσέγγισης.² Οι διαφορετικές απόπειρες ορισμού ωστόσο, αναδεικνύουν την ύπαρξη δύο χαρακτηριστικών αξιών: της “μοναδικότητας” και του “αναντικατάστατου” χαρακτήρα των εν λόγω πολιτιστικών αγαθών,³ ως αντιπροσωπευτικών των παλαιότερων εποχών και ως μέρους της ιστορικής συνέχειας των πολιτισμών, η διαφύλαξη των οποίων στοχεύει στη διασφάλιση της διαγενεακής ισότητας, της κοινωνικής δικαιοσύνης⁴ καθώς και στην ανάπτυξη και στην ευημερία των κρατών.⁵ Πρόκειται στην ουσία για μια έννοια

---

² Για τον ορισμό της πολιτιστικής κληρονομιάς και την διεθνιστική της πρόσληψη, βλ. Janet Blake (Jan.2000), “On defining the Cultural Heritage”, *The International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 49, No. 1, σελ.61-58.

³ Συγκεκριμένα, η έννοια της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς περιλαμβάνει μνημεία, κτηριακά σύνολα και τοποθεσίες ως δημιουργικά έργα του ανθρώπου ή από κοινού με τη φύση, βλ. UNESCO, *Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage 1972*, Paris 16.11.1972, ολόκληρη η Σύμβαση στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://whc.unesco.org/archive/convention-en.pdf>, (πρόσβαση στις 26.08.2015), άρθρο 1 & 2, σελ.2, η εν λόγω Σύμβαση όπως δημοσιεύτηκε στο Ν. 1126 (ΦΕΚ Α 32 / 10.02.1981), στη διεύθυνση: <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=CjoM4mUNfKs%3d&tabid=567>, (πρόσβαση στις 26.08.2015) και Ahmad Yahaya (May 2006), “The Scope and Definitions of Heritage”, *International Journal of Heritage Studies*, Vol. 12, No. 3, σελ.292-300.

⁴ Μια δικαιοσύνη η οποία θεμελιώνεται στην πεποίθηση του κοινού οφέλους για την ανθρωπότητα της διατήρησης εκείνων των πόρων που ανήκουν στο σύνολο της και άρα στην αναγνώριση της ανάγκης για την παροχή στήριξης ως προς αυτόν τον σκοπό, βλ. Ζερβάκη Αντωνία (2010), *Η έννοια της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς της ανθρωπότητας: η συμβολή της UNESCO*, Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.57.

⁵ Η έννοια της ανάπτυξης και της σχέσης της με τον πολιτισμό αρχικά εκλαμβάνεται ως κομμάτι της κοινωνικής ανάπτυξης (Διακήρυξη της Πόλης του Μεξικό, 1982) και στην συνέχεια αποκτά μια διάσταση περισσότερο οικονομοκεντρική (Σύμβαση για την Πολιτιστική Πολυμορφία), βλ. UNESCO, *Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*, Paris, 17 October 2013, ολόκληρη η Σύμβαση: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001325/132540e.pdf> και UNESCO, Mexico City Declaration on Cultural Policies World Conference on Cultural Policies, Mexico City, 26 July - 6 August 1982, ολόκληρη η Διακήρυξη στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://www.ifa.de/fileadmin/pdf/abk/inter/unesco_mondiicult.pdf, (πρόσβαση στις 20.09.2015).

συνυφασμένη τόσο με την ταυτότητα των λαών του κόσμου⁶, όσο και με τη λειτουργία της ως συλλογική μνήμη, δημιουργώντας ένα αίσθημα σεβασμού και ανάγκης προστασίας της.⁷ Η άποψη αυτή κερδίζει έδαφος μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και, κυρίως, μετά τη δεκαετία του 1960, όπου ο έντονος ρυθμός φθοράς των μνημείων λόγω της βιομηχανοποίησης και της αστικοποίησης, οδηγεί σε μια σημαντική υποβάθμισή τους, προβάλλοντας την ανάγκη λήψης άμεσων μέτρων. Μέτρα που ενώ αφορούν ή θα έπρεπε να αφορούν τις εσωτερικές υποθέσεις του εκάστοτε κράτους, στο όνομα της αναγνώρισης και του σεβασμού της ιδιαίτερης ταυτότητας που το συγκροτεί, έχουν αναχθεί στη σφαίρα των αποφάσεων διεθνών θεσμών, οι οποίοι και προωθούν μια σειρά νομικά δεσμευτικών ή μη, προτύπων συμπεριφοράς, κοινών για όλα τα κράτη.⁸ Εν τέλει, η βαθιά περισυλλογή της μεταπολεμικής περιόδου φαίνεται να οδηγεί στην υιοθέτηση μιας διαφορετικής διάστασης για το ιστορικό παρελθόν και τα μνημεία του εκάστοτε έθνους η οποία και εκφράζεται από την πεποίθηση ότι ο υλικός πολιτιστικός του πλούτος δεν ανήκει στο έθνος αυτό καθ' αυτό αλλά σε όλο τον κόσμο.⁹ Ο όρος παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά αποτυπώνει στην πραγματικότητα μια *“διάβρωση της εθνικής κυριαρχίας μέσα από την υπαγωγή των πολιτιστικών αγαθών οικουμενικής αξίας σε ένα ιδιαίτερο διεθνές καθεστώς προστασίας”*.¹⁰ Ειδικότερα, πρόκειται για αγαθά με μη ανανεώσιμο χαρακτήρα, με την εποπτεία της διαχείρισής τους να συνιστά αρμοδιότητα μιας διεθνούς αρχής αλλά και μη κρατικών οντοτήτων που κατέχουν την απαιτούμενη τεχνογνωσία, σε μια

---

⁶ Όπως αποτυπώνεται στο Χάρτη της Βενετίας, το 1964: *“οι λαοί αποκτούν ολοένα και μεγαλύτερη συνείδηση της ενότητας των ανθρώπινων αξιών και θεωρούν τα αρχαία μνημεία ως κοινή κληρονομιά”*, βλ. στο International Charter for the Conservation and the Restoration of Monuments and Sites, Venice, 25-31 May 1964, στο: <http://www.icomos.org/venicecharter2004/>, (πρόσβαση στις 26.08.2015).

⁷ Γεώργιος Κρανιάς (2011), *Το Ισχύον Διεθνές Νομικό Πλαίσιο για την Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς*, διπλωματική εργασία του σχολής Νομικών, Οικονομικών και Πολιτικών επιστημών, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, σελ.5-6.

⁸ Χαράλαμπος Κόκκινος (2002), *Για την Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς: Πολιτιστικές, Τεχνολογικές και Επιστημολογικές Συνιστώσες*, διδακτορική διατριβή, Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο, ΕΜΠ, ολόκληρη η διδακτορική διατριβή στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/13474#page/48/mode/2up>, (πρόσβαση στις 26/8/2015), σελ.50 – 56.

⁹ Γιώργος Σκουλάς, Δέσποινα Σκουλά (2011), *“Το δικαίωμα του Πολίτη στο Πολιτιστικό Περιβάλλον: Η συνταγματική και νομική του διάσταση στην Παιδεία και στον Πολιτισμό”* στο *Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*, τόμος ΙΕ, τεύχος 60, σελ.33.

¹⁰ Α. Ζερβάκη, *Η έννοια της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς*, σελ.56.

προσπάθεια να διαφυλάξουν¹¹ και να αξιοποιήσουν τα αγαθά εκείνα που συνιστούν κληρονομιά της ανθρωπότητας, είτε σε καιρό ειρήνης, είτε σε καιρό πολέμου.¹² Μια κληρονομιά που αφενός αποτελεί την έκφραση του πλούτου του ανθρώπινου πνεύματος και αφετέρου την πνευματική παρακαταθήκη για τις επόμενες γενεές ώστε η περιφρούρησή της να αποτελεί θεμελιώδη υποχρέωση των λαών του κόσμου.¹³

1.2 Η Σύμβαση της UNESCO για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς

1.2.1 Το αντικείμενο της Σύμβασης

Το 1972, η UNESCO, έπειτα από εντατικές διαπραγματεύσεις, υιοθετεί τη Σύμβαση για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς, η οποία και συνιστά το πρώτο νομικά δεσμευτικό κείμενο που κωδικοποιεί την υποχρέωση προστασίας της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς σε καιρό ειρήνης. Με αφετηρία το κράτος, το οποίο επιφορτίζεται με υποχρεώσεις διαφύλαξης και διαχείρισης μέσα από ένα καθεστώς “που γίνεται αντιληπτό ως ένα σύστημα διεθνούς συμπράξεως και συνδρομής”,¹⁴ η εν λόγω Σύμβαση εστιάζει στην ανάγκη προστασίας των πολιτιστικών αγαθών μοναδικής οικουμενικής αξίας, τόσο από τη φυσική φθορά που υπόκεινται μέσα στο χρόνο όσο και από τις διαρκώς αυξανόμενες περιβαλλοντικές, κοινωνικές και οικονομικές απειλές που αντιμετωπίζουν κατά την εξελικτική πορεία του ανθρώπου.¹⁵ Επιπλέον, η Σύμβαση καθιερώνει έναν τεχνοκρατικό μηχανισμό, καθώς προβλέπει τη συνεργασία με “διεθνείς και εθνικές κυβερνητικές οργανώσεις που έχουν αντικειμενικούς σκοπούς παρόμοιους με εκείνους της

---

¹¹ Η έννοια της προστασίας αναφέρεται στην αντιμετώπιση των κινδύνων που αφορούν: α. τον εντοπισμό και την ανασκαφή, β. την καταγραφή και την αρχειοθέτηση, γ. τη μελέτη και την τεκμηρίωση, δ. τη διασφάλιση από την καταστροφή, τη φθορά, την αλλοίωση, την κλοπή, την παράνομη εξαγωγή κ.α., ε. τη συντήρηση και την αποκατάσταση και στ. την αναβάθμιση και τη διευκόλυνση πρόσβασης του κοινού, βλ. Γεράσιμος Δ. Παυλογεωργάτος (2003), *Διατήρηση της Γλυκής Πολιτιστικής Κληρονομιάς*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Επίκεντρο, σελ. 32.

¹² Α. Ζερβάκη, *Η έννοια της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς* σελ.56-57.

¹³ UNESCO, *Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage 1972*, προοίμιο, σελ.1.

¹⁴ UNESCO, *Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage 1972*, άρθρο 7.

¹⁵ Ο.π., προοίμιο.

Σύμβασης”,¹⁶ σε μια προσπάθεια να εφαρμοστεί το νομικό κείμενο με τη βοήθεια οργάνων που κατέχουν υψηλή τεχνογνωσία και εμπειρία σε ζητήματα προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς.

1.2.2 Τα κριτήρια της Σύμβασης

Κύριο όχημα για την προστασία των αγαθών αποτελεί ο Κατάλογος Παγκόσμιας Κληρονομιάς, στον οποίο η εγγραφή συνεπάγεται την εκπλήρωση συγκεκριμένων κριτηρίων και προϋποθέσεων. Όποιο αγαθό προτείνεται για εγγραφή στον ανωτέρω Κατάλογο, πρέπει να ικανοποιεί τουλάχιστον ένα από τα προβλεπόμενα δέκα στον αριθμό κριτήρια,¹⁷ όπως αυτά αποτυπώνονται στο Παράρτημα 1 της εργασίας. Ωστόσο, εκτός από τα εν λόγω κριτήρια τα πολιτιστικά αγαθά οφείλουν να ικανοποιούν αντίστοιχα και τρία κριτήρια οριζόντιου χαρακτήρα, ήτοι της οικουμενικής αξίας, του αυθεντικού χαρακτήρα και του υψηλού βαθμού ακεραιότητας.¹⁸ Τα 10 ειδικά κριτήρια, το περιεχόμενο των οριζόντιων κριτηρίων,¹⁹ καθώς και το γενικότερο πλαίσιο και οι αρχές προστασίας και διαχείρισης των μνημείων, διαμορφώνονται στο πλαίσιο των εργασιών της Διακυβερνητικής Επιτροπής της Σύμβασης (εφεξής Διακυβερνητική Επιτροπή),²⁰ με τη συνδρομή εξειδικευμένων συμβουλευτικών οργάνων²¹ και εν συνεχεία αποτυπώνονται στα κείμενα των κατευθυντήριων

---

¹⁶ Ο.π., άρθρο 13§7.

¹⁷ World Heritage Committee/13/01 (July 2013), Operational Guidelines for the Implementation for the world Heritage Convention, στη διεύθυνση: <http://whc.unesco.org/archive/opguide13-en.pdf>, (πρόσβαση στις 28.08.2015), §77, σελ.20-21.

¹⁸ Για μια αποτύπωση των βασικών χαρακτηριστικών των εν λόγω κριτηρίων, βλ. Α. Ζερβάκη, *Η έννοια της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς* σελ.89-96.

¹⁹ Στο κείμενο της Σύμβασης ουδέποτε γίνεται λόγος για τα ζητήματα της αυθεντικότητας και της ακεραιότητας.

²⁰ Η Επιτροπή, αποτελούμενη από 21 συμβαλλόμενα μέλη, διαθέτει σημαντικές αρμοδιότητες οι οποίες αφενός θεραπεύουν τυχόν δυσλειτουργίες που εμφανίζονται κατά την εποπτεία, την εφαρμογή και το συντονισμό της Σύμβασης και αφετέρου προωθούν τις νέες τάσεις που ανακύπτουν στους τομείς της προστασίας των πολιτιστικών θέσεων, βλ. Αντωνία Ζερβάκη (2014), “Προστατεύοντας την Παγκόσμια Πολιτιστική και Φυσική Κληρονομιά στην Πράξη: μια σύντομη αποτίμηση”, στο *Η Σύμβαση για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς, 40 χρόνια μετά: μια κριτική αποτίμηση*, επιμ. Στέλιος Περράκης, Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης. Αναλυτικά για τις αρμοδιότητες βλ. WHC/13/01, §19-29 σελ.5-8.

²¹ Συγκεκριμένα η Επιτροπή συνεργάζεται με το Διεθνές Κέντρο για την Έρευνα, τη Συντήρηση και την Αποκατάσταση Πολιτιστικής Ιδιοκτησίας (ICCROM), το Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Χώρων (ICOMOS) και τη Διεθνή Ένωση για τη Διατήρηση της Φύσης (IUCN), δύο διακυβερνητικούς συμβουλευτικούς οργανισμούς και μια μη κυβερνητική οργάνωση, καθώς και μια σειρά άλλων κυβερνητικών, ιδιωτικών, κοινοτικών οργανισμών, βλ. WHC/13/01, §30-40 σελ.8-10.

οδηγιών της. Με τον τρόπο αυτό, ο μηχανισμός προστασίας επιχειρεί να ανταποκριθεί στις εξελίξεις, στις ανάγκες και στα κενά της αρχικής Σύμβασης, συμβαδίζοντας συνάμα με τις τάσεις αιχμής της εκάστοτε εποχής, γεγονός που φανερώνει και τη μεγάλη επιτυχία της.²² Με την είσοδο στον 21ο αι. παρατηρείται μια στροφή προς την ανάδειξη των άυλων αξιών που σχετίζονται με την Παγκόσμια Πολιτιστική Κληρονομιά ενώ παράλληλα διευρύνονται και οι στρατηγικοί στόχοι σε μια προσπάθεια της Σύμβασης να συμπορευθεί με μια νέα αντίληψη που αναδεικνύει τον ρόλο των τοπικών κοινωνιών και τη σημασία της ενεργούς συμμετοχής τους στη διαχείριση, στην ανάδειξη και στην αξιοποίηση των μνημείων στο πλαίσιο του ευρύτερου στόχου της αιεφόρου και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης.²³

1.2.3 Οι υποχρεώσεις των συμβαλλομένων μερών

Η Σύμβαση υιοθετεί την “αποκεντρωμένη” αντίληψη της προστασίας της παγκόσμιας κληρονομιάς, στο πνεύμα της αρχής της περιβαλλοντικής προστασίας “think globally, act locally”. Τα συμβαλλόμενα μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να διατηρούν και να προστατεύουν την “κοινή” πολιτιστική κληρονομιά που βρίσκεται στο έδαφός τους, χωρίς να φαίνεται να θίγεται, σε πρώτο επίπεδο, η εθνική τους κυριαρχία.²⁴ Σύμφωνα με το άρθρο 4 της Σύμβασης, τα συμβαλλόμενα μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση για “τον προσδιορισμό, την προστασία, την συντήρηση, την αξιοποίηση και την μεταβίβαση στις μελλοντικές γενεές εκείνης της πολιτιστικής κληρονομιάς που βρίσκεται στο έδαφος τους, [...] μέχρι του μεγίστου ορίου των διαθεσίμων πόρων του, και, ενδεχομένως, μέσω οιασδήποτε διεθνούς συνδρομής και συνεργασίας [...]

---

²² Ειρήνη Σταματούδη (2014), “Βασικές Αρχές και Φυσιογνωμία της Σύμβασης της UNESCO για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς” στο *Η Σύμβαση για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς, 40 χρόνια μετά: μια κριτική αποτίμηση*, επιμ. Στέλιος Περράκης, Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, σελ.17.

²³ Α. Ζερβάκη, *Η έννοια της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς* σελ.65,107-108 και Έλενα Κόρκα (2014), “Η εξέλιξη της Σύμβασης για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς της UNESCO του 1972 – σαράντα έτη από την υιοθέτησή της” στο *Η Σύμβαση για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς, 40 χρόνια μετά: μια κριτική αποτίμηση*, επιμ. Στέλιος Περράκης, Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, σελ.64-65.

²⁴ Michel Batisse (December 1992), “The struggle to save our World Heritage” στο *Environment*, Vol.34, No 10, σελ.16.

επί οικονομικού, καλλιτεχνικού, επιστημονικού και τεχνικού πεδίου”.²⁵ Η Σύμβαση δηλαδή προβλέπει τη δυνατότητα αναζήτησης οικονομικής ή άλλου είδους συνδρομής στα κράτη που φιλοξενούν μνημεία οικουμενικού χαρακτήρα στο έδαφός τους. Το σύστημα προστασίας λειτουργεί στη βάση της αρχής της επικουρικότητας, με τη λήψη συμπληρωματικών δράσεων σε διεθνές, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο.²⁶

Από το 1998 έχει γίνει πιο αυστηρός ο μηχανισμός παρακολούθησης και ελέγχου με την υποβολή περιοδικών εξαετών εκθέσεων από τα κράτη, στις οποίες αποτυπώνονται τα μέτρα που έχουν υιοθετήσει τόσο ως προς την εφαρμογή της Σύμβασης όσο και ως προς την κατάσταση των αγαθών στον Κατάλογο.²⁷ Εστιάζοντας λοιπόν στην αντιμετώπιση των σύγχρονων προκλήσεων, μέσα από εξιδεικευμένες εθνικές στρατηγικές που υλοποιούν τις διεθνείς τους υποχρεώσεις,²⁸ επιχειρείται η συγκρότηση και εφαρμογής ενός ολοκληρωμένου πλαισίου προστασίας, διατήρησης και εν τέλει μετάδοσης των αγαθών με εξαιρετη παγκόσμια πολιτιστική αξία στις επόμενες γενεές.²⁹ Οποιαδήποτε παρέκκλιση από τις αρχές προστασίας της Σύμβασης θα οδηγούσε σε εγγραφή του μνημείου στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο και, σε περίπτωση μη συμμόρφωσης με τα πρότυπα προστασίας της Σύμβασης, με την διαγραφή του από τον Κατάλογο, μια εξέλιξη που τα κράτη δεν επιθυμούν καθώς τα εν λόγω μνημεία αφενός τονώνουν το λαϊκό αίσθημα με την αναγνώριση της αξίας της ιδιαίτερης πολιτιστικής τους ταυτότητας και

---

²⁵ UNESCO, *Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage 1972*, άρθρο 4.

²⁶ Όπως ακριβώς συμβαίνει και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, με την Ένωση να μην αναλαμβάνει δράση (εκτός από τους τομείς που εμπίπτουν στην αποκλειστική της αρμοδιότητα), παρά μόνο εφόσον η δράση αυτή είναι πιο αποτελεσματική από την αντίστοιχη δράση σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο, βλ. Βασίλειος Χριστιανός (2011), *Εισαγωγή στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη ΑΕΒΕ, σελ. 31.

²⁷ WHC-98/CONF.203/18, 29th January 1999, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, *Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage*, 22nd Session, Kyoto, Japan, 30 November – 5 December 1998, σελ.4.

²⁸ Για μια συνολική εικόνα των γενικών υποχρεώσεων των συμβαλλόμενων μερών, βλ. ο.π.,§15, σελ.3.

²⁹ Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η κυρία Γεωργία Μανωλοπούλου σε ομιλία της στο 3^ο ελληνο-ρωσικό κοινωνικό φόρουμ, “η επαφή με τα πολιτιστικά αγαθά οδηγεί σε μονοπάτια προσωπικής αναζήτησης και μέθεξης μέσω της ευαισθητοποίησης της ψυχής και της ενεργοποίησης του νου που συντελείται. Ο Πολιτισμός και η Πολιτιστική Κληρονομιά λειτουργούν ενωτικά, δημιουργικά και λυτρωτικά για όλους τους λαούς αυτού του κόσμου”, βλ. στο Γεωργία Μανωλοπούλου (18 Σεπτεμβρίου 2013), *Η Πολιτιστική μας Κληρονομιά υπέρτατο αναπτυξιακό εργαλείο για την ανάταση της χώρας από την κρίση*, άρθρο που δημοσιεύθηκε στην ηλεκτρονική εφημερίδα www.olympia.gr, (πρόσβαση στις 28.08.2015).

αφετέρου προσελκύουν το διεθνές ενδιαφέρον και την ανάπτυξη πληθώρας οικονομικών δραστηριοτήτων.

1.2.4 Οι σημαντικότερες “προκλήσεις” της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς

Οι σύγχρονες απειλές και οι διαρκείς προκλήσεις για την υλική πολιτιστική κληρονομιά, απόρροια τόσο φυσικών όσο και ανθρωπογενών παραγόντων,³⁰ οδηγούν με μαθηματική ακρίβεια στην υποβάθμισή της, καθιστώντας περισσότερο από ποτέ επιτακτική την ανάγκη για την προστασία και τη διάσωσή της. Από την άλλη πλευρά, η σύγχρονη τεχνολογία ενισχύει δράσεις και στρατηγικούς σχεδιασμούς που μπορούν να διαφυλάξουν αλλά και να αναδείξουν τον πολιτιστικό πλούτο της ανθρωπότητας, συμβάλλοντας στην τουριστική και ως εκ τούτου στην οικονομικοκοινωνική ανάπτυξη ενός τόπου.

Σε κάθε περίπτωση, από τη στιγμή που ένα κράτος κυρώνει τη Σύμβαση της UNESCO για την προστασία της παγκόσμιας κληρονομιάς, οφείλει και να παρέχει όλα εκείνα τα μέσα (οικονομικά, νομικά, επιστημονικά, τεχνικά, διοικητικά) προκειμένου να συντηρηθούν τα σημαντικότερα αντιπροσωπευτικά μνημεία της ανθρωπότητας που βρίσκονται στο έδαφός του, όπως ορίζεται με σαφήνεια στις οδηγίες της Επιτροπής.³¹ Παρακάτω αναφέρονται συνοπτικά οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει η παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά αλλά και οι ευκαιρίες που τυχόν αναδεικνύονται από την προσπάθεια προστασίας και ανάδειξης της.

Εκτός από την φυσική φθορά από την πάροδο του χρόνου, την ευαισθησία των μνημείων επιτείνουν η κλιματική αλλαγή, οι διάφορες φυσικές καταστροφές (σεισμοί, φωτιά, πλημμύρες κ.α.) καθώς και μια σειρά βιολογικών παραγόντων όπως η δράση μικροοργανισμών και ζώων που προσβάλλουν τα δομικά υλικά των μνημείων, επιταχύνοντας τη διαδικασία φθοράς τους.³² Επιπλέον, τα σύγχρονα περιβαλλοντικά προβλήματα, όπως το φαινόμενο του

---

³⁰ Η ανάλυση των προκλήσεων δεν περιλαμβάνει κάποια αναφορά στη συστηματική καταστροφή της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς λόγω ανόδου του θρησκευτικού εξτρεμισμού καθώς εκφεύγει του αντικείμενου της παρούσας έρευνας που εστιάζει στην προστασία της εν λόγω κληρονομιάς σε Ευρωπαϊκό επίπεδο.

³¹ Αναλυτικά για τις υποχρεώσεις των συμβαλλομένων μερών, βλ. WHC/13/01, §15 σελ.3-4.

³² Γ. Δ. Παυλογεωργάτος, *Διατήρηση της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς*, σελ. 34.

θερμοκηπίου, η μείωση της στρατοσφαιρικής στοιβάδας του όζοντος, η όξινη βροχή, η ρύπανση της ατμόσφαιρας, του εδάφους και των υδάτινων πόρων κ.τ.λ., αποτέλεσμα της έντονης ανθρώπινης δραστηριότητας και της τεχνολογικής εξέλιξης, αλλά και η ανεξέλεγκτη αστική ανάπτυξη που τα τελευταία χρόνια λαμβάνει τρομακτικές διαστάσεις σε συνδυασμό με την υψηλή επισκεψιμότητα, οδηγούν στην αλλοίωση και στη σταδιακή καταστροφή τους.³³

Τα συμβαλλόμενα μέρη οφείλουν να διασφαλίσουν τα μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς από κάθε είδους φυσική φθορά ή αλλοίωση, αποκαθιστώντας τυχόν καταστροφές με τη βοήθεια, δημόσιων ή/και ιδιωτικών υπηρεσιών που στοχεύουν στην προστασία και στη διατήρησή των εν λόγω μνημείων και του φυσικού περιβάλλοντος που τα περιβάλλει, στην ανάπτυξη επιστημονικών και τεχνολογικών δράσεων καθώς και στην προώθηση εκπαιδευτικών και άλλων προγραμμάτων για αυτό τον σκοπό.³⁴

Εκείνο ωστόσο που έχει ενδιαφέρον, είναι η στενή σχέση της προστασίας της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς και της οικονομικής κρίσης που βιώνει τα τελευταία χρόνια η σύγχρονη κοινωνία. Η οικονομική δυσπραγία μεγάλου αριθμού χωρών έχει εκτεταμένες και πολλαπλές επιπτώσεις στην προστασία της κληρονομιάς της ανθρωπότητας, με σημαντικότερή από αυτές τη μειωμένη χρηματοδότηση τόσο για τη διατήρησή³⁵ και την αξιοποίηση της, όσο και για την προώθηση της έρευνας που θεωρείται απαραίτητη για την παραγωγή νέων μεθόδων προστασίας της. Οι ισχυροί χρηματοδοτικοί πόροι, οδηγούν αφενός στη μείωση του ειδικού επιστημονικού, τεχνικού ή διοικητικού προσωπικού, το οποίο είναι σε θέση να συμβάλλει στην στρατηγική διαφύλαξης και ανάδειξης των εν λόγω αγαθών με τις γνώσεις του, και αφετέρου στην αδυναμία χρήσης όλων εκείνων των υπηρεσιών που δύνανται να προσφέρουν οι σύγχρονες τεχνολογίες για την ανάδειξή τους. Καθοριστικές όμως είναι οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης και στον τρόπο χειρισμού των πολιτιστικών πολιτικών και της νομοθεσίας, καθώς οι οποιεσδήποτε διαρθρωτικές παρεμβάσεις και τροποποιήσεις που πραγματοποιούνται από διάφορους

---

³³ Ο.π.,σελ.34-35.

³⁴ WHC/13/01, §15 σελ.3-4

³⁵ Οι συχνότερα χρησιμοποιούμενοι όροι που αφορούν τη διατήρηση πολιτιστικών αγαθών ιδιαίτερης αξίας είναι: α. η ανακατασκευή, β. η αναπαλαίωση, β. η αναστήλωση, δ. η αποκατάσταση και ε. η στερέωση, για περισσότερες πληροφορίες βλ. στο Γ. Δ. Παυλογεωργάτος, *Διατήρηση της Γλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς*, σελ. 30-31.

επίσημους κυβερνητικούς μηχανισμούς (π.χ. εκ νέου δρομολογήσεις,³⁶ συγχωνεύσεις θεσμικών οργάνων διαχείρισης κ.α.) συχνά επιφέρουν σημαντικές καθυστερήσεις, υποβαθμίζοντας τις όποιες προσπάθειες για την προστασία τους.³⁷ Σε όλα τα παραπάνω, η διεθνής συνεργασία αλλά και η προσέγγιση των προβλημάτων, σφαιρικά και εν συνεχεία περιφερειακά και τοπικά, στα πλαίσια πάντα της Σύμβασης της UNESCO για την προστασία της Παγκόσμιας Κληρονομιάς και των οδηγιών της, αποτελεί το κλειδί για την εξεύρεση λύσεων.³⁸ Υπό αυτή την έννοια, η υποχρέωση συνδρομής και προστασίας όλων εκείνων των θέσεων που έχουν εγγραφεί στον Κατάλογο, μέσα από τις κατάλληλες περιφερειακές και τοπικές πολιτικές, θεωρείται επιβεβλημένη. Η αύξηση των πόρων, η ενίσχυση της έρευνας, η διασφάλιση της αποτελεσματικής συνεργασίας με τον ιδιωτικό τομέα και τις τοπικές κοινωνίες, η κατάρτιση του προσωπικού και η επαρκής στελέχωση των υποδομών, μπορούν να επιφέρουν θετικά αποτελέσματα στην προσπάθεια των κρατών για τη μεταβίβαση των μνημείων “εξαιρετης οικουμενικής αξίας” στις επόμενες γενεές.³⁹

Από την άλλη πλευρά, οι ταχείες εξελίξεις στο χώρο της πληροφορίας και των επικοινωνιών, μοιάζουν να μετατοπίζουν το ενδιαφέρον προς νέες πολιτικές διαχείρισης. Έτσι, η διασφάλιση της προστασίας της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς, μέσα από προσεχτικά σχεδιασμένες εθνικές και περιφερειακές στρατηγικές προσανατολισμένες σε εξιδικευμένες δράσεις, προβάλλει ως αναγκαιότητα. Αναγκαιότητα διότι αφενός προάγεται η τουριστική και άρα η οικονομική ανάπτυξη και αφετέρου διότι ενισχύεται η κοινωνική ενσωμάτωση και συνοχή, συμβάλλοντας ως εκ τούτου στην οικοδόμηση της εμπιστοσύνης ανάμεσα στις τοπικές κοινωνίες.⁴⁰ Η επένδυση

---

³⁶ Δηλ. μια εκ νέου έναρξη ή ανάθεση δράσεων που λόγω κάποιων εμποδίων είχε σταματήσει να πραγματοποιείται.

³⁷ Nathan Schlanger & Kenneth Aitchison (2010), *Archaeology and the Global Economic Crisis: multiple impacts, possible solutions*, Belgium: Culture Lab Edition, σελ.9-11.

³⁸ Star.gr (23.05.2012), Πολιτισμός, Διεθνές Συνέδριο για την Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς: σε καιρό οικονομικής κληρονομιάς, στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://www.star.gr/Pages/Politismos.aspx?art=108595&artTitle=diethnes_synedrio_gia_tin_protasia_tis_politistikis_mas_klironomias, (πρόσβαση στις 21.09.2015).

³⁹ WHC/13/01, §15 σελ.3-4.

⁴⁰ Ανδρούλα Βασιλείου (2014), “Η Προστασία της Εθνικής Κληρονομιάς είναι Εθνική Ευθύνη”, ομιλία στα πλαίσια Συνεδρίου της Ελληνικής Προεδρίας: *Η πολιτιστική κληρονομιά στο προσκήνιο! Προς μια κοινή προσέγγιση για βιώσιμη Ευρώπη*, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 6 Μαρτίου 2014.

στην ψηφιακή τεχνολογία, στην κοινωνία της πληροφορίας, στις δεξιότητες και στη δια βίου μάθηση αλλά και η ενίσχυση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, της έρευνας και της καινοτομίας, μπορούν να συμβάλλουν στη διατήρηση του παγκόσμιου πολιτιστικού πλούτου,⁴¹ ενισχύοντας παράλληλα την έννοια της βιωσιμότητας και της αειφόρου ανάπτυξης.⁴² Σε κάθε περίπτωση, η παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στο σύγχρονο κοινωνικό και οικονομικό γίγνεσθαι και ως εκ τούτου η ανάληψη καινοτόμων πρωτοβουλιών για τη διαφύλαξή της, είναι καθοριστικής σημασίας.

---

⁴¹ WHC/13/01, §15 σελ.3-4.

⁴² Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων, Πολιτισμού & Αθλητισμού, Γενική Γραμματεία Αθλητισμού (Υ.ΠΑΙ.Θ.Π.Α.), *Πρόταση για τη διαμόρφωση Εθνικής Αναπτυξιακής Στρατηγικής Τομέα Πολιτισμού 2014-2020*, Οκτώβριος 2012, σελ.31-38.

Κεφάλαιο 2 - Η παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά και το Ευρωπαϊκό οικοδόμημα

2.1 Η Ευρωπαϊκή πολιτιστική πολιτική

Η συνεργασία σε ζητήματα πολιτισμού σε Ευρωπαϊκό επίπεδο συνιστά μια αναγκαιότητα που ενστερνίστηκε και η ΕΕ αναγνωρίζοντας τον ρόλο της στο παγκόσμιο κοινωνικό και οικονομικό γίνεσθαι. Η θέση μάλιστα πως ο πολιτισμός αποτελεί προωθητική δύναμη για την αναπτυξιακή διαδικασία, ισχυροποιείται από την πρώτη κι όλας Συνθήκη που θεμελιώνει το νέο αυτό σχηματισμό οικονομικής και πολιτικής συνεργασίας, και συγκεκριμένα από τη Συνθήκη του Maasricht το 1992. Έτσι για πρώτη φορά, προσδιορίζονται στόχοι και μέτρα εφαρμογής για τον τομέα του πολιτισμού, επιτρέποντας σε μια Ένωση προσανατολισμένη στην οικονομία και στο εμπόριο, να προβεί σε κοινές δράσεις για την προστασία και την ανάπτυξη του πολιτισμού στη γηραιά ήπειρο.⁴³

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 167 της ΣΛΕΕ, η ΕΕ συμβάλλει στην ανάπτυξη του πολιτισμού των κρατών μελών στο πλαίσιο του σεβασμού της εθνικής ή περιφερειακής τους ποικιλομορφίας, ενώ ταυτόχρονα προβάλλει την κοινή πολιτιστική τους κληρονομιά.⁴⁴ Με την πολιτιστική διάσταση να λαμβάνεται υπόψη κατά την ανάπτυξη και την υλοποίηση διαφορετικών κοινοτικών πολιτικών,⁴⁵ όπως η περιφερειακή πολιτική, η έρευνα, η απασχόληση, το περιβάλλον κτλ., η πολιτιστική πολιτική της Ένωσης παρέχει στήριξη σε δράσεις που προωθούν την προστασία και τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, ως ζωτικό στοιχείο για την πολιτική και οικονομική ανάπτυξή της. Βασικό ζητούμενο είναι να διασφαλιστεί ότι η διαμόρφωση των κατάλληλων πολιτισμικών προγραμμάτων, θα οδηγήσει στην ανάπτυξη εκείνων

---

⁴³ Clive Barnett (2001), "Culture, policy, and subsidiarity in the European Union: from symbolic identity to the governmentalisation of culture", *Political Geography* 20, σελ.409-412.

⁴⁴ Βλ. άρθρο 167§1 & §2 της ΣΛΕΕ. Το άρθρο 167 είναι γνωστό ως ρήτρα ενσωμάτωσης των πολιτιστικών πτυχών ή ρήτρα της πολιτιστικής ενσωμάτωσης (cultural mainstreaming), στο Evangelia Psychogiopoulou, "The Cultural Mainstreaming Clause of Article 151(4) EC: Protection and Promotion of Cultural Diversity or Hidden Cultural Agenda?", 12(5) *European Law Journal*, σελ.575.

⁴⁵ Σύμφωνα με την αρχή της ενσωμάτωσης, στο Άννα Αθανασοπούλου, Έλενα Γλύτση, Αικατερίνη Χαμπούρη-Ιωαννίδου (2002), *Οι διαστάσεις των Πολιτιστικών Φαινομένων*, Τόμος Β', Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, σελ.164.

των πολιτιστικών δράσεων που εν τέλει θα ωφελήσουν την τοπική κοινωνία.⁴⁶ Τα στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς άλλωστε, αποτελούν οικονομικούς πόρους μεγάλης σημασίας για την περιφερειακή ανάπτυξη, καθώς επηρεάζουν την ποιότητα ζωής, και κατά συνέπεια τόσο τη χωροθέτηση των νέων επιχειρήσεων όσο και τον τουρισμό.⁴⁷ Στην ουσία η κληρονομιά παύει να αποτελεί μια απλή μνήμη, κινείται σε ευρύτερα σενάρια και μεταμορφώνεται σε καθοδηγητική δύναμη για το εμπόριο, την απασχόληση, τη ψυχαγωγία, την πολιτική.⁴⁸ Αποκτά εν ολίγοις, προστιθέμενη αξία για την οικονομική και κοινωνική εξέλιξη του εκάστοτε τόπου αλλά και ολόκληρου του ευρωπαϊκού χώρου, προσβλέποντας στην ανταγωνιστικότητα και στη μακροπρόθεσμη ανάκαμψη. Σε μια ήπειρο που από τη μια ο πληθυσμός γηράσκει, επιτρέποντας την αύξηση της ζήτησης σε πολιτιστικά αγαθά⁴⁹ και που από την άλλη η νέα γενιά ζει σε ρυθμούς νέων τεχνολογιών επικοινωνίας και πληροφορίας, αναδεικνύοντας μια καινοτόμα, δυναμική και κυρίως διαδραστική πολιτιστική αγορά, ο πολιτισμός, και ως συνέπεια η πολιτιστική κληρονομιά μπορούν να αποτελέσουν μια οικονομικοκοινωνική δραστηριότητα, αυξανόμενης σπουδαιότητας στο ολοένα και περισσότερο ανταγωνιστικό παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον.⁵⁰ Με άμεσες επιπτώσεις στην απασχόληση, στο ΑΕΠ, στα έσοδα του κρατικού προϋπολογισμού και των προϋπολογισμών της τοπικής αυτοδιοίκησης, στην άμβλυση των περιφερειακών και άλλων ανισοτήτων και στο περιβάλλον,⁵¹ η ανάπτυξη που συνδέεται με τον πολιτισμό θεωρείται ότι διασφαλίζει την αντιμετώπιση μιας σειράς κοινών προκλήσεων

---

⁴⁶ Darrin Bayliss (2004), "Denmark's Creative potential: The Role of Culture within Danish Urban Development Strategies" στο *International Journal of Cultural Policy*, Vol. 10 (1), σελ. 5-28.

⁴⁷ Ηλίας Κουρλιούρος (2008), "Χωροταξική Πολιτική και το Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου", στο Λίλα Λεοντίδου, Χρήστος Φραγκονικολόπουλος, κα, *Η Ευρωπαϊκή Ένωση την αυγή της τρίτης χιλιετίας: Θεσμοί, Οργάνωση και Πολιτικές*, Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, σελ. 419.

⁴⁸ Green Lines Institute for Sustainable Development, (2010), *Conference programme of the 2nd International Conference on Heritage and Sustainable Development - Heritage 2010*, edited by Green Lines Institute for Sustainable Development: Evora.

⁴⁹ Γεώργιος Κάτσος (2004), *Τουρισμός Ατόμων Τρίτης Ηλικίας*, Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων, σελ.64.

⁵⁰ Ministry of Education of Finland (2010), *Creative economy and Culture in the Innovation policy*, dpt. for Culture, Sport and Youth Policy, Publication of the Ministry of Education, σελ.13 και Σ. Λαζαρέτου, *Η έξυπνη οικονομία: πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες στην Ελλάδα*, σελ.6.

⁵¹ D. Bayliss, "Denmark's Creative potential", σελ. 5-28 και Michel de la Durantaye (2002), "Municipal Cultural Policies in Quebec" στο *Canadian Journal of Communication*, Vol. 27, σελ. 305-313.

που θα επηρεάσουν καθοριστικά το μέλλον της Ένωσης.⁵² Η αστική αναγέννηση, ο τουρισμός,⁵³ η επιχειρηματικότητα, η οικονομική ανάκαμψη, η κοινωνική ένταξη και η καινοτομία,⁵⁴ συμβάλλουν δυναμικά μέσα από την ορθή πολιτιστική διαχείριση στην οικοδόμηση μιας συνεκτικής και ανταγωνιστικής Ευρώπης.⁵⁵

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα συνιστά η υιοθέτηση των Ευρωπαϊκών Προοπτικών Χωρικής Ανάπτυξης - *European Spatial Development Perspectives (ESDP)*, όπου η “δημιουργική” διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς εμφανίζεται ως μια από τις τρεις κύριες κατευθυντήριες αρχές που συγκροτούν το Ευρωπαϊκό πλαίσιο χωρικής πολιτικής, με την ΕΕ να αναδεικνύει για άλλη μια φορά την σημασία της προστασίας και της ανάδειξης του πολιτιστικού της πλούτου για την περαιτέρω ανάπτυξη της Ευρώπης.⁵⁶ Οι πολιτιστικές δράσεις συνδέονται πλέον με την περιφερειακή ανάπτυξη και με την ίδια την έννοια της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, επιτρέποντας κατ’ αυτό τον τρόπο τη χρηματοδότησή τους από τα Διαρθρωτικά της Ταμεία.⁵⁷

2.2 Συγκλίσεις και αποκλίσεις στην φιλοσοφία των δύο θεσμών

Σε αυτό το σημείο πρέπει να σημειωθεί ότι στο έδαφος των κρατών μελών της Ένωσης, τα οποία είναι όλα συμβαλλόμενα μέρη στη Σύμβαση του 1972, βρίσκεται ένας σημαντικός αριθμός μνημείων εγγεγραμμένων στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς, συνεπώς, η δράση της ΕΕ φαίνεται ότι έρχεται να

---

⁵² Παναγιώτης Παυλόπουλος (1998), *Το Πανόραμα του Παγκόσμιου Τουρισμού*, Αθήνα: Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων, σελ.60-62.

⁵³ Ειδικά ο τουρισμός ο οποίος ορίζεται ως ειδική αρμοδιότητα της ΕΕ, μπορεί να αποτελέσει σημαντικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, δεδομένου ότι η Ένωση κατέχει ένα μεγάλο αριθμό πολιτιστικών αγαθών στον Κατάλογο, βλ. στο Αναστασία Τουφεγγοπούλου, Σοφία Αυγερινού-Κολωνία (25 Απριλίου 2012), *Ο Σχεδιασμός της Πολιτιστικής Κληρονομιάς με Όρους Βιωσιμότητας: Οι Επιπτώσεις του στην Τουριστική Εικόνα και την Ανάπτυξη του Αστικού Χώρου, μέσα από την εμπειρία της Κέρκυρας*, στο: http://www.citybranding.gr/2012/04/blog-post_25.html, (πρόσβαση στις 28.08.2015).

⁵⁴ Ντόρα Κόνσολα (2006), *Πολιτιστική Ανάπτυξη και Πολιτική*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, σελ.24.

⁵⁵ Maria Iglesias, Philippe Kern, Valentina Montalto (July 2012), *Culture and Education: Use of Structural Funds for Cultural Policies*, Directorate-General for Internal Policies, Policies Dpt. Structural and Cohesion Policies, European Parliament’s Study, σελ.15

⁵⁶ ESDP (10-11 May 1999): *Towards Balanced and Sustainable Development of the Territory of the European Union*, European Commission, σελ.3.

⁵⁷ Σύμφωνα με το άρθρο 175 της ΣΛΕΕ, η ΕΕ ενισχύει την υλοποίηση και την εφαρμογή των πολιτικών και δράσεων της μέσω των διαρθρωτικών της ταμείων, της Τράπεζας Επενδύσεων και άλλων χρηματοδοτικών μέσων.

συμπληρώσει σε περιφερειακό επίπεδο τη σχετική δράση που έχει αναληφθεί από την Διακυβερνητική Επιτροπή και τα κράτη μέλη ξεχωριστά.

Ωστόσο, ο στόχος της Ευρωπαϊκής πολιτιστικής πολιτικής δεν είναι απλά ο εντοπισμός και η προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς που βρίσκεται στο έδαφός της, ώστε να διασφαλιστεί το αίσθημα της κοινωνικής δικαιοσύνης και να μεταδοθεί με ασφάλεια στις επόμενες γενεές αλλά και η οικονομικοκοινωνική ανάπτυξη και ως εκ τούτου η αύξηση της ανταγωνιστικής δύναμης της Ένωσης στο σύγχρονο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον.⁵⁸ Υπό αυτή τη λογική, με την υπογραφή της Συνθήκης του Maastricht, όπου για πρώτη φορά ενσωματώνεται πρόνοια για τον πολιτισμό, το όραμα του Jacques Delors για μια ενιαία αγορά⁵⁹ όπου θα οδηγήσει σε μια ισχυρά οικονομική Ευρώπη, μια Ευρώπη απασχόλησης και κοινωνικής πρόνοιας, επιβάλλει την ανάληψη πρωτοβουλιών για την υιοθέτηση Ευρωπαϊκών πολιτικών με κεντρικό στόχο τη διαφύλαξη του Ευρωπαϊκού πολιτιστικού πλούτου.⁶⁰ Η ΕΕ συνεπώς, συνδυάζει τους στόχους που συνδέονται με την ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς με εκείνους που αφορούν την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς του εκάστοτε κράτους μέλους, μέσω διαφορετικών μηχανισμών παρέμβασης τόσο σε περιφερειακό όσο και σε τοπικό επίπεδο.⁶¹ Παράλληλα, οι στρατηγικές κατευθύνσεις που επιλέγονται προσανατολίζουν στην ενδυνάμωση του παγκόσμιου οικονομικού ρόλου των Ευρωπαϊκών κρατών μέσω της προώθησης του Ευρωπαϊκού πολιτιστικού «προϊόντος».⁶² Η προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς αποτελεί πλέον ένα εργαλείο, έναν σημαντικό αναπτυξιακό πόρο, που εφόσον χρησιμοποιηθεί με ορθό τρόπο, μπορεί να ενισχύσει την

---

⁵⁸ Tolina Loulanski (2006) "Revising the Concept for Cultural Heritage: the Argument for a Functional Approach", *International Journal of Cultural Property*, Vol. 13, σελ. 207-233.

⁵⁹ Θεόδωρος Α. Χριστοδουλίδης (2010), *Από την Ευρωπαϊκή Ιδέα στην Ευρωπαϊκή Ένωση: η ιστορική διάσταση του ευρωπαϊκού εγχειρήματος (1923-2004)*, Βιβλιοθήκη Διεθνών και Ευρωπαϊκών Μελετών, Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης.

⁶⁰ C. Barnett, "Culture, policy, and subsidiarity in the European Union", σελ.409-412

⁶¹ Νίκος Μούσης, *Ευρωπαϊκή Ένωση: δίκαιο, οικονομία, πολιτική*, 11η αναθεωρημένη έκδοση, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, σελ.196.

⁶² Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Βρυξέλλες, 22.7.2014, COM (2014) 477 Final, Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, *Προς μια Ολοκληρωμένη Προσέγγιση της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης*.

ανταγωνιστικότητα και να συμβάλλει στην αύξηση της ευημερίας, της αλληλεγγύης και της ασφάλειας των πολιτών της γηραιάς ηπείρου.⁶³

Μάλιστα τελευταία, προβάλλεται όλο και περισσότερο το επιχείρημα της οικονομικής απόδοσης των μνημείων της παγκόσμιας κληρονομιάς που συνδέονται με την ανάπτυξη του τουρισμού και ιδιαίτερα εκείνου του πολιτιστικού τουρισμού, καθώς αποτελούν έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες προσέλκυσης του τουριστικού ρεύματος.⁶⁴ Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την ενίσχυση της πεποίθησης ότι η διατήρηση και η προβολή των μνημείων και τοπίων εξαιρετικής οικουμενικής αξίας, δίνει τόσο στη χώρα όσο και στην περιφέρεια ένα σημαντικό τοπικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στην παγκόσμια τουριστική αγορά.⁶⁵ Ένα επιχείρημα εν τούτοις κάπως διαφορετικό από τις βασικές αρχές της Σύμβασης του 1972, καθώς φαίνεται ότι υπερτερεί το δικαίωμα για οικονομική ανάπτυξη σε σχέση με την εκπλήρωση του στόχου της διαγενεακής ισότητας. Η δράση της Ένωσης αποβλέπει μεν στην ενίσχυση της εθνικής ευθύνης για την προστασία μνημείων οικουμενικής αξίας, ωστόσο έχει ως πρωταρχικό στόχο, αφενός την επίτευξη της ενιαίας αγοράς και ως συνέπεια την οικονομική μεγέθυνση και αφετέρου τη δημιουργία μιας κοινής ταυτότητας⁶⁶ μέσα από τη κοινωνική νομιμοποίηση των εν λόγω αγαθών ως κοινής κληρονομιάς του συνόλου της Ευρωπαϊκής κοινωνίας.⁶⁷

Από την άλλη πλευρά, ένα σημείο σύγκλισης ως προς την καθιέρωση συμμετοχικών προτύπων διαχείρισης των εν λόγω μνημείων τόσο στο πλαίσιο της Σύμβασης του 1972 όσο και στην ΕΕ, συνιστά η ανάδειξη της σημασίας της τοπικής πρωτοβουλίας, επιδιώκοντας τη συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών αλλά και της ιδιωτικής πρωτοβουλίας στα προγράμματα προστασίας και

---

⁶³ ESDP, *Towards Balanced and Sustainable Development*, σελ.3 και COM (2007) 242 τελικό, 10.05.2007, Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, *Ανακοίνωση σχετικά με μια Ευρωπαϊκή Ατζέντα για τον Πολιτισμό σε έναν Παγκοσμιοποιημένο κόσμο*, Βρυξέλες, σελ.3.

⁶⁴ Noha Nasser (2003) "Planning for Urban Heritage Places: Reconciling Conservation, Tourism, and Sustainable Development", στο *Journal of Planning Literature*, Vol. 17 (4), σελ. 467-479.

⁶⁵ Bob McKercher and Hilary du Cross (2002), *Cultural Tourism: The Partnership between Tourism and Cultural Heritage Management*, London: Routledge.

⁶⁶ Για μια θεώρηση των ευρωπαϊκών πολιτιστικών πολιτικών στην προσπάθεια διάρθρωσης μιας κοινής πολιτιστικής ταυτότητας, βλ. Tuuli Lähdesmäki (2014), "The EU's explicit and implicit heritage politics", *European Societies*, Vol.16, No3, σελ.401-421.

⁶⁷ G. Jordan, C. Weedon (1995), *Cultural Politics: Class, Gender, Race and the Post-modern World*, Oxford, Blackwell, σελ.11,13.

διαχείρισης της “κοινής” πολιτιστικής κληρονομιάς. Τούτο εμφανίζεται χαρακτηριστικά από τις οδηγίες που εκδίδει τα τελευταία χρόνια η Διακυβερνητική Επιτροπή, σύμφωνα με τις οποίες ο υποψήφιος φάκελος οφείλει να εμπεριέχει συγκεκριμένο σχέδιο συνεργασίας με την τοπική κοινωνία αλλά και με τον ιδιωτικό τομέα όσον αφορά την αποτελεσματική συντήρηση και διαχείριση του πολιτιστικού μνημείου προς ένταξη.⁶⁸ Αντίστοιχα η ΕΕ μέσα από τις περιφερειακές και πολιτιστικές πολιτικές της, ορίζει ως στρατηγικό στόχο τη συνεργασία με τους τοπικούς και ιδιωτικούς φορείς.⁶⁹ Σε κάθε περίπτωση πάντως, η προστασία των πολιτιστικών αγαθών εξέχουσας οικουμενικής αξίας, απαιτεί μια συνεχή προσπάθεια προσαρμογής με τις προκλήσεις της εκάστοτε εποχής μέσα από στοχευμένες στρατηγικές (πχ. χρήση της τεχνολογίας, της καινοτομίας, της έρευνας, προγράμματα διαχείρισης κτλ.), οι οποίες θα λειτουργούν θετικά τόσο για την προστασία του ίδιου του αγαθού, όσο και για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη του τόπου στο έδαφος του οποίου βρίσκεται.

Πάντως, μολονότι δεν υπήρξε ποτέ κάποια χρηματοδότηση από την ΕΕ που να αφορά αποκλειστικά τη διατήρηση των πολιτιστικών αγαθών της UNESCO, η Ένωση δεν δίστασε να χρησιμοποιήσει άλλους χρηματοδοτικούς μηχανισμούς για την προστασία τους, με τα διαρθρωτικά ταμεία να αποτελούν τον σημαντικότερο από όλους.⁷⁰ Στο κεφάλαιο που ακολουθεί επιχειρείται η ανάλυση της εν λόγω σχέσης.

---

⁶⁸ WHC/13/01, §40 σελ.10 και Ε. Κόρκα, Η εξέλιξη της Σύμβασης για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς”, σελ.68.

⁶⁹ Η. Κουρλιούρος (2008), “Χωροταξική Πολιτική και το Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου”, σελ. 421-422.

⁷⁰ T. Freitas, *Preserving World Heritage in the EU*, σελ.3.

Κεφάλαιο 3 - Τα Διαρθρωτικά Ταμεία και η Παγκόσμια Πολιτιστική Κληρονομιά

3.1 Η φυσιογνωμία των Διαρθρωτικών Ταμείων

Τα διαρθρωτικά ταμεία αποτελούν το πιο σημαντικό εργαλείο χρηματοδότησης της πολιτικής περιφερειακής ανάπτυξης και συνοχής της Ένωσης με τη δαπάνη τους να προέρχεται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), το Ταμείο Συνοχής, το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας (ΕΤΘΑ).⁷¹ Συγκεκριμένα, το ΕΤΠΑ χρηματοδοτεί δράσεις που σχετίζονται με τις παραγωγικές επενδύσεις, τις επενδύσεις σε κοινωνικές υποδομές, σε υποδομές υγείας, σε πάγιο κεφάλαιο, σε εξοπλισμό, σε εκπαίδευση, σε υποδομές παροχής υπηρεσιών, ενέργειας, περιβάλλοντος, αλλαγής κλίματος, μεταφορών και τεχνολογίας. Το ΕΚΤ από την άλλη προικοδοτεί σχέδια για την ανάπτυξη του ανθρωπίνου δυναμικού μέσω της βελτίωσης των ευκαιριών για την απασχόληση και την εκπαίδευση σε μια προσπάθεια να προωθηθεί η πρόσβαση σε μειονεκτούντα άτομα, να μειωθούν οι ανισότητες και να βελτιωθεί η παραγωγικότητα και η ποιότητα στο χώρο εργασίας. Το Ταμείο Συνοχής αντίστοιχα δημιουργήθηκε με σκοπό να βοηθήσει τις φτωχότερες χώρες⁷² σε ζητήματα περιβάλλοντος, μεταφορών και δικτύων, ενώ για την περίοδο 2014-2020, στηρίζει επενδυτικά έργα που προάγουν την προστασία και τη διατήρηση του περιβάλλοντος. Τέλος, το ΕΓΤΑΑ μαζί με το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (τμήμα προσανατολισμού) αποτελούν τα χρηματοδοτικά μέσα της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) της Ένωσης στους τομείς της αγροτικής ανάπτυξης και της

---

⁷¹ Το άρθρο 175 της ΣΛΕΕ κάνει αναφορά στην ενίσχυση της εσωτερικής αγοράς από τα διαρθρωτικά ταμεία, ενώ το άρθρο 177 της ΣΛΕΕ στη συμμετοχή του Ταμείου Συνοχής σε σχέδια περιβάλλοντος, δικτύων και υποδομής των μεταφορών. Για τα “Ευρωπαϊκά και επενδυτικά” Ταμεία βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Βρυξέλλες, *Κανονισμός ΕΕ αριθ. 1303/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Δεκεμβρίου 2013 περί καθορισμού κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής, το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας, τα οποία καλύπτονται από το κοινό στρατηγικό πλαίσιο, περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Συνοχής και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1083/2006 του Συμβουλίου.*

⁷² Πρόκειται για τις χώρες της Ελλάδας, της Ισπανίας, της Πορτογαλίας και της Ιρλανδίας.

αγοράς, ενώ το ΕΓΤΑΑ χρηματοδοτεί τις κοινές δράσης της στον τομέα της αλιευτικής πολιτικής.⁷³ Πρόκειται στην ουσία για ταμεία που χρηματοδοτούν τα λιγότερα αναπτυγμένα κράτη – μέλη και τις περιφέρειες⁷⁴ και προωθούν την επίτευξη τριών κατά προτεραιότητα στόχων που από το 2000 έως και σήμερα, στα πλαίσια των κοινωνικών και οικονομικών ανακατατάξεων που ταλανίζουν την Ευρωπαϊκή ήπειρο, έχουν αναθεωρηθεί τρεις φορές. Με μία γρήγορη κωδικοποίηση, οι στόχοι για την περίοδο 2000-2006 αφορούν τη διαρθρωτική προσαρμογή των καθυστερημένων περιφερειών, την κοινωνική και οικονομική τους ανάκαμψη καθώς και την προώθηση της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της απασχόλησης, για την περίοδο 2007 – 2013, τη σύγκλιση, την περιφερειακή ανταγωνιστικότητα και απασχόληση και την Ευρωπαϊκή εδαφική συνεργασία, ενώ αντίστοιχα για την περίοδο 2014 – 2020, την έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη⁷⁵ βασισμένη στη γνώση, στην καινοτομία, στην

---

⁷³ Λάμπρος Π. Μπαμπαλιούτας, Κων/νος Σπ. Μητσόπουλος(2014), *Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Περιφερειακή Πολιτική της ΕΕ*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.169-172.

⁷⁴ Η ΕΕ χάριν δικαιότερης κατανομής και αποτελεσματικής διαχείρισης καταρτίζει γεωγραφικά κριτήρια και κριτήρια οικονομικών επιδόσεων έτσι ώστε να διοχετεύονται οι πόροι σε περιοχές που έχουν πραγματικά ανάγκη παρέμβασης. Ορίζονται τρία επίπεδα NUTS (I,II,III) με τις χρηματοδοτήσεις να απευθύνονται κυρίως το δεύτερο επίπεδο στο οποίο ανήκουν α. οι λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες με κατά κεφαλήν ΑΕΠ κατώτερο του 75% του μέσου ΑΕΠ της ΕΕ των 28, β. οι περιφέρειες μετάβασης με κατά κεφαλήν ΑΕΠ μεταξύ του 75% και του 90% του μέσου του ΑΕΠ της ΕΕ των 28 και γ. οι περισσότερες ανεπτυγμένες περιφέρειες με κατά κεφαλήν ΑΕΠ ανώτερο του 90% του μέσου ΑΕΠ της ΕΕ των 28, βλ. Εκτελεστική Απόφαση στις Επιτροπής της 18^{ης} Φεβρουαρίου 2014, για την κατάρτιση του καταλόγου των περιφερειών που είναι επιλέξιμες για χρηματοδότηση από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, Καθώς και των κρατών μελών που είναι επιλέξιμα για χρηματοδότηση από το Ταμείο Συνοχής για την περίοδο 2014- 2020, (κοινοποιηθείσα υπό τον αριθμό C (2014) 974 2014/99/ΕΕ) (2014/99/ΕΕ) και COM(2011) 615 τελικό/2, 14.03.2012.

⁷⁵ Για τους αναθεωρημένους στόχους των περιόδων 2000-2006, 2007-2013 και 2014-2020, βλ. Κανονισμός 1260/1999, ΕΛ 161, της 21^{ης} Ιουνίου 1999, Κανονισμός 1083/2006, ΕΛ 210, της 11^{ης} Ιουλίου 2006 Κανονισμός 1083/2006, ΕΛ 210, 31 Ιουλίου 2006, περί καθορισμού διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Συνοχής και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1260/1999, 11.07.2006 και COM(2010) 2020 τελικό, Ανακοίνωση της Επιτροπής, *Ευρώπη 2020: Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη*, Βρυξέλλες, 3.03.2010. Ειδικότερα για την περίοδο 2014 – 2020, ορίζεται μια κοινή Ευρωπαϊκή πολιτική που περιλαμβάνει μια σειρά από κατευθυντήριες γραμμές οι οποίες εκφράζονται μέσα από 11 θεματικούς στόχους (1. ενίσχυση της έρευνας, τεχνολογική εξέλιξη, και καινοτομία, 2. αύξηση της πρόσβασης σε τεχνολογίες ενημέρωσης και επικοινωνιών και αξιοποίηση αυτών, 3. αύξηση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, 4. υποστήριξη της μετάβασης σε μια οικονομία χαμηλής κατανάλωσης σε άνθρακα σε όλους τους τομείς, 5. προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και πρόληψη κινδύνων, 6. προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικής χρήσης των πόρων, 7. προώθηση της βιώσιμης μεταφοράς και εξάλειψη στενωπών σε βασικές δικτυακές υποδομές, 8. προώθηση της απασχόλησης και υποστήριξη της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού, 9. προώθηση της κοινωνικής ενσωμάτωσης και καταπολέμηση της φτώχειας, 10. επένδυση στην εκπαίδευση, τις δεξιότητες και την δια βίου μάθηση, 11. αύξηση

αποδοτικότερη χρήση των πόρων, στην ενδυνάμωση του ανθρώπινου κεφαλαίου και στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας.⁷⁶

Βασισμένες σε 5 θεμελιώδεις αρχές οι οποίες παραμένουν αμετάβλητες μέχρι και σήμερα, την “αρχή της συγκέντρωσης”, την “αρχή της εταιρικής σχέσης”, την “αρχή του προγραμματισμού”, την “αρχή της προσθετικότητας” και την “αρχή της επικουρικότητας”, οι νέες ρυθμίσεις ορίζουν τα πλαίσια των δράσεων της περιφερειακής πολιτικής και δημιουργούν έναν μηχανισμό προώθησης της διαπεριφερειακής σύγκλισης.⁷⁷

Ως προς την διαδικασία άντλησης πόρων, τα κράτη μέλη είναι υποχρεωμένα να συμβάλλουν στην εκάστοτε (ανάλογα με την προγραμματική περίοδο) στοχοθέτηση της Ένωσης καταρτίζοντας ωστόσο τον δικό τους στρατηγικό σχεδιασμό και προβάλλοντας τις εθνικές τους προτεραιότητες. Συγκεκριμένα, τα κράτη μέλη υποβάλλουν τις προτάσεις τους σύμφωνα με τις νέες κατευθυντήριες γραμμές με την συμμετοχή των διαφόρων εταίρων⁷⁸ στο πλαίσιο της πολύ-επίπεδης διακυβέρνησης και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αφού εξετάσει τη συνάφεια τους με τον Γενικό Κανονισμό, το Κοινό Στρατηγικό Πλαίσιο (ΚΣΠ)⁷⁹, τις ειδικές συστάσεις του Συμβουλίου και τις *ex ante*

θεσμικών ικανοτήτων και αποτελεσματική δημόσια διοίκηση), οι 5 εκ των οποίων είναι ποσοτικοποιημένοι, βλ. στο COM(2011) 615 τελικό/2, 14.03.2012.

⁷⁶ Prisma, Α. Τριανταφυλλίδης, Χρ. Μανδύλας (Απρίλιος 2013), Μελέτη Αξιολόγηση, Αναθεώρηση και Εξειδίκευση Π.Π.Χ.Σ.Σ.Α. Περιφέρειας Βόρειου Αιγαίου: Σύνοψη πορισμάτων Έκθεσης αξιολόγησης Α' φάσης, Α1 σταδίου, Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής

⁷⁷ Η αρχή της συγκέντρωσης αφορά περιορισμένους στόχους προτεραιότητας ενώ η αρχή της εταιρικής σχέσης (partnership), τη συνεργασία μεταξύ Επιτροπής και αρμοδίων εθνικών, περιφερειακών και τοπικών αρχών. Αντίστοιχα η αρχή του προγραμματισμού (programming), αφορά τη χρηματοδότηση πολυετών προγραμμάτων και όχι αυτόνομων χρηματοδοτούμενων έργων, η αρχή της προσθετικότητας (additionality), την πρόσθεση (και όχι την υποκατάσταση) των εθνικών διαρθρωτικών ενισχύσεων από τους πόρους των Ταμείων και τέλος, η αρχή της επικουρικότητας εξασφαλίζει ότι οι αποφάσεις λαμβάνονται “όσο το δυνατόν πλησιέστερα στον πολίτη”, ελέγχοντας αν η δράση που αναλαμβάνεται στο κοινοτικό επίπεδο, δικαιολογείται σε σχέση με τις δυνατότητες που υπάρχουν σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο βλ. στο Ναπολέων Μαραβέγιας, “Η Περιφερειακή Διαρθρωτική Πολιτική της ΕΕ”, στο Λίλα Λεοντίδου, Χρήστος Φραγκονικολόπουλος, κα, Η Ευρωπαϊκή Ένωση την αυγή της τρίτης χιλιετίας: Θεσμοί, Οργάνωση και Πολιτικές, Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, σελ. 344.

⁷⁸ Ήτοι: α. οι αρμόδιες περιφερειακές, τοπικές και άλλες δημόσιες αρχές, β. οι οικονομικοί και κοινωνικοί εταίροι και γ. οι φορείς που εκπροσωπούν την Κοινωνία των Πολιτών, τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ), και τους Φορείς που είναι υπεύθυνοι για την προώθηση της ισότητας και την καταπολέμηση των διακρίσεων, βλ. Κανονισμός αριθ. 1303/2013.

⁷⁹ Σύμφωνα με τους Μπαμπαλιούτα και Μητσόπουλο, το ΚΣΠ ορίζεται ως το έγγραφο εκείνο που εξειδικεύει τους γενικούς και ειδικούς στόχους της στρατηγικής της Ένωσης για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη σε βασικές δράσεις για τα Ταμεία, θεσπίζοντας ουσιαστικά για κάθε Θεματικό Στόχο τις βασικές Δράσεις που δύνανται να χρηματοδοτηθούν από το κάθε Ταμείο καθώς και τους μηχανισμούς που διασφαλίζουν τη συνοχή και τη συνέπεια του προγραμματισμού των Ταμείων με τις οικονομικές πολιτικές και τις πολιτικές απασχόλησης

αξιολογήσεις των προγραμμάτων, ανακοινώνει τη χρηματοδότηση που τους αναλογεί προβαίνοντας στην υπογραφή του σχετικού “Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης” (ΣΕΣ). Το εν λόγω ΣΕΣ προβλέπει τις δεσμεύσεις των εταίρων τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο και περιλαμβάνει μια ολοκληρωμένη στρατηγική εδαφικής ανάπτυξης, τις προτεραιότητες που τίθενται από το κράτος μέλος καθώς και τις ρυθμίσεις για τη χρήση των πόρων των Ταμείων του ΚΣΠ.⁸⁰ Εν συνεχεία, υποβάλλονται τα σχετικά επιχειρησιακά ή αναπτυξιακά προγράμματα (ΕΠ),⁸¹ τα οποία ορίζουν τις ρυθμίσεις για την διασφάλιση της συμμόρφωσης με τις προτεραιότητες της ΕΕ για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη και περιλαμβάνουν όλες τις απαραίτητες πληροφορίες για τις θεματικές προτεραιότητες, την κατανομή των διαθέσιμων πόρων, αλλά και τη μείωση της επιβάρυνσης και τις διαδικασίες υλοποίησης των δικαιούχων. Τα ΕΠ διαρθρώνονται με μονοθεματικούς και μονοταμειακούς άξονες προτεραιότητας που περιλαμβάνουν τους οικονομικούς και ποσοτικούς στόχους (δείκτες εκροών, αποτελέσματος, κοινούς δείκτες ανά ταμείο) όπως επίσης και τις εκ προτέρων αιρεσιμότητες⁸² που δεν έχουν εκπληρωθεί, θέματα χωρικής ανάπτυξης, το πλαίσιο επίδοσης, το πλαίσιο συντονισμού και συνέργειας με τα

των κρατών μελών, βλ. Π. Μπαμπαλιούτας, Κ. Σπ. Μητσόπουλος, *Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Περιφερειακή Πολιτική της ΕΕ*.

⁸⁰ Βλ. ο.π. Για την περίοδο 2007 – 2013, η αντίστοιχη Συμφωνία που υποβάλλει το κράτος μέλος στην Επιτροπή ορίζεται ως Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ), βλ. Κανονισμός 1083/2006, ΕΛ 210, 31 Ιουλίου 2006. Για αναλυτικές πληροφορίες σχετικά με τους στόχους και τα στοιχεία που περιλαμβάνει τόσο το ΕΣΠΑ όσο και το ΣΕΣ, βλ. Α. Π. Μπαμπαλιούτας, Κ. Σπ. Μητσόπουλος, *Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Περιφερειακή Πολιτική της ΕΕ*, σελ. 188-315.

⁸¹ Το περιφερειακό πρόγραμμα είναι στην ουσία ένα σύνολο πολυετών μέτρων που επιτρέπει τη χρηματοδότηση δράσεων και σχεδίων από τα κοινοτικά ταμεία εφόσον αυτά επιλεγούν από τις εθνικές ή περιφερειακές αρχές, στο Ν. Μούσης, *Ευρωπαϊκή Ένωση: δίκαιο, οικονομία, πολιτική*, σελ.230.

⁸² Οι εκ προτέρων αιρεσιμότητες (θεματικές και γενικές), αφορούν τη δέσμευση για την τήρηση συγκεκριμένων προϋποθέσεων, η εκπλήρωση των οποίων αποτιμάται στο ΣΕΣ ή στα ΕΠ (στόχος η διασφάλιση της αποτελεσματικότητας των πόρων). Μάλιστα η Επιτροπή έχει την ευχέρεια να διακόψει τις σχετικές χρηματοδοτήσεις έως ότου εκπληρωθούν οι αντίστοιχες προϋποθέσεις. Η μη υλοποίηση τους εντός συγκεκριμένων χρονικών ορίων αποτελεί τη βάση για αναστολή των πληρωμών για ποσά που συνδέονται άμεσα με την επενδυτική προτεραιότητα. Η αρχή της δημοσιονομικής αιρεσιμότητας που ίσχυε μόνο για το Ταμείο Συνοχής, συνδέει πλέον τη μακροοικονομική προσαρμογή ενός κράτους μέλους με τη χρηματοδότηση, ενώ υπάρχει η δυνατότητα άμεσης συμμετοχής της Επιτροπής στη διαχείριση των προγραμμάτων χωρίς προηγούμενη συγκατάθεση του κράτους – μέλους σε χώρες που έχουν ενταχθεί στον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Στήριξης, βλ. ΕΛΙΑΜΕΠ (Δεκέμβριος 2013 – Μάρτιος 2014), *Οι Πολιτικές που χρηματοδοτούνται από τον κοινοτικό προϋπολογισμό και η ελληνική οικονομία*, διεύθ. Αχιλλέας Μητσός, Τελική Έκθεση, Μελέτη κατ’ ανάθεση από την Τράπεζα της Ελλάδος, σελ.119 και Ηλίας Μουρατίδης, *Η νέα Προγραμματική περίοδος 2014-2020*, ολόκληρη η παρουσίαση στην ηλεκτρονική διεύθυνση: www.pepdym.gr/upload/5pep/05/neaprog.ppt, (πρόσβαση στις 31.08.2015).

άλλα ταμεία και τα χρηματοδοτικά εργαλεία καθώς και ποια μεγάλα έργα δύνανται να πραγματοποιηθούν.⁸³ Σημαντικό τέλος λόγο κατέχει και η σύνδεση της χρηματοδότησης με την αποτελεσματικότητα, η οποία και λαμβάνει χώρα μέσα από ένα σύστημα αξιολόγησης και εφαρμογής που στην ουσία συνδέει την ομαλή ροή της χρηματοδότησης με τη δημιουργία ενός “αποθεματικού καλών επιδόσεων”.⁸⁴ Σε κάθε περίπτωση, τα διαρθρωτικά ταμεία παρέχουν σημαντικά οφέλη καθώς, με τον κατάλληλο στρατηγικό σχεδιασμό από πλευράς κρατών μελών δύνανται να αντιμετωπίζουν τις όποιες οικονομικές στρεβλώσεις και κοινωνικές ανισότητες που οφείλονται στις διαφορετικές συνθήκες που επικρατούν στις Ευρωπαϊκές περιφέρειες, στοχεύοντας στην πρόοδο και στην ευημερία.

Στην παρούσα εργασία θα ασχοληθούμε με τους εξής χρηματοδοτικούς θεσμούς: Το ΕΤΠΑ που υπολογίζεται να διαθέσει κατά την προγραμματική περίοδο 2014 – 2020 το ποσό των 185,3 δις ευρώ μέσω του στόχου της σύγκλισης και το ΕΚΤ που για την αντίστοιχη περίοδο, δεσμεύει πάνω από 80 δις ευρώ για επενδύσεις στο ανθρώπινο κεφάλαιο.⁸⁵

3.2 Η πορεία προς την Ευρώπη του 2020 και η στρατηγική της

3.2.1 Χρηματοδοτώντας την παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά της ΕΕ μέσα από τα διαρθρωτικά ταμεία από το 2000...

Διαδραματίζοντας σημαντικό ρόλο στη διατήρηση και στη βιώσιμη χρήση της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ένωσης, συνδράμοντας παράλληλα στην προσπάθεια της UNESCO για την προστασία εκείνων των πολιτιστικών αγαθών που βρίσκονται στην επικράτειά της, τα διαρθρωτικά ταμεία επενδύουν στην ενίσχυση του πολιτιστικού κεφαλαίου, συμβάλλοντας στην ώθηση της αναπτυξιακής διαδικασίας σε μια ανταγωνιστική και συνεκτική κοινωνία. Με

---

⁸³ Ο.π.

⁸⁴ Πρόκειται για ένα σύστημα που επιβάλλει τη συστηματική παρακολούθηση των σχετικών δεικτών (χρηματοδοτικών, εκροών, αποτελεσμάτων), βλ. στο ΕΛΙΑΜΕΠ, *Οι Πολιτικές που χρηματοδοτούνται από τον κοινοτικό προϋπολογισμό και η ελληνική οικονομία*, σελ.122.

⁸⁵ Βλ. στην ηλεκτρονική διεύθυνση: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Περιφερειακή Πολιτική, Διαθέσιμος Προυπολογισμός 2014 – 2020, http://ec.europa.eu/regional_policy/el/funding/available-budget/, (πρόσβαση στις 21.09.2015).

πόρους που προέρχονται είτε από το ΕΤΠΑ, το οποίο χρηματοδοτεί πολιτιστικές δράσεις που αφορούν την προστασία και τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, την ανάπτυξη των πολιτιστικών υποδομών και τη βελτίωση των πολιτιστικών υπηρεσιών, είτε από το ΕΚΤ το οποίο συνδράμει στην υλοποίηση ενεργών και προληπτικών μέτρων που αποβλέπουν στην αύξηση της απασχόλησης, η Ευρωπαϊκή πολιτιστική πολιτική στοχεύει στην οικονομική και κοινωνική ανάκαμψη σε έναν ολοένα και περισσότερο παγκοσμιοποιημένο κόσμο.⁸⁶ Συγκεκριμένα, πρόκειται για πολιτιστικές δράσεις οι οποίες σύμφωνα με την Καθηγ. Κόνσολα διαχωρίζονται: α. στις παραδοσιακές ή κλασικές, δηλ. σε έργα αναστήλωσης, συντήρησης, αποκατάστασης, επανάχρησης του χώρου, επιστημονικά τεκμηριωμένης ανακατασκευής, σε κατασκευή ή ανακαίνιση κατάλληλων κτηρίων, οργάνωση εκθέσεων, προβολή του πολιτιστικού αγαθού μέσω έκδοσης ενημερωτικών φυλλαδίων, εκπαιδευτικών προγραμμάτων, οδηγών, οργάνωσης ξεναγήσεων κ.α. και β. στις νέες, δηλ. στην αξιοποίηση των πολιτιστικών μνημείων και χώρων, του ιστορικού δομημένου περιβάλλοντος, των μουσείων και των άλλων πολιτιστικών πόρων μέσω της ευρείας χρήσης των σύγχρονων τεχνολογιών (πολυμέσα, διαδίκτυο, εικονική πραγματικότητα).⁸⁷ Με ένα χρηματοδοτικό πλαίσιο που εστιάζει εκτός των άλλων, στην προστασία και στη διατήρηση της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς όπως ορίζει η Σύμβαση του 1972, κατανοώντας συνάμα τη σημασία των δυνάμεων της αγοράς και του οξυμένου ανταγωνισμού, η ΕΕ επιχειρεί να αναδείξει την ελκυστικότητα της εκάστοτε περιοχής ώστε να αποκτήσει ανταγωνιστικό τοπικό πλεονέκτημα στην παγκόσμια τουριστική αγορά.⁸⁸ Στα πλαίσια των στόχων της διαρθρωτικής πολιτικής της περιόδου 2000 – 2006 που εστιάζει στην κοινωνική και οικονομική ανασυγκρότηση των περιφερειών που παρουσιάζουν αναπτυξιακή καθυστέρηση και διαρθρωτικές δυσκολίες (στόχος 1 και 2), οι βασικές δράσεις περιλαμβάνουν την

---

⁸⁶ Αναλυτικά για τις πολιτιστικές θεματικές προτεραιότητες που χρηματοδοτούνται από τα διαρθρωτικά ταμεία, στο: http://ep.culture.gr/el/Pages/projects_espa.aspx, (πρόσβαση στις 01.09.2015).

⁸⁷ Ντόρα Κόνσολα, *Στρατηγικό Σχέδιο Πολιτιστικού τουρισμού για την περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου*, στο: http://grsa.prd.uth.gr/conf2013/51_konsola_ersagr13.pdf, (πρόσβαση στις 01.09.2015), σελ.5-9.

⁸⁸ C. Moulin, Pr. Boniface (2001), *Routeing Heritage for Tourism: Making Heritage and Cultural Tourism networks for Socio-Economic Development*, *International Journal of Heritage Studies* 7(3), σελ.237-248.

προπαρασκευή ολοκληρωμένων στρατηγικών για την αξιολόγηση της καταστροφής των μνημείων οικουμενικής αξίας με στόχο την προστασία τους, την οικοδόμηση πολιτιστικών δομών και την εγκαθίδρυση πολιτιστικών υπηρεσιών για την ανάδειξή τους καθώς και την προώθηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων που σχετίζονται με τον τομέα διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς ώστε να καταπολεμηθεί ο αποκλεισμός από την αγορά εργασίας (στόχος 3).⁸⁹ Το 2004, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, υιοθετεί τις προτάσεις για τις δημοσιονομικές προοπτικές της περιόδου 2007 – 2013, θεσπίζοντας 3 νέους στόχους. Με ένα κονδύλι που ανέρχεται στα 2,9 δις εκατ. ευρώ το οποίο αφορά την προστασία και τη συντήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς⁹⁰ προωθούνται δράσεις που αφορούν την ενίσχυση του φυσικού περιβάλλοντος και των υποδομών αλλά και την ποιοτική αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών για τα μνημεία εξαιρετικής οικουμενικής αξίας, με καίριο στόχο την επιτάχυνση της οικονομικής ανάπτυξης των λιγότερων αναπτυγμένων περιφερειών και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας και του τουρισμού μέσω της βελτίωσης της ελκυστικότητας τους (στόχος 1 και 2). Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η χρηματοδότηση από το ΕΤΠΑ της διαδρομής που ενώνει τα 3 εγγεγραμμένα στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς μοναστήρια που βρίσκονται τοποθετημένα στην Πορτογαλία (το Alcobaca, το Batalha και το Convent of Christ) με το ποσό των 9 περίπου εκατ. ευρώ, σε μια προσπάθεια να μπορέσει η χώρα να αυξήσει τον πολιτιστικό τουρισμό της και ως εκ τούτου να ενισχύσει την οικονομία της.⁹¹ Εστιάζοντας παράλληλα σε δράσεις πολιτιστικής συνεργασίας τομεακής ή διατομεακής φύσης που αφορούν τη στήριξη εργασιών ανάλυσης, συλλογής και διάδοσης πληροφοριών στον τομέα της πολιτιστικής συνεργασίας για ζητήματα προστασίας και συντήρησης της εν λόγω πολιτιστικής κληρονομιάς (στόχος 3) αλλά και σε ειδικές δράσεις, οι οποίες συμβάλλουν στην προβολή της κοινής πολιτιστικής ταυτότητας, η ΕΕ τονίζει την ανάγκη των πολιτών της να εργαστούν από κοινού για τη διατήρηση του πολιτιστικού πλούτου των λαών του κόσμου.⁹²

---

⁸⁹ European Commission (2002), *European funding for the cultural sector, Directorate-General for Education and Culture*, Belgium, σελ.9-11.

⁹⁰ M. Iglesias, P. Kern, V. Montalto, *Culture and Education, use of structural funds*, σελ.29-30

⁹¹ Jorge Cerveira Pinto (September 2012), "Culture and the Structural Funds in Portugal", Euroepan Expert Network on Culture Paper, σελ.1-46.

⁹² M. Iglesias, P. Kern, V. Montalto, *Culture and Education, use of structural funds*, σελ.32.

3.2.2 ...στην προγραμματική περίοδο 2014-2020

Το 2011 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσιάζει τις προτάσεις της για την πολιτική συνοχής της περιόδου 2014 – 2020, ορίζοντας ως βασικές της προτεραιότητες τις επενδύσεις στην ανάπτυξη, στην απασχόληση⁹³ και στην Ευρωπαϊκή εδαφική συνεργασία. Το Ευρωπαϊκό σχέδιο στα πλαίσια μιας ευρύτερης στρατηγικής, με στόχο την έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς βιώσιμη ανάπτυξη, με υψηλά ποσοστά απασχόλησης, παραγωγικότητας και κοινωνικής συνοχής αλλά και με έμφαση στα αποτελέσματα και στις αιρεσιμότητες,⁹⁴ δίνει ώθηση στους τομείς εκείνους του πολιτισμού και της δημιουργίας που αποτελούν σημαντική πηγή θέσεων εργασίας και οικονομικής ανάκαμψης, όπως άλλωστε ορίζει ρητώς και ο νέος Κανονισμός που υιοθετείται για τη λειτουργία των διαρθρωτικών ταμείων.⁹⁵ Σε αυτό το σημείο ωστόσο πρέπει κανείς να προσθέσει, ότι η ενίσχυση της πολιτιστικής κληρονομιάς δεν χρηματοδοτείται μόνο από τα διαρθρωτικά ταμεία αλλά και από το πρόγραμμα “Horizon 2020”, το οποίο χρηματοδοτεί αμιγώς δράσεις που σχετίζονται με την έρευνα και την τεχνολογία.⁹⁶

Με τη διατήρηση και την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς να εντάσσεται στους θεματικούς στόχους 4, 5 και 6 της Στρατηγικής 2020 και να συνδέεται άμεσα με την προστασία του περιβάλλοντος, εφόσον οι συνεχείς πιέσεις που υφίστανται τα εν λόγω μνημεία και τοπία λόγω της περιβαλλοντικής ρύπανσης και γενικότερα του μεταπολεμικού μοντέλου ανάπτυξης απαιτούν εν γένει και κοινές λύσεις,⁹⁷ δίνεται έμφαση στην

---

⁹³ Ο.π.,σελ.47, Η επένδυση στους στόχους της απασχόληση και της ανάπτυξης, αντικαθιστούν τους αντίστοιχους στόχους της πρότερης περιόδου περί σύγκλισης και ανταγωνιστικότητας

⁹⁴ Ο.π.,σελ.48.

⁹⁵ COM (2010) 2020, 3.03.2010 και στο άρθρο 5 του Κανονισμού 1301/2013/ΕΕ, της 17 Δεκεμβρίου 2013, *Σχετικά με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και τη θέσπιση ειδικών διατάξεων σχετικά με τον στόχο “επενδύσεις στην ανάπτυξη και την απασχόληση” και για την κατάργηση του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1080/2006, 20.12.2013, σελ.2-14, στο: https://www.espa.gr/elibrary/EC1301_ERDF_20122013_L347.pdf, (πρόσβαση στις 1.09.2015).*

⁹⁶ Για μια συνολική αποτίμηση της σημασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς για την οικονομική και κοινωνική συνοχή της Ευρώπης μέσα από το πρόγραμμα “Horizon 2020”, βλ. European Commission (2015), *Getting Cultural Heritage to work for Europe*, Report of the Horizon 2020 Expert Group on Cultural Heritage, Directorate-General for Research and Innovation. Ωστόσο η αξιολόγηση του εν λόγω χρηματοδοτικού εργαλείου εκφεύγει του αντικειμένου της παρούσας μελέτης.

⁹⁷ M. Chapuis (2009), “Preserving our heritage, Improving our environment”, Vol. 1, to *20 Years of EU Research into Cultural Heritage*, European Commission, σελ.24-25 και Drager & Thielmann

επιτακτική ανάγκη μείωσης της περιβαλλοντικής υποβάθμισης, με στόχο να ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητα του Ευρωπαϊκού πολιτιστικού προϊόντος και η ποιότητα της ανθρώπινης ζωής.⁹⁸ Στην ουσία γίνεται μια προσπάθεια να προωθηθούν οι πολιτιστικές επενδύσεις, εστιάζοντας τόσο στην συμμετοχή των τοπικών οικονομιών στην προστασία και στην ανάδειξη της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς όσο και στη βιώσιμη αστική ανάπτυξη, συμπεριλαμβανομένου της αναστύλωσης των μνημείων και της ανακατασκευής των εξωτερικών τους χώρων, με στόχο την οικονομική ανάταξη της εκάστοτε περιοχής στο έδαφος της οποίας βρίσκεται το εγγεγραμμένο στον Κατάλογο μνημείο και την ενίσχυση της απασχόλησης (στόχος 8).⁹⁹ Αντίστοιχη όμως έμφαση δίνεται και στους θεματικούς στόχους 2 και 10 οι οποίοι επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους στη διευκόλυνση και στη βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τους επισκέπτες των εν λόγω μνημείων και τοπίων μέσω της αύξησης του εξειδικευμένου προσωπικού και της χρήσης των ηλεκτρονικών μέσων.¹⁰⁰ Από την άλλη πλευρά, εξίσου σημαντική είναι και η προσπάθεια ανάδειξης της φυσιογνωμίας, της εικόνας και της ιστορίας των πόλεων στο πλαίσιο της ανάδειξης και της προβολής της πολιτιστικής τους κληρονομιάς,¹⁰¹ ενώ αντίστοιχα ιδιαίτερη ώθηση δίνεται στην οικονομία της γνώσης και στην καινοτομία (στα πλαίσια του θεματικού στόχου 1) και ως εκ τούτου στην ανάγκη προώθησης επιστημονικών ανακαλύψεων για την παραγωγή μεθόδων προστασίας,¹⁰² βοηθώντας κατ' αυτό τον τρόπο την Ευρώπη να παραμείνει ανταγωνιστική σε έναν τομέα που διαπρέπει εδώ για

(2014), *2014-2020 Interregional Cooperation Programme under the European Territorial Cooperation Objective (INTERREG EUROPE), Strategic Environmental Assessment Environmental Report*, France.

⁹⁸ M. Iglesias, P. Kern, V. Montalto, *Culture and Education: Use of Structural Funds*, σελ.11.

⁹⁹ Ο.π.,62.

¹⁰⁰ Ο.π.,54-55,76-77.

¹⁰¹ P. Tsartas (2003) "Cultural Tourism and Regional Development: Problems, Possibilities, Prospects", in Deffner A., Konstandakopoulos D. and Psycharis Y. (eds.) *Culture and Regional Economic Development in Europe*, Volos: University of Thessaly Press.

¹⁰² Μάλιστα υπό αυτό το πλαίσιο στις 26 Απριλίου 2010, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκδίδει σύσταση σχετικά με την πρωτοβουλία κοινού προγραμματισμού στην έρευνα, στο L/106/18, 28.04.2010, Συστάσεις, Σύσταση της Επιτροπής της 26^{ης} Απριλίου 2010, σχετικά με την πρωτοβουλία κοινού προγραμματισμού στην έρευνα με τίτλο "πολιτιστική κληρονομιά και πλανητικές μεταβολές, μια νέα πρόκληση για την Ευρώπη", 2010/238/ΕΕ.

πολλά χρόνια.¹⁰³ Αξιόλογη τέλος πρωτοβουλία αποτελεί και η κατασκευή μιας Ευρωπαϊκής Πλατφόρμας για την Τεχνολογία, η οποία αφορά κυρίως ζητήματα προστασίας και κατασκευής αρχαίων κτηρίων και μνημείων.¹⁰⁴

Αν και με μία φτωχότερη σε εξειδικεύσεις διαρθρωτική στρατηγική, η πρόκληση για τις ευρωπαϊκές χώρες μοιάζει να είναι πραγματικά μεγάλη. Με την αντικατάσταση των κοινοτικών κατευθυντήριων γραμμών από ένα κοινό στρατηγικό πλαίσιο το οποίο εστιάζει στην αύξηση των επενδύσεων μέσα από τη πολυμερή συνεργασία του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα και στη χρήση των διαρθρωτικών ταμείων για τη χρηματοδότηση τους, τα κράτη – μέλη καλούνται να αντιμετωπίσουν τις σύγχρονες προκλήσεις χρησιμοποιώντας όλα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα, στα πρότυπα μιας έξυπνης, βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνίας.¹⁰⁵

---

¹⁰³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (16.12.2013), *Πρωτοφανές ευρωπαϊκό πρόγραμμα επενδύσεων E&A*, στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://ec.europa.eu/news/science/131216_el.htm, (πρόσβαση στις 24.04.2015).

¹⁰⁴ T. Freitas, *Preserving World Heritage in the EU*, σελ.4.

¹⁰⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Πρωτοφανές ευρωπαϊκό πρόγραμμα επενδύσεων E&A*, σελ.51.

Κεφάλαιο 1 – Η ελληνική πολιτιστική στρατηγική στο πλαίσιο των ευρωπαϊκών διαθρωτικών παρεμβάσεων

Ένα από κύρια χαρακτηριστικά της ελληνικής πολιτιστικής πολιτικής είναι η “εμμονή” που αυτή επιδεικνύει με την πολιτιστική κληρονομιά και την ανάδειξή της, κάτι που είναι εμφανές όταν παρατηρήσει κανείς ότι τα Ευρωπαϊκά κονδύλια που κατευθύνθηκαν στον πολιτισμό μέχρι και σήμερα χρηματοδότησαν κατά το 75% δράσεις που αφορούσαν την πολιτιστική κληρονομιά.¹⁰⁶ Με ένα σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα και μια κουλτούρα σχεδιασμού που εμφορείται από το εθνικό αφήγημα του ένδοξου παρελθόντος του, το Ελληνικό κράτος αντλεί πόρους από τα Ευρωπαϊκά διαθρωτικά ταμεία επιχειρώντας να ικανοποιήσει τρεις στόχους: α. την βελτίωση της κατάστασης των ίδιων των μνημείων, μέσω έργων συντήρησης και προβολής, β. την τόνωση της απασχόλησης, ιδιαιτέρως ενός εξειδικευμένου προσωπικού και γ. την βελτίωση τόσο της οικονομικής όσο και της κοινωνικής συνοχής.¹⁰⁷ Παρακάτω θα αναφερθούν συνοπτικά οι άξονες προτεραιότητας που αφορούν την χρηματοδότηση της προστασίας και της ανάδειξης των μνημείων εξαιρετικής οικουμενικής αξίας που βρίσκονται στο ελληνικό έδαφος κατά τις 3 προγραμματικές περιόδους όπως αυτές ορίστηκαν από την περιφερειακή και την πολιτική συνοχής της ΕΕ.

---

¹⁰⁶ Βασίλης Αυδίκος (2014), *Οι πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες στην Ελλάδα*, επιμ. Γιάννης Βογιατζής, Αθήνα: Εκδόσεις Επίκεντρο, σελ.176.

¹⁰⁷ Τη δεκαετία του 80 γίνεται μια σημαντική προσπάθεια εκπόνησης και υλοποίησης πολιτιστικής πολιτικής μέσα από πενταετή προγράμματα πολιτιστικής ανάπτυξης με τις παρεμβάσεις της ΕΕ να προέρχονται, από το 1984 μέχρι το 1993, από τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (ΜΟΠ). Από τη δεκαετία του 90, η Ελληνική Κυβέρνηση υποβάλλει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στα πλαίσια του Σχεδίου περιφερειακής ανάπτυξης, αίτημα χρηματοδότησης για τις περιόδους 1988-1993 και 1994-1999 μέσα από το Α΄ και αντίστοιχα Β΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (ΚΠΣ), βλ. στο Ευάγγελος Λαγός, *Πολιτιστική Πολιτική και Πολιτική Ελεύθερου Χρόνου (ΥΠΠΟ 1983-2000)*, Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης, ΙΓ΄ Εκπαιδευτική Σειρά, Τμήμα Γενικής Διοίκησης, Αθήνα, 2002 και Χριστόδουλος Ακριβός, *Βασικές Αρχές που διέπουν το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης*, Υπόεργο 3 πρόγραμμα Επιμόρφωσης Στελεχών Διοίκησης της Εκπαίδευσης της Πράξης “Επιμόρφωση Στελεχών Διοίκησης της Εκπαίδευσης” του Μέτρου 2.1 του ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ, που συγχρηματοδοτείται από ΕΚΤ και Εθνικούς Πόρους, Αθήνα, 2008.

1.1 Η προγραμματική περίοδος 2000 – 2006

Ξεκινώντας¹⁰⁸ με ένα ποσό που αγγίζει τα 675, 5 περίπου εκατ. ευρώ για την προγραμματική περίοδο 2000-2006, στα πλαίσια του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, με επιπλέον 434 εκατ. ευρώ για τα 13 Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ)¹⁰⁹, 110 εκατ. ευρώ για το ΕΠ “Κοινωνίας της Πληροφορίας”, 53 εκατ. ευρώ για το ΕΠ “Απασχόληση και Επαγγελματική Κατάρτιση” και 25 εκατ. ευρώ από άλλες κοινοτικές πρωτοβουλίες, το Ελληνικό κράτος με κεντρικό φορέα το Υπουργείο Πολιτισμού, εστιάζει σε ενέργειες και δράσεις που στοχεύουν στην αναβάθμιση της υποδομής των μουσείων του, στην βελτίωση των προσφερόμενων από αυτά υπηρεσιών, καθώς και στην προστασία και στην ανάδειξη των μνημείων και αρχαιολογικών του χώρων. Κεντρικός στόχος του “Υποπρογράμματος Πολιτισμός”, είναι η ισόρροπη παρέμβαση στους τομείς της πολιτιστικής κληρονομιάς και η άρση των περιφερειακών ανισοτήτων όσον αφορά την προσφορά και την ζήτηση πολιτιστικών υπηρεσιών στα πλαίσια των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών και αναγκών κάθε περιφέρειας.¹¹⁰ Με την πεποίθηση ότι η υλοποίηση της εν λόγω προτεραιότητας θα έχει ιδιαίτερα θετικές επιπτώσεις στην διεθνή προβολή της χώρας και άρα στην αύξηση του τουρισμού και της απασχόλησης, σε συνεργασία με το Υπουργείο Οικονομικών, το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (ΥΠΕΧΩΔΕ) και το Υπουργείο Μεταφορών και Υποδομών, χαράσσεται μια εθνική στρατηγική, με γνώμονα την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη.¹¹¹

---

¹⁰⁸ Η πρότερη πολιτιστική πολιτική στην Ελλάδα είναι εξαιρετικά υποβαθμισμένη και οι λιγοστές παρεμβάσεις αφορούν έργα τοπικής κυρίως σημασίας με σημαντικότερα την προστασία, τη συντήρηση, την ανάδειξη και την αξιοποίηση των αρχαίων και των βυζαντινών μνημείων αλλά και την αναβάθμιση και την ενίσχυση της πολιτιστικής τους υποδομής βλ. Β. Αυδίκος, *Οι πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες στην Ελλάδα*, σελ.179.

¹⁰⁹ Τα ΠΕΠ ορίζονται ως εξής (1. Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης, 2. Κεντρικής Μακεδονίας, 3. Δυτικής Μακεδονίας, 4. Ηπείρου, 5. Θεσσαλίας, 6. Ιονίων Νήσων, 7. Δυτικής Ελλάδας, 8. Στερεάς Ελλάδας, 9. Αττικής, 10. Πελοποννήσου, 11. Βορείου Αιγαίου, 12. Νοτίου Αιγαίου, 13. Κρήτης), βλ. *Τελική Έκθεση Εκτέλεσης ΕΠ Πολιτισμός 2000-2006*, Ειδική Υπηρεσία Τομέα Πολιτισμού, Αθήνα 2010, στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://ep.culture.gr/el/Pages/description.aspx>, (πρόσβαση στις 1.09.2015).

¹¹⁰ Β. Αυδίκος, *Οι πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες στην Ελλάδα*, σελ.182

¹¹¹ Το εν λόγω ΕΠ Πολιτισμός έκλεισε με απορρόφηση 105% (δηλ. 100% απορρόφηση των πόρων του αρχικού προϋπολογισμού και 5% πόρους από άλλο ΕΠ) ενώ έλαβε αξιολόγηση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή 9,85, βαθμό ρεκόρ. Για άλλη μια φορά τα καλύτερα αποτελέσματα

1.2 Η προγραμματική περίοδος 2007 – 2013

Για την περίοδο 2007-2013, η προώθηση του πολιτισμού και συγκεκριμένα της πολιτιστικής κληρονομιάς, πραγματοποιείται μέσα από την αναπτυξιακή στρατηγική της χώρας η οποία βασίζεται σε μια πολυεπίπεδη προσέγγιση που αγγίζει τις αναπτυξιακές δυνατότητες της οικονομίας και της κοινωνίας, την διεθνή οικονομική συγκυρία, και τις αντικειμενικές δυνατότητες αποδοτικής υλοποίησης των υπό πρόταση έργων.¹¹² Από τις συνολικές ενισχύσεις του 1,3 εκατ. περίπου ευρώ για τον πολιτισμό, ενός πρωτοφανούς μεγέθους χρηματοδοτικού προγράμματος, το μεγαλύτερο ποσοστό διατίθεται για την προστασία και τη συντήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς.¹¹³ Ωστόσο οι σχετικές δράσεις δεν υλοποιούνται μέσω ενός διακριτού τομεακού προγράμματος, κυρίως λόγω αναληψίας του Υπουργείου Πολιτισμού,¹¹⁴ αλλά μέσω διάφορων προγραμμάτων τα οποία δεν ορίζονται ως “αμιγώς πολιτιστικά”. Συγκεκριμένα, υλοποιούνται μέσα από μια σειρά τομεακών περιφερειακών προγραμμάτων από τα 8 συνολικά που καθορίζονται από το ΕΣΠΑ (1. Περιβάλλον, αειφόρος ανάπτυξη, 2. Ενίσχυση της Προσπελασιμότητας, 3. Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα, 4. Ψηφιακή Σύγκλιση, 5. Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, 6. Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση, 7. Διοικητική Μεταρρύθμιση και 8. Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής), και αντίστοιχα μέσα από 5 περιφερειακά.¹¹⁵ Τον στρατηγικό σχεδιασμό και το

έδωσε ο στόχος για την προστασία και την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, βλ. *Τελική Έκθεση Εκτέλεσης ΕΠ Πολιτισμός 2000-2006*, Ειδική Υπηρεσία Τομέα Πολιτισμού, Αθήνα 2010.

¹¹² Ν. Μαραβέγιας, “Η Περιφερειακή Διαρθρωτική Πολιτική της ΕΕ”, σελ. 365.

¹¹³ Υ.ΠΑΙ.Θ.ΠΑ, *Πρόταση για τη διαμόρφωση Εθνικής Αναπτυξιακής Στρατηγικής Τομέα Πολιτισμού 2014-2020*, σελ.11.

¹¹⁴ Όταν ξεκίνησαν οι διαπραγματεύσεις για τις χρηματοδοτήσεις, το Υπουργείο Πολιτισμού δεν έδειξε ενδιαφέρον με αποτέλεσμα να χαθεί πολύτιμος χρόνος στην προσπάθεια ενίσχυσης του πολιτισμού ως ξεχωριστό τομεακό πρόγραμμα, βλ. “ΕΣΠΑ ο μεγάλος εργοδότης του Πολιτισμού” στην εφημερίδα το Ποντίκι, ολόκληρο το άρθρο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.topontiki.gr/article/48212/espa-o-megalos-ergodotis-toy-politismoy>, (πρόσβαση στις 2.9.2015).

¹¹⁵ Η χώρα χωρίζεται σε 5 χωρικές ενότητες στις οποίες αντιστοιχούν α. το ΠΕΠ Μακεδονίας – Θράκης, στο οποίο η προστασία και διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς χρηματοδοτείται με 125,535 χιλ. ευρώ, β. το ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας - Πελοποννήσου - Ιονίων Νήσων όπου το σύνολο του πολιτισμού λαμβάνει 53.970 χιλ. ευρώ, γ. το ΠΕΠ Κρήτης και Νήσων Αιγαίου όπου στην πολιτιστική κληρονομία διατίθενται 51.150 χιλ. ευρώ, δ. το ΠΕΠ Θεσσαλίας - Στερεάς Ελλάδας – Ηπείρου με ένα αντίστοιχα ποσό για την πολιτιστική κληρονομία ύψους 31.720 χιλ. ευρώ, και τέλος στ. το ΠΕΠ Αττικής στην πολιτιστική κληρονομία του οποίου τοποθετούνται 37.500 χιλ. ευρώ, για περισσότερες πληροφορίες για τα τομεακά, τα περιφερειακά και τα περιφερειακά προγράμματα ευρωπαϊκής εδαφικής συνεργασίας βλ. Υπουργείο Οικονομίας,

συντονισμό της εφαρμογής των σχετικών πράξεων έχει αναλάβει η Γενική Γραμματεία Πολιτισμού (ΓΓΠ) του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού (Υ.ΠΑΙ.Θ.Π.Α),¹¹⁶ στην οποία και έχουν γίνει εκχωρήσεις αρμοδιοτήτων διαχείρισης 3 Κωδικών Θεματικής Προτεραιότητας (ΚΘΠ) οι οποίες αφορούν: ο ΚΘΠ:58 την προστασία και τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, ο ΚΘΠ:59, την ανάπτυξη της πολιτιστικής υποδομής και ο ΚΘΠ:60, τη συνδρομή στη βελτίωση των πολιτιστικών υπηρεσιών. Οι εν λόγω δράσεις χρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ. Αντίστοιχα, από το τομεακό ΕΠ Ανάπτυξη Ανθρώπινου δυναμικού, το οποίο χρηματοδοτείται από το ΕΚΤ, παραχωρούνται αρμοδιότητες για τη διαχείριση του ΚΘΠ:66 που αφορούν την υλοποίηση ενεργών και προληπτικών μέτρων στην αγορά εργασίας.¹¹⁷ Οι σημαντικές πάντως παρεμβάσεις που λαμβάνουν χώρα και επικεντρώνονται στην συντήρηση και στην αποκατάσταση των σημαντικότερων αρχαιολογικών δομών της χώρας και των μουσειακών της εγκαταστάσεων έχουν και τα πρώτα απτά αποτελέσματα, καθώς τα τελευταία χρόνια το ποσοστό των τουριστών που επισκέπτονται τη χώρα μας για να θαυμάσει τους πολιτιστικούς και φυσικούς της θησαυρούς, φαίνεται να αυξάνεται.¹¹⁸ Ωστόσο είναι αλήθεια ότι το συνολικό πρόγραμμα προστασίας και ανάδειξης της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, απαιτεί επιπλέον προσπάθεια, η οποία θα πρέπει να στηριχτεί και να ενισχυθεί.

1.3 Η προγραμματική περίοδος 2014 - 2020

Την περίοδο 2014-2020, γίνεται μια προσπάθεια ώστε η χώρα να αναβαθμίσει τα υπάρχοντα ανταγωνιστικά της πλεονεκτήματα με την καίρια συνδρομή της έρευνας και της τεχνολογίας, συμβάλλοντας με αυτό τον τρόπο σε μια διατηρήσιμη και βιώσιμη ανάπτυξη. Ειδικότερα για την προστασία και τη

Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού ΕΣΠΑ 2007-2013 στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.espa.gr/el/pages/staticRegionalOP.aspx>, (πρόσβαση στις 1.09.2015).

¹¹⁶ Υ.ΠΑΙ.Θ.Π.Α, *Πρόταση για τη διαμόρφωση Εθνικής Αναπτυξιακής Στρατηγικής Τομέα Πολιτισμού 2014-2020*, σελ.12.

¹¹⁷ Ο.π.,σελ.13 και στην Ειδική Υπηρεσία Τομέα Πολιτισμού, Έργα ΕΣΠΑ στο http://ep.culture.gr/el/Pages/projects_espa.aspx, (πρόσβαση στις 1.09.2015).

¹¹⁸ Υπουργείο Οικονομικών, Γενική Γραμματεία Επενδύσεων και Ανάπτυξης, *Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007-2013*, Αθήνα, Ιανουάριος 2007, σελ.208-209 και About tourism destination consultants (Σεπτέμβριος 2013), *Στρατηγικό και Επιχειρησιακό Σχέδιο Γραφείου Συνεδρίων και Επισκεπτών Δήμου Αθηναίων, 2013-2015*, σελ.84.

διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς στόχος είναι α. η εξειδίκευση στην έρευνα, στην τεχνολογία και στην καινοτομία, για την παραγωγή υλικών και μεθόδων φιλικών προς το περιβάλλον για την προστασία και την αποκατάσταση μνημείων και ιστορικών κατασκευών και β. η ανάπτυξη συνεργειών μεταξύ του τουρισμού και του πολιτισμού καθώς και η ενίσχυση τους με την τοπική αγορά και την κοινωνία, μέσα από τις κατάλληλες δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις, με γνώμονα την εκπαίδευση και την απασχόληση. Ως εκ τούτου, νέα προγράμματα βρίσκονται στο επίκεντρο του ελληνικού εγχειρήματος, όπως το διασυνοριακό Black Sea Basin – CBC που έχει ως μια από τις βασικές του προτεραιότητες την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς ή την ανάδειξη της πολιτιστικής ταυτότητας κάθε περιοχής με βάση το μύθο της και τα ιστορικά της χαρακτηριστικά.¹¹⁹

Αν και η κρίση έχει επηρεάσει καταλυτικά την οικονομία του, οι διαρθρωτικές παρεμβάσεις θεωρούνται αναγκαίες ώστε να μπορέσει το ελληνικό κράτος να αναπτυχθεί μακροπρόθεσμα. Ως εκ τούτου, οι περιφέρειες προσπαθούν να λάβουν υπόψη τις πολύπλοκες συνδέσεις μεταξύ των παραδοσιακών πολιτιστικών αγαθών (πολιτιστική κληρονομιά, πολιτιστικά ιδρύματα και υπηρεσίες) και του τουριστικού τομέα και με τη βοήθεια των διαρθρωτικών ταμείων να προωθήσουν στρατηγικές έξυπνης και χωρίς αποκλεισμούς βιώσιμης ανάπτυξης.¹²⁰

Κεφάλαιο 2 – Τα ελληνικά χρηματοδοτούμενα εγγεγραμμένα μνημεία του Καταλόγου της Σύμβασης του 1972

Στο παρόν κεφάλαιο που ακολουθεί θα γίνει μια προσπάθεια να εξεταστούν τα Ελληνικά μνημεία που είναι εγγεγραμμένα στον Κατάλογο προστασίας της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, όπως αυτά χρηματοδοτήθηκαν από την ΕΕ στα πλαίσια της διαρθρωτικής της πολιτικής.

---

¹¹⁹ Πρόκειται για ένα πρόγραμμα που χρηματοδοτείται από το ΕΤΠΑ σε συνέργια με άλλα μέσα (Μέσο Προενταξιακής Βοήθειας II (IPA II) και Ευρωπαϊκό Μέσο Γειτνίασης- ENI), βλ. στο Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, Γενική Γραμματεία Δημοσίων Επενδύσεων ΕΣΠΑ (Μάιος 2014), *Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης 2014-2020*, Αθήνα, σελ.171-175.

¹²⁰ M. Iglesias, P. Kern, V. Montalto, *Culture and Education, use of structural funds*, σελ.48-55.

Δεκαεπτά σε αριθμό¹²¹, εξαιρετης οικουμενικής αξίας, διατηρώντας ακέραιο τόσο τον πλούτο της αυθεντικότητας τους¹²² όσο και την πληρότητά τους, τα Ελληνικά πολιτιστικά και μεικτά αγαθά του Καταλόγου συνεισφέρουν στην ενίσχυση του πολιτιστικού τουρισμού του Ελληνικού κράτους και ως συνέπεια στην απασχόληση, στην αύξηση των επενδύσεων, στην βελτίωση της ποιότητας του δομημένου περιβάλλοντος και σε ευρύτερα πλαίσια, στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των πολιτών της. Υπό αυτή την έννοια επιδιώκεται όχι μόνο η εξασφάλιση της επιβίωσης των μνημείων και των τοπίων παγκόσμιας αξίας και η ένταξή τους στον χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό αλλά και η γνωριμία της ιστορίας τους με το Ελληνικό και ξένο κοινό.¹²³ Στον παρακάτω πίνακα αποτυπώνονται τα Ελληνικά μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς σύμφωνα με τη χρονολογία συμπερίληψής τους στον Κατάλογο. Από αυτά, μόνο δύο, τα Μετέωρα και το Άγιον Όρος (ή βουνό Άθως), χαρακτηρίζονται ως μεικτά δηλ. και ως πολιτιστικά και ως φυσικά αγαθά αντίστοιχα.

Ναός του Επικούρειου Απόλλωνα στις Βάσσειες	1986
Δελφοί	1987
Ακρόπολη Αθηνών	1987
Άγιον Όρος	1988
Μετέωρα	1988
Παλαιοχριστιανικά και Βυζαντινά Μνημεία Θεσσαλονίκης (Ροτόντα Θεσσαλονίκης, Αχειροποίητος, Άγιος Δημήτριος, Μονή Λατόμου, Αγία Σοφία, Παναγία των Χαλκέων, Άγιοι Απόστολοι, Άγιος Νικόλαος Ορφανού και Άγιος Παντελεήμωνας)	1988
Επίδαυρος	1988

¹²¹ Για σύντομες ιστορικές και άλλες πληροφορίες βλ. <http://odysseus.culture.gr/h/2/gh21.html>, και http://www.unesco-hellas.gr/gr/3_5_1.htm, (πρόσβαση στις 1.09.2015).

¹²² "in the full richness of their authenticity", όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στο προοίμιο της Χάρτας της Βενετίας του 1964. βλ. στο: <http://courses.arch.ntua.gr/112130.html>, (πρόσβαση στις 4.9.2015). Πρόκειται εν προκειμένω για τα κριτήρια της οικουμενικότητας, της ακεραιότητας και της αυθεντικότητας, όπως ορίζονται στις οδηγίες της Επιτροπής, βλ. WHC/13/01, §77-95, σελ.21-24.

¹²³ Ν. Κόνσολα, *Στρατηγικό Σχέδιο Πολιτιστικού τουρισμού*, σελ.4.

Μεσαιωνική πόλη της Ρόδου	1988
Ολυμπία	1989
Μυστράς	1989
Δήλος	1990
Μονή Δαφνίου, Μονή Οσίου Λουκά & Νέα Μονή Χίου	1990
Πυθαγόρειο και Ηραίο Σάμου	1992
Βεργίνα	1996
Μυκίνες και Τίρυνθα	1999
Ιστορικό Κέντρο (Χώρα), Μονή Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου και Σπήλαιο της Αποκάλυψης στην Πάτμο	1999
Παλαιά Πόλη της Κέρκυρας	2007

Ήδη από το 1981, όταν η Ελλάδα κυρώνει τη Σύμβαση για την προστασία της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς,¹²⁴ το Ελληνικό κράτος στα πλαίσια της αναπτυξιακής του στρατηγικής για τον πολιτισμό, εστιάζει στην ανάγκη προστασίας των εν λόγω μνημείων και τοπίων από κάθε είδους φθορά και καταστροφή προκειμένου αυτά να κληροδοτηθούν στις γενιές του μέλλοντος. Εστιάζει καταρχήν σε εκείνες τις ενέργειες που θα πρέπει να λαμβάνονται και να υλοποιούνται έτσι ώστε τα πολιτιστικά αγαθά εξαιρετικής οικουμενικής αξίας να διατηρούνται και να συντηρούνται, μέσα από μια σειρά επεμβάσεων που περιλαμβάνουν α. τον εντοπισμό και την ανασκαφή όπου αυτό είναι απαραίτητο, β. την καταγραφή και την αρχειοθέτηση, γ. τη μελέτη και την τεκμηρίωση, δ. την διασφάλιση από οποιασδήποτε μορφής παράγοντες που μπορούν να προκαλέσουν ανεπιθύμητη μετατροπή ή μεταβολή στο πέρασμα του χρόνου, ε. την συντήρηση και την αποκατάσταση μέσω της: 1. ανακατασκευής, 2. αναπαλαίωσης, 3. αναστήλωσης, 4. στερέωσης και ε. την αναβάθμιση και τη διευκόλυνση της πρόσβασης στο κοινό (μέσω της κατασκευής κατάλληλων κτηρίων, της έκδοσης ενημερωτικών φυλλαδίων,

¹²⁴ <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=CjoM4mUNfKs%3d&tabid=567>, (πρόσβαση στις 3.09.2015).

οδηγών κ.α.).¹²⁵ Εστιάζει ωστόσο και στην αξιοποίηση και προβολή τους με τη βοήθεια της σύγχρονης τεχνολογίας και των δυνατοτήτων που αυτή προσφέρει¹²⁶ όσο και στη συμμετοχή της τοπικής κοινότητας στην ανωτέρω προσπάθεια στα πλαίσια των οδηγιών της Σύμβασης του 1972.¹²⁷ Αναγνωρίζει άλλωστε ότι η ανάδειξη και η αξιοποίηση της υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς εξαίρετης οικουμενικής αξίας, αποκτά στη σύγχρονη κοινωνία ιδιαίτερη αξία διότι εκτός του ότι προωθείται η γνώση και η κατανόηση των παλαιότερων πολιτισμών, συμβάλει στην οικονομική και κοινωνική εθνική, περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη. Ήδη από το 2009 η κρίση έχει επιφέρει σημαντικές αλλαγές στις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες και στην αγορά εργασίας, απαιτώντας άμεσες παρεμβάσεις ώστε να αναστραφεί αυτή η δύσκολη κατάσταση για τη χώρα. Η ανάδειξη του πολιτιστικού αποθέματος και κυρίως της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς σε συνδυασμό με τη δυναμική ανάπτυξη των επενδύσεων, στα πλαίσια των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων, μπορεί να συντείνει θετικά στην επιβράδυνση της οικονομίας και στην αποδόμηση της κοινωνικής συνοχής.

2.1 ...κατά την προγραμματική περίοδο 2000 - 2006: ένας θετικός απολογισμός

Η προστασία και η ανάδειξη της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς αποτελεί έναν από τους κύριους στόχους της Ελληνικής αναπτυξιακής στρατηγικής για την προγραμματική περίοδο 2000 - 2006, μιας στρατηγικής που υλοποιείται μέσα από το ΕΠ "Πολιτισμός", από τις δράσεις που εντάσσονται στα σχετικά Περιφερειακά ΕΠ, καθώς και από μια σειρά κοινοτικών πρωτοβουλιών.¹²⁸ Στον παρακάτω πίνακα παρατίθεται η χρηματοδότηση για τα έργα και τις δράσεις

---

¹²⁵ Γ. Δ. Παυλογεωργάτος, *Διατήρηση της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς*, σελ. 30-33.

¹²⁶ Τα κέντρα μεθερμηνευσης της πολιτιστικής κληρονομιάς αποτελούν ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα εφαρμογής της σύγχρονης τεχνολογίας που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να παράσχει στο κοινό χρήσιμες πληροφορίες, βλ. Ν. Κόνσολα, *Στρατηγικό Σχέδιο Πολιτιστικού τουρισμού για την περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου*, σελ.5-9.

¹²⁷ Τούτο εμφανίζεται χαρακτηριστικά από το σύστημα προστασίας και διαχείρισης της Παλαιάς Πόλης της Κέρκυρας που κατέθεσε η ελληνική κυβέρνηση για την περίοδο 2006 - 2012, ένα σύστημα στο οποίο απαιτείται η συμμετοχή της τοπικής κοινότητας, για πληροφορίες βλ. *Παλαιά Πόλη Κέρκυρας, Σχέδιο Διαχείρισης 2006-2012* στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://library.tee.gr/digital/ker/ker_m273/ker_m273_kef3.pdf, (πρόσβαση στις 3.09.2015).

¹²⁸ Τελική Έκθεση Εκτέλεσης ΕΠ Πολιτισμός 2000-2006, σελ.5, στο <http://ep.culture.gr/el/Pages/description.aspx>, (πρόσβαση στις 4.09.2015).

που πραγματοποιήθηκαν και αφορούν τα μνημεία παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς βάσει των ΠΕΠ.¹²⁹

Έργο	Προϋπολογισμός (€)
Περιφέρεια ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	
ΒΕΡΓΙΝΑ	
Ανάπλαση, ανάδειξη Βασιλικής Νεκρόπολης και Ανακτόρου των Αιγών	1.027.145,00
ΠΑΛΑΙΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΚΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	
Παναγία Αχειροποίητος – Στεγανοποίηση και Εξωραϊσμός Παλαιοχριστιανικής και Βυζαντινής Βασιλικής	587.000,00
Η Ροτόντα της Θεσσαλονίκης	586.444,00
Βυζαντινά και Μεταβυζαντινά μνημεία Θεσσαλονίκης: Αγ. Απόστολοι – Εξωραϊσμός και Προστασία	352.000,00
ΑΓΙΟ ΟΡΟΣ	
Συντήρηση Κειμηλίων και Έργων τέχνης Αγ. Όρους	5.871.000,00
Συντήρηση Αποκατάσταση Κωδωνοστασίου Μονής Βατοπεδίου Αγίου Όρους	600.000,00
Μελέτες Συντήρησης και Αναστήλωσης σε Μνημεία της Χαλκιδικής και του Αγίου Όρους	54.045,59
Περιφέρεια ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	
ΕΠΙΚΟΥΡΙΟΣ ΑΠΟΛΛΩΝΑΣ	
Αποκατάσταση – Ανάδειξη Ναού Επικούριου Απόλλωνος Βασσών και Αρχαιολογικού Χώρου	3.934.700,00

¹²⁹ Ο.π., βλ. Συνημμένα, Πίνακας III.5 Συνολική Παρουσίαση Έργων Ε.Π. και Πίνακας Έργα Πολιτισμού στα περιφερειακά επιχειρησιακά προγράμματα.

ΑΡΧΑΙΑ ΟΛΥΜΠΙΑ

Παλαιό Μουσείο Αρχαίας Ολυμπίας	3.218.208,00
Διαμόρφωση Αρχαιολογικού Χώρου Αρχαίας Ολυμπίας	3.193.355,00
Επανεκθεση Νέου και Παλαιού Μουσείου Αρχαίας Ολυμπίας – Αποκατάσταση και Έκθεση Εφορείου Αρχαίας Ολυμπίας	4.439.342,77
Μελέτη Κατασκευή του Νέου Αρχαιολογικού Μουσείου Αρχαίας Ολυμπίας και του Κτηρίου ΣΠΑΠ – Διαμόρφωση Περιβάλλοντος Χώρου	14.082.790,96

ΜΕΤΕΩΡΑ

Ι.Μ. Αγίας Τριάδας Μετεώρων – Αποκατάσταση Κλίμακας και Οδών Προσπελάσεως	586.941,00
---	------------

Περιφέρεια ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ

Ανάδειξη – Ανάπλαση – Απαλλοτριωμένων Αρχαιολογικών Χώρων Παλαιόπολης Κέρκυρας	293.000,00
Στερέωση Επισφαλών Τμημάτων Παλαιού Φρουρίου Κέρκυρας	2,308,006.41
Μελέτη Επανεκθεσης Αρχαιολογικού Μουσείου Κέρκυρας	29.961,31
Σύνταξη Μελετών Ωρίμανσης για Ανάπλαση – Ανάδειξη Μνημείων Ν. Κέρκυρας	60.000,00

Περιφέρεια ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ**ΔΕΛΦΟΙ**

Επέκταση – Εκσυγχρονισμός Αρχαιολογικού Μουσείου Δελφών και Διαμόρφωση Περιβάλλοντος Χώρου	4.301.460,00
Αρχαιολογικό Μουσείου Δελφών: Επανεκθεση	1.760.822,00

Στερέωση, Αποκατάσταση και Ανάδειξη Μνημείων Δελφών (Θησαυρός Αθηναίων)	506.107,00
Πολιτιστικές Υποδομές και Εξοπλισμός του Ε.Π.Κ. Δελφών	759.373,48
ΜΟΝΗ ΟΣΙΟΥ ΛΟΥΚΑ	
Στερέωση, Συντήρηση, Αποκατάσταση Καθολικών Ι. Μονής Οσίου Λουκά Βοιωτίας	1.348.908,67
Περιφέρεια ΑΤΤΙΚΗΣ	
ΑΚΡΟΠΟΛΗ	
Αναστήλωση – Συντήρηση – Ανάδειξη Ηρωδείου και Στοάς Ευμένους Νότιας Κλιτύος Ακροπόλεως	2.054.291,00
Ανέγερση Νέου Μουσείου Ακρόπολης	23.318.699,94
Ανάπλαση – Διαμόρφωση Δικτύου Πεζοδρόμων και Κοινόχρηστων και Ελεύθερων Χώρων στην Περιοχή της Ακρόπολης (Β' Φάση)	6.071.543,59
Συνολική Ανάδειξη Αρχαιολογικών Χώρων Βόρεια και Νότια Κλιτύος Ακροπόλεως (Φάση 2000-2004)	3.725.710,52
Συντήρηση και Αναστήλωση των Μνημείων της Ακρόπολης	32.325.138,48
Αποκατάσταση Μνημείων στην Περιοχή της Νότιας Κλιτύος Ακροπόλεως Αθηνών	919.190,05
Αναστήλωση – Συντήρηση – Ανάδειξη Ηρωδείου και Στοάς Ευμένους Νότιας Κλιτύος Ακροπόλεως (Β' Φάση)	845.381,07
Ι.Μ. ΔΑΦΝΙΟΥ	
Στερέωση – Αποκατάσταση Σεισμόπληκτης Ι. Μ. Δαφνίου	2.054.291,00
Στερέωση Καθολικού και Διευθέτηση Αρχαιολογικού Χώρου Ι.Μ. Δαφνίου	3.247.910,14

Περιφέρεια ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΜΥΚΗΝΕΣ ΚΑΙ ΤΙΡΥΝΘΑ

Συντήρηση, Στερέωση, Ανάδειξη των Μνημείων Ακροπόλεως Μυκηνών και του Ευρύτερου Περιβάλλοντος Χώρου	5.286.783,00
Έκθεση Μουσείου Μυκηνών	1.525.414,53
Ανάδειξη – Αξιοποίηση Ακροπόλεως Αρχαίας Τίρυνθας και Περιβάλλοντος Χώρου	2.377.849,00

ΜΥΣΤΡΑΣ

Αναστήλωση Μνημείων Μυστρά	4.402.054,00
Μουσειακές Παρεμβάσεις στον Αρχαιολογικό Χώρο Μυστρά	587.000,000

Περιφέρεια ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟ ΚΑΙ ΗΡΑΙΟ ΣΑΜΟΥ

Αρχαιολογικό Μουσείο Πυθαγορείου Σάμου	5.927.981,00
Διαμόρφωση – Ανάδειξη Αρχαιολογικού Χώρου Ηραίου Σάμου	880.411,00
Αποκατάσταση Πύργου Λογοθέτη στο Πυθαγόρειο Σάμου και εργασίες στον περιβάλλοντα χώρο του	516.000,00
Έκθεση Αρχαιολογικού Μουσείου Σάμου	1,997,040.76

ΝΕΑ ΜΟΝΗ ΧΙΟΥ

Αποκατάσταση, Στερέωση και Ανάδειξη Νέας Μονής Χίου	3.811.685,00
---	--------------

Περιφέρεια ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΡΟΔΟΥ

Δίκτυο “Κάστρων Περίπλους” Συνολική Ανάδειξη Κάστρου Κρητηνίας Ρόδου	1.206.086,00
Αποκατάσταση, Στερέωση Ιπποτικής Κατοικίας Τζεμ στη Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου	743.000,00

Αποκατάσταση Μεσαιωνικών Μνημείων της Πόλης της Ρόδου	6.868.944,78
Αποκατάσταση – Ανάδειξη των Μεσαιωνικών Οχυρώσεων της Πόλης της Ρόδου	7.964.477,57
ΔΗΛΟΣ	
Συντήρηση – Στερέωση Μνημείων Δήλου	3.712.395,35
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΧΩΡΑ ΠΑΤΜΟΥ, ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, ΣΠΗΛΑΙΟ ΤΗΣ ΑΠΟΚΑΛΥΨΗΣ ΣΤΗΝ ΠΑΤΜΟ	
Αποκατάσταση Ι.Μ. Ζωοδόχου Πηγής Πάτμου	857.000,00
Αποκατάσταση Αρχοντικού Νικολαΐδη στην Πάτμο	519.522,00

Όπως είναι εμφανές από τον πίνακα, τα συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα της ΕΕ για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς αφορούν κατά κύριο λόγο τις παραδοσιακές ή κλασσικές πολιτιστικές δράσεις με εκείνες που βασίζονται στη νέα τεχνολογία να είναι απύσες. Σε ότι αφορά την απασχόληση, οι ανωτέρω δράσεις όπως αναφέρεται στην Τελική Έκθεση του ΕΠ “Πολιτισμός”, συνέβαλαν στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας κατά τη φάση των έργων υποδομής, με τη διεπιστημονική συνεργασία να ενισχύεται ιδιαίτερα.¹³⁰ Σημαντική φαίνεται επίσης να είναι η σύνδεση της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς με την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, δεδομένου ότι μια σειρά ενεργειών αφορούν τη διαμόρφωση τόσο των κοινόχρηστων όσο και του περιβαλλόντων αντίστοιχα χώρων.¹³¹

¹³⁰ Τελική Έκθεση Εκτέλεσης ΕΠ Πολιτισμός 2000-2006, σελ.14-18.

¹³¹ Ο.π., σελ.16.

2.2 ...κατά την προγραμματική περίοδο 2007 – 2013: οι δράσεις επιβραδύνονται

Στο ΕΣΠΑ 2007 – 2013 η προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς λαμβάνει χώρα μέσα από μια σειρά τομεακών επιχειρησιακών προγραμμάτων οι στόχοι των οποίων συνδέονται με την προστασία του περιβάλλοντος, την προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων, την ανάπτυξη της απασχόλησης και την ενίσχυση της πρόσβασης σε πολιτιστικές δράσεις μέσω της κοινωνίας της πληροφορίας.¹³² Οι συνολικές ενισχύσεις προέρχονται από το ΕΤΠΑ και το ΕΚΤ και έχουν ως στόχο την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς ως ζωτικού παράγοντα της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας.¹³³ Στον πίνακα που αποτυπώνεται στη συνέχεια, καταγράφονται όλες εκείνες οι δράσεις που αφορούν τα μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς αλλά και οι σχετικές χρηματοδοτήσεις τους, στα πλαίσια των υποχρεώσεων που έχει αναλάβει το ελληνικό κράτος για την προστασία τους, βάσει του κατάλληλου ΚΘΠ και αντίστοιχα του ΕΠ (τομεακού ή περιφερειακού) εντός του οποίου υλοποιούνται. Στο ΕΠ “Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού”, οι Εφορείες Βυζαντινών Αρχαιοτήτων (ΕΒΑ) και οι Εφορείες Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων (ΕΠΚΑ) που αναφέρονται, αποτελούν τους φορείς υλοποίησης των πολιτιστικών δράσεων όπως ορίζονται μέσα από τα εν λόγω ΕΠ.¹³⁴

Έργο	Προϋπολογισμός (€)
ΕΠ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ	
ΚΘΠ:58 Προστασία και Διατήρηση της Πολιτιστικής Κληρονομιάς	
ΕΠΙΚΟΥΡΙΟΣ ΑΠΟΛΛΩΝΑΣ	
Αποκατάσταση Βορειότερων Τμημάτων Μακρών Πλευρών Ναού Επικούριου Απόλλωνα	3.000.000,00

¹³² Β. Αυδίκος, *Οι πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες στην Ελλάδα*, σελ.183-184

¹³³ Υ.ΠΑΙ.Θ.Π.Α, *Πρόταση για τη διαμόρφωση Εθνικής Αναπτυξιακής Στρατηγικής Τομέα Πολιτισμού 2014-2020*, σελ.12.

¹³⁴ Ειδική Υπηρεσία Τομέα Πολιτισμού, Έργα ΕΣΠΑ, Συνοπτικός Κατάλογος ενταγμένων έργων ΕΣΠΑ, βλ. στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://ep.culture.gr/el/Pages/projects_esp.aspx, (πρόσβαση στις 4.09.2015).

ΑΡΧΑΙΑ ΟΛΥΜΠΙΑ

Προστασία και Ανάδειξη του Ιερού της Δήμητρας Χαμύνης και του Αναλήμματος των Θησαυρών του Κρονίου Λόφου στην Αρχαία Ολυμπία	487.000,00
Αποκάλυψη και Ανάδειξη Γυμνασίου – Χωροθέτηση Νέας Εισόδου του Αρχαιολογικού Χώρου Αρχαίας Ολυμπίας	980.000,00

ΜΥΣΤΡΑΣ

Στερέωση Βραχωδών Πρανών στον Αρχαιολογικό χώρο του Μυστρά	597.000,00
Αναστήλωση Μνημείων Αρχαιολογικού Χώρου Μυστρά	2.000.000,00

ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟ ΚΑΙ ΗΡΑΙΟ ΣΑΜΟΥ

Αποκατάσταση, Συντήρηση και Ανάδειξη του Ευπαλινείου Υδραγωγείου στο Πυθαγόρειο Σάμου	5.571.683,00
---	--------------

ΝΕΑ ΜΟΝΗ ΧΙΟΥ

Αποκατάσταση Τμήματος Κελιών Βόρειας Πτέρυγας Νέας Μονής Χίου	393.090,00
---	------------

ΠΑΛΑΙΑ ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

Στερέωση και Αποκατάσταση των Επισφαλών Τμημάτων του Αμυντικού Τείχους Καβοσίδερο στο Παλιό Φρούριο Κέρκυρας	2.022.773,00
--	--------------

ΕΠ ΑΤΤΙΚΗ**ΚΘΠ:58 Προστασία και Διατήρηση της Πολιτιστικής Κληρονομιάς****ΑΚΡΟΠΟΛΗ**

Προστασία και Αποκατάσταση της Αυλής της Κλεψύδρας στη Βόρεια Κλίτη της Ακρόπολης	722.000,00
Συντήρηση και Αναστήλωση των Μνημείων	8.200.000,00

της Ακρόπολης	
Αναστήλωση, Συντήρηση και Ανάδειξη του Ωδείου Ηρώδου του Αττικού, της Στοάς Ευμένους και του Ασκληπιείου Νότιας Κλιτύος Ακροπόλεως	1.250.00,00
I.M. ΔΑΦΝΙΟΥ	
Αποκατάσταση Μεγάλου Περίβολου Μονής Δαφνίου (Α΄ Φάση)	730.000,00
Αποκατάσταση Καθολικού Μονής Δαφνίου (Β΄ Φάση)	2.921.199,97
ΕΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ - ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ - ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	
ΚΘΠ:58 Προστασία και Διατήρηση της Πολιτιστικής Κληρονομιάς	
ΠΑΛΑΙΑ ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	
Αποκατάσταση Βυζαντινού Φρούριου Γαρδικίου Κέρκυρας	544.320,00
Αποκατάσταση Ι.Ν. Παντοκράτορος Λίνια Χλωμού Κέρκυρας	325.878,39
Αποκατάσταση Ι.Ν. Σωτήρος Χριστού Μον Repos Παλιόπολη Κέρκυρας	689.150,00
Αποκατάσταση Ι.Ν. Αγίου Θεοδώρου Στρατηλάτη Παλαιών Σινιών Κέρκυρας	543.533,00
Αποκατάσταση Ι.Ν. Αγίου Ιακώβου του Περσού Παλιάς Περιθείας Κέρκυρας	531.082,00
Προστασία και Ανάδειξη Ηραίου στο Κτήμα Μον Repos στην Κέρκυρα	673.500,00
Εργασίες Ανάδειξης Επιλεγμένων Τμημάτων Νέου Φρούριου και Περιμετρικού Τείχους Παλαιάς Πόλης Κέρκυρας	1.550.000,00
Συντήρηση και Αποκατάσταση Επιλεγμένων Τμημάτων Νέου Φρούριου και Περιμετρικού Τείχους Παλαιάς Πόλης Κέρκυρας	1.550.000,00
Συντήρηση και Αποκατάσταση του	500.000,00

Αρχαιολογικού Χώρου του Μενεκράτη στην Κέρκυρα	
Εκσυγχρονισμός και Επανεκθεση Αρχαιολογικού Μουσείου Κέρκυρας	4.948.200,00
Πτέρυγα Δωρητών στην Ανατολική Πτέρυγα Β' Ορόφου στο Ανάκτορο των Αγίων Μιχαήλ και Γεωργίου στην Κέρκυρα	922.000,00
ΕΠ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ	
Πολιτιστικά Δρώμενα – Σχέδιο Δράσης Κοινοφελούς Εργασίας στην 1 ^η ΕΒΑ στην Περιφέρεια Αττικής	147.000,00
Δημιουργία Θέσεων Απασχόλησης στον Τομέα του Πολιτισμού Μέσω Προγραμμάτων Κοινοφελούς Χαρακτήρα στην Α', Β', Γ' ΕΠΚΑ	1.036.350,00
Δημιουργία Θέσεων Εργασίας σε Τοπικό Επίπεδο μέσω Προγραμμάτων Κοινοφελούς Χαρακτήρα στην 21 ^η ΕΒΑ	169.050,00
Δημιουργία Θέσεων Εργασίας σε Τοπικό Επίπεδο μέσω Προγραμμάτων Κοινοφελούς Χαρακτήρα στην Η' ΕΠΚΑ	117.600,00
Πολιτιστικά Δρώμενα – Σχέδιο Δράσης Κοινοφελούς Εργασίας στην 3 ^η ΕΒΑ στην Περιφέρεια Βόρειου Αιγαίου	64.512,00
Πολιτιστικά Δρώμενα – Σχέδιο Δράσης Κοινοφελούς Εργασίας στην ΙΖ' ΕΚΠΑ στην περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας	448.350,00
Δημιουργία Θέσεων Εργασίας σε Τοπικό Επίπεδο μέσω Προγραμμάτων Κοινοφελούς Χαρακτήρα στην 9 ^η ΕΒΑ στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας	227.580,00
Δημιουργία Θέσεων Εργασίας σε Τοπικό	367.000,00

Επίπεδο μέσω Προγραμμάτων Κοινωφελούς Χαρακτήρα στην 10 ^η ΕΒΑ στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας	
Δημιουργία Θέσεων Εργασίας σε Τοπικό Επίπεδο μέσω Προγραμμάτων Κοινωφελούς Χαρακτήρα στην 7 ^η ΕΠΚΑ στον τομέα του Πολιτισμού	161.700,00
Δημιουργία Θέσεων Εργασίας σε Τοπικό Επίπεδο μέσω Προγραμμάτων Κοινωφελούς Χαρακτήρα στην Ζ' ΕΚΠΑ στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας	192.823,00
Πολιτιστικά Δρώμενα – Σχέδιο Δράσης Κοινωφελούς Εργασίας στην 5 ^η ΕΒΑ στην Περιφέρεια Πελοποννήσου	79.945,36

Όπως διακρίνεται από τους πίνακες που παρατίθενται, οι δράσεις για την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς, χαρακτηρίζονται ως κλασικές ή παραδοσιακές όπως και του πρότερου υποπρογράμματος πολιτισμός, ωστόσο είναι πολύ λιγότερες από εκείνες της προγραμματικής περιόδου 2000-2006. Αιτία αποτελεί η “μοιραία” ένταξη των πολιτιστικών έργων στα επιχειρησιακά προγράμματα άλλων τομέων, γεγονός που δημιουργεί προβλήματα στη χρηματοδότησή τους, καθώς υπήρχε δυσκολία στο να “κουμπώσουν” τα κριτήρια ένταξης των πολιτιστικών δράσεων στα αντίστοιχα των άλλων ΕΠ.¹³⁵ Επιπλέον η οικονομική κρίση και συνακόλουθα η περιοριστική δημοσιονομική πολιτική, φαίνεται να επιβραδύνουν τις όποιες προσπάθειες ενίσχυσης της προστασίας και ανάδειξης της εν λόγω πολιτιστικής κληρονομιάς, καθώς οι κοινοτικοί πόροι είναι πιο λογικό να διοχετεύονται σε άλλους στόχους της πολιτικής συνοχής παρά σε ζητήματα που αφορούν τον πολιτισμό. Θετικό πάντως στοιχείο αποτελεί η ενδυνάμωση της απασχόλησης μέσω των προγραμμάτων κοινωνικού χαρακτήρα, επιβεβαιώνοντας ότι η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς μπορεί να αποτελέσει σημαντικό έρεισμα για την κοινωνική συνοχή. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η πρόσληψη

¹³⁵ Β. Αυδίκος, *Οι πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες στην Ελλάδα*, σελ.184

προσωπικού (Φύλακες, Καθαριστές), το Φεβρουάριο του 2014, από την Ζ'ΕΠΚΑ στην Αρχαία Ολυμπία και από ΙΖ' ΕΠΚΣ στους Βασιλικούς Τάφους της Βεργίνας, με στόχο την προστασία και την ανάδειξη των μνημείων παγκόσμιας κληρονομιάς, η μισθοδοσία του οποίου προήλθε από το ΕΠ Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού.¹³⁶

2.3 Η προγραμματική περίοδος 2014 – 2020: παλαιά ζητήματα απαιτούν καινοτόμες λύσεις

Η αξιοποίηση των αναπτυξιακών πόρων των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών Ταμείων για την προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς μπορεί να συμβάλει σημαντικά στη μετάβαση προς ένα νέο αναπτυξιακό υπόδειγμα το οποίο και θα αποβλέπει στη διασφάλιση μιας έξυπνης, βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς βιώσιμης ανάπτυξης κυρίως μέσα από τη δημιουργία νέων ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων, τόσο σε εθνικό, όσο και σε περιφερειακό και τοπικό αντίστοιχα επίπεδο. Υπό αυτή την έννοια και μέσα από την πρόταση της Γενικής Γραμματείας Πολιτισμού για τη διαμόρφωση μιας “Εθνικής Αναπτυξιακής Στρατηγικής στον Τομέα Πολιτισμού για τη νέα προγραμματική περίοδο 2014 – 2020”, είναι απαραίτητη: α. η ενίσχυση των τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνίας μέσα από δράσεις που αφορούν την ψηφιοποίηση του πολιτιστικού τους περιεχομένου αλλά και τη διάθεσή τους μέσω του διαδικτύου, β. η ολοκλήρωση του προγράμματος αναστύλωσης και ανάδειξης των ανωτέρω μνημείων καθώς και μέτρα τόνωσης της προσβασιμότητας και της αναβάθμισης των παρεχόμενων υπηρεσιών προς το κοινό, συμβάλλοντας κατ’ αυτόν τον τρόπο στην ανάπτυξη του βιώσιμου τουρισμού και στην επέκταση της τουριστικής περιόδου, γ. η διασφάλιση της λειτουργίας των σχετικών μουσείων, η διευκόλυνση της προσβασιμότητάς τους, αλλά και η σύνδεσή τους με τοπικές κοινωνικές εκδηλώσεις γεγονός που θα βοηθήσει στην αύξηση της απασχόλησης, δ. η επένδυση στην εκπαίδευση και τη δια βίου μάθηση ώστε να γνωρίσουν οι πολίτες τα πολιτιστικά αυτά μνημεία οικουμενικής αξίας και η εξειδίκευση του ανθρώπινου δυναμικού σε ζητήματα

---

¹³⁶ Πληροφορίες στις ηλεκτρονικές διευθύνσεις: <http://www.e-dimosio.gr/orismenou/12-thesis-stin-iz-epka-vasiliki-tafi-verginas/>, και <http://www.e-dimosio.gr/orismenou/71-proslipsis-stin-z-epka-archea-olimpia/> (πρόσβαση στις 22.09.2015).

νέων τεχνολογιών της πληροφορικής και της πληροφορίας σε συνεργασία με εθελοντικές μη κερδοσκοπικές οργανώσεις κοινωφελούς χαρακτήρα, ώστε να ενισχυθεί αφενός η πρόσβασή τους στην αγορά εργασίας και αφετέρου η προσβασιμότητα και λειτουργία τόσο των πολιτιστικών αγαθών όσο και των υποδομών που τα συνοδεύουν, ε. η εφαρμογή καινοτόμων μεθόδων έρευνας αλλά και η διασυνοριακή συνεργασία προκειμένου να γίνει ανταλλαγή της σχετικής τεχνογνωσίας η οποία με τη σειρά της θα βοηθήσει στην περεταίρω προστασία και ανάδειξη των εν λόγω μνημείων, στ. η ενίσχυση των ιδιωτικών επενδύσεων με στόχο την ολοκληρωμένη ανάπτυξη και βιώσιμη αξιοποίηση του πολιτιστικού αποθέματος των πολιτιστικών αυτών αγαθών, ζ. η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος που περιβάλλει τα εν λόγω μνημεία και των αρχαιολογικών χώρων καθώς και η προστασία και η ανάδειξη τους σε άμεση αλληλεπίδραση με την προστασία της φύσης και του αστικού περιβάλλοντος, (πχ η ανάληψη δράσεων ώστε να καταστούν τα κτήρια που τα πλαισιώνουν λιγότερα ενεργοβόρα) και η. ο οργανωτικός εξορθολογισμός των φορέων άσκησης πολιτικής του τομέα, ο οποίος βοηθά στην προώθηση της κατάλληλης πολιτιστικής πολιτικής για την προστασία και την ανάδειξη της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς, καθιστώντας τη χώρα περισσότερο ανταγωνιστική και λιγότερο ευάλωτη στη διεθνή συγκυρία.¹³⁷ Δράσεις που στοχεύουν στη διατήρηση της συλλογικής μνήμη προς όφελος των μελλοντικών γενεών όπως άλλωστε ορίζει η Σύμβαση της UNESCO για την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς.¹³⁸

---

¹³⁷ Υ.ΠΑΙ.Θ.Π.Α, *Πρόταση για τη διαμόρφωση Εθνικής Αναπτυξιακής Στρατηγικής Τομέα Πολιτισμού 2014-2020*, σελ.9.14-19,23.

¹³⁸ UNESCO, *Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage 1972*, άρθρο 8.

Συμπεράσματα

Η ένταξη της προστασίας των μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς στον προγραμματισμό των σχεδίων χρηματοδότησης από τα διαρθρωτικά ταμεία αποτελεί μια πραγματική πρόκληση για τα κράτη μέλη. Οι πόροι των εν λόγω ταμείων συνεισφέρουν οικονομικά στη διατήρηση των εν λόγω μνημείων, ώστε να μην απωλέσουν τα χαρακτηριστικά εκείνα που τους προσδίδουν οικουμενική αξία. Επιπλέον, συμβάλλουν στην πραγματοποίηση έργων υποδομής που διευκολύνουν την πρόσβαση, την προβολή και γενικότερα την αξιοποίηση τους.¹³⁹ Η ΕΕ κατανοώντας ότι η πολιτιστική κληρονομιά, τόσο γενικά όσο και ειδικότερα, συνιστά ένα εξαιρετικής σημασίας εργαλείο στην οικονομική της ανάταση και την κοινωνική της συνοχή¹⁴⁰ αλλά και λόγω του οξυμένου ανταγωνισμού στο σύγχρονο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον,¹⁴¹ ενθαρρύνει την χρηματοδότηση της μέσα από τη χάραξη και την εφαρμογή σχετικών πολιτικών, σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο, με τη βοήθεια των διαρθρωτικών της ταμείων.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοινώνει τη χρηματοδότηση προβαίνοντας στην υπογραφή του σχετικού ΕΣΠΑ, το οποίο προσδιορίζει τις δεσμεύσεις των εταίρων σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο.¹⁴² Το κράτος – μέλος αναλαμβάνει την ευθύνη υλοποίησης των δράσεων, σημαντικός αριθμός από τις οποίες συμβάλλει στη διατήρηση της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς που βρίσκεται στο έδαφός του.¹⁴³ Πρόκειται για μια ευθύνη που ρητώς μετατοπίζεται από το διεθνές στο εθνικό επίπεδο, αναδεικνύοντας την ανάγκη ανάπτυξης δράσεων τοπικά, ώστε να επιτευχθεί η αποτελεσματικότητα τόσο των επιχειρησιακών προγραμμάτων όσο και της διάχυσης των πόρων. Πάντως είναι γεγονός ότι η προστασία και η διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς συνιστά ένα θεματικό στόχο προτεραιότητας που αφορά όλες τις προγραμματικές περιόδους της Ένωσης, μιας Ένωσης η οποία στην προσπάθεια

---

¹³⁹A. Ζερβάκη, *Η έννοια της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς της ανθρωπότητας*, σελ.71

¹⁴⁰T.Freitas, *Preserving World Heritage in the EU*, σελ.1.

¹⁴¹Ministry of Education of Finland, *Creative economy and Culture in the Innovation policy*, σελ.13

¹⁴²Όπως ήδη αναφέρθηκε ανωτέρω, στο Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Δυνατότητες στήριξης της πολιτικής για τις ΜΜΕ μέσω των διαρθρωτικών ταμείων*, σελ.13.

¹⁴³A. Ζερβάκη (2010), *Η έννοια της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς της ανθρωπότητας*, σελ.41.

τόνωσης των επιμέρους μέτρων που την αφορούν, υιοθετεί διαρκώς νέες παρεμβάσεις. Υπό αυτή την έννοια, σταδιακά, η επένδυση στην πολιτιστική κληρονομιά συνδέεται στενά με τις τοπικές κοινωνίες, την ανάπτυξη των πολιτιστικών τους υποδομών και τον ρόλο τους στην ευρύτερη κοινωνική και οικονομική ανάκαμψη των περιφερειών,¹⁴⁴ ενώ παράλληλα συνδέεται και με την έρευνα, την καινοτομία και την τεχνολογία. Αντίστοιχα, σημαντική ώθηση δίνεται και στον τομέα της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της απασχόλησης με την τελευταία να αποτελεί έναν από τους κύριους στόχους της Ευρωπαϊκής διαρθρωτικής πολιτικής. Προτεραιότητα δίνεται τέλος, στην αύξηση των συνεργασιών μεταξύ του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα καθώς και στην προσέλκυση επενδύσεων τόσο σε τοπικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο, ως τα πιο κατάλληλα εργαλεία υλοποίησης και εφαρμογής των σχετικών πολιτιστικών προγραμμάτων.¹⁴⁵ Ιδιαίτερα στην Ελλάδα, μια χώρα με πληθώρα πολιτιστικών μνημείων και αρχαιολογικών χώρων, η προστασία και η ανάδειξη της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς μέσα από Ευρωπαϊκά προγράμματα μπορούν να την καταστήσουν ιδιαίτερα ανταγωνιστική, προστατεύοντάς την από τις οικονομικές αναταράξεις της εποχής. Βασική επιδίωξη είναι τα ανωτέρω προγράμματα να εστιάζουν στην τεχνολογία, στην εξειδίκευση, στην προστασία της φύσης, στην ενεργοποίηση του εργατικού δυναμικού της τοπικής κοινωνίας καθώς και στην ιδιωτική πρωτοβουλία. Μάλιστα, αυτή η πολύτιμη εμπειρία από τη διαχείριση των πόρων των διαρθρωτικών ταμείων πρέπει να αξιοποιηθεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, ώστε να επιτευχθεί ο στόχος της διατήρησης της κληρονομιάς στο πνεύμα της διαγενεακής ισότητας ενώ παράλληλα η τοπική κοινωνία να έχει την δυνατότητα να αποκομίσει τα κοινωνικά και οικονομικά οφέλη που απορρέουν από την ύπαρξη σημαντικών πολιτιστικών αγαθών.

Ήδη από το 2000 μέσω των Ευρωπαϊκών διαρθρωτικών ταμείων, το ελληνικό κράτος προσπαθεί να ενισχύσει τα εν λόγω πολιτιστικά αγαθά δίνοντας έμφαση στις κλασικές δράσεις και κυρίως σε έργα συντήρησης και αποκατάστασης, σε μια προσπάθεια να βελτιώσει τις υποδομές τους και την πρόσβαση του κοινού σε αυτά. Ωστόσο, ενώ κατά την προγραμματική περίοδο 2000 – 2006 η απορρόφηση των απαραίτητων πόρων ξεπερνά το 100%, κατά

---

¹⁴⁴M. Iglesias, P. Kern, V. Montalto, *Culture and Education, use of structural funds*, σελ.66.

¹⁴⁵Υ.ΠΑΙ.Θ.Π.Α, *Πρόταση για τη διαμόρφωση Εθνικής Αναπτυξιακής Στρατηγικής Τομέα Πολιτισμού 2014-2020*, σελ.17,24.

την αντίστοιχη προγραμματική περίοδο 2007 – 2013 παρατηρείται μια αισθητή μείωση στα έργα που πραγματοποιήθηκαν. Το γεγονός αυτό υποδηλώνει μια δυσχέρεια στην απορρόφηση των Ευρωπαϊκών κονδυλίων, φανερώνοντας την αδυναμία της ελληνικής διοίκησης να προβεί στις απαιτούμενες ενέργειες ώστε να εκπληρώσει τους απαραίτητους στόχους. Επιπλέον, παρατηρείται περιορισμένη δραστηριότητα σε ζητήματα ανάδειξης και εφαρμογής νέων δράσεων, γεγονός που υποδεικνύει την ανάγκη να δοθεί μεγαλύτερη βαρύτητα στις νέες τεχνολογίες και στην έρευνα. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια η ΕΕ μέσω των προτάσεων που έχει κάνει και των αποφάσεων που έχει κατά καιρούς λάβει, έχει εντοπίσει και εστιάσει στη συγκεκριμένη ανάγκη. Το Ελληνικό κράτος, ωστόσο, αν και έχει καταβάλει προσπάθεια να ακολουθήσει τις ανωτέρω υποδείξεις, δεν έχει καταφέρει ακόμα να προσαρμόσει τη στρατηγική του παρά ελάχιστα, δημιουργώντας προβληματισμούς τόσο στο εσωτερικό της χώρας όσο και στο κέντρο της Ευρώπης, εκεί όπου λαμβάνονται οι αποφάσεις από τα θεσμικά όργανα της Ένωσης.

Ειδικότερα ως προς την προσέγγιση της ΕΕ, είναι σκόπιμο να σημειωθεί ότι κατά την τελευταία προγραμματική περίοδο 2014 – 2020, ο Οργανισμός έχει προβεί σε σημαντικές αλλαγές σε ζητήματα που αφορούν τα διαθρωτικά ταμεία. Μοιάζει λοιπόν να υποχωρεί σημαντικά ο στόχος της συγκέντρωσης των πόρων σε εκείνες τις περιφέρειες που έχουν μεγαλύτερη ανάγκη σε σχέση με την προηγούμενη προγραμματική περίοδο.¹⁴⁶ Κάτι που σηματοδοτεί ουσιαστικά τη μείωση της χρηματοδότησης και στους αντίστοιχους πολιτιστικούς πόρους, σε έναν τομέα που κυρίως οι φτωχότερες περιφέρειες της Ένωσης είναι ανάγκη να επενδύσουν περισσότερο εάν θέλουν να επιτύχουν μακροπρόθεσμα θετικά δημοσιονομικά αποτελέσματα.¹⁴⁷ Στο ίδιο πλαίσιο, η μετατόπιση του βάρους από το κράτος προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την επιλογή εκείνων των

---

¹⁴⁶Οι περιφέρειες με κατά κεφαλήν ΑΕΠ μικρότερο του 75% του μέσου κοινοτικού θα απορροφήσουν το 50,5% των πόρων για τη “συνοχή”, έναντι 57,4% κατά την περίοδο 2007-2013.

¹⁴⁷Μάλιστα το συνολικό ύψος του προϋπολογισμού για την προγραμματική περίοδο 2014-2020 ορίζεται σχεδόν σε 1 δις ευρώ, μειωμένος κατά 3% σε σχέση με την πρότερη περίοδο. Πρόκειται για μια ιδιαίτερα αρνητική ιστορική στιγμή, πολύ περισσότερο σε μια εποχή που λόγω της υφιστάμενης κρίσης, θα αναμενόταν μια αντίστροφη λειτουργία των δημοσιονομικών δυνατοτήτων της Ένωσης, στο ΕΛΙΑΜΕΠ, *Οι Πολιτικές που χρηματοδοτούνται από τον κοινοτικό προϋπολογισμό και η ελληνική οικονομία*, σελ.93-94.

δράσεων που χρηματοδοτούνται από τα διαρθρωτικά ταμεία, δημιουργεί ζήτημα δημοκρατικής ευθύνης, καθώς η άνωθεν υποχρεωτική επιβολή θεματικών στόχων προβάλλει τον κίνδυνο να μην επιτραπεί η ανάδειξη των αναπτυξιακών χαρακτηριστικών των χωρών με πλούσιο πολιτιστικό παρελθόν και ως συνέπεια να τίθεται σε ρίσκο η ίδια η εφαρμογή της Σύμβασης του 1972.¹⁴⁸ Πόσο μάλλον όταν με την εισαγωγή της αρχής της “μακροοικονομικής αιρεσιμότητας” δημιουργείται μια “άδικη” σύνδεση των διαρθρωτικών χρηματοδοτήσεων με τη δημοσιονομική και μακροοικονομική προσαρμογή των κρατών μελών της Ένωσης, η οποία μάλιστα μοιάζει να λειτουργεί με όρους “τιμωρητικού” χαρακτήρα.¹⁴⁹

Τα συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα της ΕΕ πάντως αποτελούν εδώ και πολλά χρόνια την κύρια χρηματοδοτική πηγή για την προώθηση της ελληνικής πολιτιστικής πολιτικής, δεδομένου ότι τα κονδύλια του κρατικού προϋπολογισμού σπανίως ξεπερνούν το 0,4 % του συνόλου του προϋπολογισμού.¹⁵⁰ Ειδικά για την Παγκόσμια Πολιτιστική Κληρονομιά, τα Ευρωπαϊκά κονδύλια αποτελούν σημαντικό παράγοντα ενίσχυσης, με το Ελληνικό κράτος από πολύ νωρίς να έχει επικεντρωθεί στην ανάγκη διατήρησης και ανάδειξής τους. Μέσα από μια σειρά μελετών, με οδηγό τους κατευθυντήριους στόχους της εκάστοτε διαρθρωτικής Ευρωπαϊκής πολιτικής, η Ελληνική πολιτεία ρίχνει το βάρος στην πολιτιστική κληρονομιά της χώρας, η οποία στη σύγχρονη παγκοσμιοποιημένη κοινωνία αποτελεί σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα, κυρίως όσον αφορά την προσφορά και τη ζήτηση υπηρεσιών στο πλαίσιο της “οικονομίας του ελεύθερου χρόνου”. Υπό αυτή τη λογική και πολύ περισσότερο τα τελευταία χρόνια όπου η οικονομική και ως συνέπεια η κοινωνική κρίση έχει επηρεάσει καταλυτικά όλα τα κράτη μέλη, η Ελλάδα μπορεί να χρησιμοποιήσει το πλούσιο ιστορικό της παρελθόν και ιδιαίτερα εκείνα τα μνημεία και τους αρχαιολογικούς χώρους που συγκαταλέγονται στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς, ώστε να προωθήσει

---

¹⁴⁸Εφόσον δε θα υπάρχουν οι απαραίτητοι πόροι προκειμένου το κράτος να προβεί στη διατήρηση και την προστασία της πολιτιστικής του παγκόσμιας κληρονομιάς

¹⁴⁹ΕΛΙΑΜΕΠ, *Οι Πολιτικές που χρηματοδοτούνται από τον κοινοτικό προϋπολογισμό και η ελληνική οικονομία*,σελ 118-119.

¹⁵⁰ Β. Αυδίκος, *Οι πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες στην Ελλάδα*, σελ.186.

αναπτυξιακές πρωτοβουλίες και επενδυτικές δράσεις και συνεπώς να ανακτήσει σταδιακά την ανταγωνιστικότητά της και την οικονομική της ευρωστία.

Οι ευρωπαϊκοί χρηματοδοτικοί πόροι διαπιστώνεται ότι μπορούν με τη σειρά τους να συνεισφέρουν στην ενίσχυση του παγκόσμιου πολιτιστικού αποθέματος, τόσο για αναπτυξιακούς σκοπούς, όσο και για σκοπούς διαγενεακής ισότητας. Η αδυναμία της ελληνικής πολιτείας, ωστόσο, και συγκεκριμένα του διοικητικού συστήματος διαχείρισης των συγχρηματοδοτούμενων έργων, να υλοποιήσει την απαραίτητη εθνική και περιφερειακή πολιτική, έχει ως αποτέλεσμα να παρατηρούνται δυσκολίες στον συντονισμό και στην απορρόφηση των κοινοτικών κονδυλίων και παράλληλα να προσδίδεται χαμηλή αξιοπιστία στην ελληνική διοίκηση.¹⁵¹ Το γεγονός αυτό επιβαρύνει τις όποιες προσπάθειες της χώρας για οικονομική ανάκαμψη. Παρόλ' αυτά, η προγραμματική περίοδος 2014 – 2020 μπορεί να γίνει η βάση για την αλλαγή στην στρατηγική οικοδόμησης μιας βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης, με την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς να αποτελεί ένα από τα βασικά εργαλεία επίτευξης αυτού του σκοπού. Μέσα από την ενίσχυση της τεχνολογίας, της έρευνας και της καινοτομίας, την προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων και την προστασία του περιβάλλοντος, τη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας και του ιδιωτικού τομέα, την εκπαίδευση και τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της δημόσιας διοίκησης, η Ελλάδα μπορεί να διεκδικήσει μια ισχυρή θέση μεταξύ εκείνων των χωρών όπου ο πολιτισμός και ειδικότερα η πολιτιστική κληρονομιά αποτελούν το κλειδί για ανάπτυξη και ευημερία.

Το γενικό συμπέρασμα εν τέλει δεν παύει να είναι ότι η προστασία και η διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς εμφανίζεται για άλλη μια φορά ως εκείνος ο στόχος της πολιτικής συνοχής της Ένωσης που κρίνεται απαραίτητο να προωθηθεί δεδομένου ότι αποτελεί σημαντικό παράγοντα ανάπτυξης και

---

¹⁵¹Konstantinos J. Papadoulis (2005), "European Union Integration, Europeanization and Administrative Convergence: the Greek Case", *Journal of Common Market Studies*, Vol 43, (2), σελ.360 – 363 και Κων/νος Σ. Μητσόπουλος (4-6 Δεκεμβρίου 2011), "Διοικητική Μεταρρύθμιση στην Ελληνική Πρωτοβάθμια Τοπική Αυτοδιοίκηση και συγχρηματοδοτούμενα ευρωπαϊκά προγράμματα. Από την πρόκληση του Καποδίστρια στην αναγκαιότητα του Καλλικράτη", ανακοίνωση στο Συνέδριο *Θεσμοί στην Ελλάδα της Μεταπολίτευσης, Αποτίμηση μιας αντιφατικής περιόδου*, Κέντρο Ανάλυσης Δημόσιας Πολιτικής και Θεσμών, Πάντειο Πανεπιστήμιο – ΑΤΕΙ Καλαμάτας.

ευημερίας για μια βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνία. Ακόμα όμως και σε αυτή την περίπτωση, πρέπει να γίνουν σημαντικές παρεμβάσεις τόσο από την ΕΕ όσο και από τις κυβερνήσεις των χωρών μελών, ώστε να διασφαλιστεί ότι η χρηματοδότηση των διαρθρωτικών ταμείων θα πραγματοποιείται με γνώμονα την οικονομική σύγκλιση αλλά και την οικονομική συνοχή, σε ένα πνεύμα διαπεριφερειακής, διακρατικής συνεργασίας και αλληλεγγύης. Η προτεραιότητα του στόχου της οικονομικής μεγέθυνσης σε σχέση με άλλες διαστάσεις της Ευρωπαϊκής ενοποίησης στον σχεδιασμό της διαρθρωτικής πολιτικής, ωστόσο, γεννά ερωτήματα σχετικά με την δυνατότητα επίτευξης μιας ισορροπημένης οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης με βάση τον πολιτισμό. Όπως άλλωστε αναφέρει και ο Ντάριο Φο: *“προτού καν η Ευρώπη ενωθεί σε οικονομικό επίπεδο ή γίνει αντιληπτή ως χώρος οικονομικών συμφερόντων και εμπορικών συναλλαγών, ο πολιτισμός είχε ήδη ενώσει τις χώρες της γηραιάς ηπείρου”*.¹⁵²

---

¹⁵²Ελλάς 2003, “Thoughts on culture and Europe” series: Exclusive interview with Dario Fo, στο <http://www.eu2003.gr/en/articles/2003/6/11/3032/>, (πρόσβαση στις 27.09.2015)

ΠΗΓΕΣ

A. Βιβλιογραφικές Αναφορές

1. Ελληνικές

Αθανασοπούλου Άννα, Γλύτση Έλενα, Χαμπούρη-Ιωαννίδη Αικατερίνη (2002), “Οι Διαστάσεις των Πολιτιστικών Φαινομένων”, τομ. Β', *Πολιτιστικό πλαίσιο*, Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Αυδίκος Βασίλης (2014), *Οι πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες στην Ελλάδα*, επιμ. Γιάννης Βογιατζής, Αθήνα: Εκδόσεις Επίκεντρο

Ακριβός Χριστόδουλος, *Βασικές Αρχές που διέπουν το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης*, Υποέργο 3 πρόγραμμα Επιμόρφωσης Στελεχών Διοίκησης της Εκπαίδευσης της Πράξης “Επιμόρφωση Στελεχών Διοίκησης της Εκπαίδευσης” του Μέτρου 2.1 του ΕΠΕΑΕΚ II, που συγχρηματοδοτείται από ΕΚΤ και Εθνικούς Πόρους, Αθήνα, 2008

Βασιλείου Ανδρούλα (2014), “Η Προστασία της Εθνικής Κληρονομιάς είναι Εθνική Ευθύνη”, ομιλία στα πλαίσια Συνεδρίου της Ελληνικής Προεδρίας: *Η πολιτιστική κληρονομιά στο προσκήνιο! Προς μια κοινή προσέγγιση για βιώσιμη Ευρώπη*, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 6 Μαρτίου 2014

ΕΛΙΑΜΕΠ (Δεκέμβριος 2013 – Μάρτιος 2014), *Οι Πολιτικές που χρηματοδοτούνται από τον κοινοτικό προϋπολογισμό και η ελληνική οικονομία*, διεύθ. Αχιλλέας Μητσός, Τελική Έκθεση, Μελέτη κατ' ανάθεση από την Τράπεζα της Ελλάδος

Ζερβάκη Αντωνία (2010), *Η έννοια της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς της ανθρωπότητας: η συμβολή της UNESCO*, Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα

Ζερβάκη Αντωνία (2014), “Προστατεύοντας την Παγκόσμια Πολιτιστική και Φυσική Κληρονομιά στην Πράξη: μια σύντομη αποτίμηση”, στο *Η Σύμβαση για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς, 40 χρόνια μετά: μια κριτική αποτίμηση*, επιμ. Στέλιος Περράκης, Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης

Κάτσος Γεώργιος (2004), *Τουρισμός Ατόμων Τρίτης Ηλικίας*, Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων

Κόνσολα Ντόρα (2006), *Πολιτιστική Ανάπτυξη και Πολιτική*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση

Κόρκα Έλενα (2014), “Η εξέλιξη της Σύμβασης για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς της UNESCO του 1972 – σαράντα έτη από την υιοθέτησή της” στο *Η Σύμβαση για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς, 40 χρόνια μετά: μια κριτική αποτίμηση*, επιμ. Στέλιος Περράκης, Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης

Κουρλιούρος Ηλίας (2008), “Χωροταξική Πολιτική και το Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου”, στο Λίλα Λεοντίδου, Χρήστος Φραγκονικολόπουλος, κα, *Η Ευρωπαϊκή Ένωση την αυγή της τρίτης χιλιετίας: Θεσμοί, Οργάνωση και Πολιτικές*, Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Κρανιάς Γεώργιος (2011), *Το Ισχύον Διεθνές Νομικό Πλαίσιο για την Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς*, διπλωματική εργασία του σχολής νομικών, οικονομικών και πολιτικών επιστημών, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Λαγός Ευάγγελος, *Πολιτιστική Πολιτική και Πολιτική Ελεύθερου Χρόνου (ΥΠΠΟ 1983-2000)*, Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης, ΙΓ΄ Εκπαιδευτική Σειρά, Τμήμα Γενικής Διοίκησης, Αθήνα, 2002

Λαζαρέτου Σοφία (Φεβρουάριος 2014), *Η έξυπνη οικονομία: πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες στην Ελλάδα. Μπορούν να αποτελέσουν προοπτική εξόδου από την κρίση;*, Working Paper, Τράπεζα της Ελλάδος, Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών, Διεύθυνση Ειδικών Μελετών, Αθήνα: Ίδρυμα Εκτύπωσης Τραπεζογραμματίων και Αξιών της Τράπεζας της Ελλάδος

Μαραβέγιας Ν. (2008), “Η Περιφερειακή Διαρθρωτική Πολιτική της ΕΕ”, στο Λίλα Λεοντίδου, Χρήστος Φραγκονικολόπουλος, κα, *Η Ευρωπαϊκή Ένωση την αυγή της τρίτης χιλιετίας: Θεσμοί, Οργάνωση και Πολιτικές*, Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Μητσόπουλος Σ. Κων/νος (4-6 Δεκεμβρίου 2011), “Διοικητική Μεταρρύθμιση στην Ελληνική Πρωτοβάθμια Τοπική Αυτοδιοίκηση και συγχρηματοδοτούμενα ευρωπαϊκά προγράμματα. Από την πρόκληση του Καποδίστρια στην αναγκαιότητα του Καλλικράτη”, ανακοίνωση στο Συνέδριο *Θεσμοί στην Ελλάδα της Μεταπολίτευσης, Αποτίμηση μιας αντιφατικής περιόδου*, Κέντρο Ανάλυσης Δημόσιας Πολιτικής και Θεσμών, Πάντειο Πανεπιστήμιο – ΑΤΕΙ Καλαμάτας

Μούσης Νίκος (2005), *Ευρωπαϊκή Ένωση: δίκαιο, οικονομία, πολιτική*, 11^η αναθεωρημένη έκδοση, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση

Μπαμπαλιούτας Π. Λάμπρος, Μητσόπουλος Σπ. Κων/νος (2014), *Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Περιφερειακή Πολιτική της ΕΕ*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα

Παυλογεωργάτος Δ. Γεράσιμος (2003), *Διατήρηση της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Επίκεντρο

Παυλόπουλος Παναγιώτης (1998), *Το Πανόραμα του Παγκόσμιου Τουρισμού*, Αθήνα: Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων

Σκουλάς Γιώργος, Σκουλά Δέσποινα (2011), “Το δικαίωμα του Πολίτη στο Πολιτιστικό Περιβάλλον: Η συνταγματική και νομική του διάσταση στην Παιδεία και στον Πολιτισμό” στο *Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*, τόμος ΙΕ, τεύχος 60

Σταματούδη Ειρήνη (2014), “Βασικές Αρχές και Φυσιογνωμία της Σύμβασης της UNESCO για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς” στο *Η Σύμβαση για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς, 40 χρόνια μετά: μια κριτική αποτίμηση*, επιμ. Στέλιος Περράκης, Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης

Χριστιανός Βασίλειος (2011), *Εισαγωγή στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη ΑΕΒΕ

Χριστοδουλίδης Α. Θεόδωρος (2010), *Από την Ευρωπαϊκή Ιδέα στην Ευρωπαϊκή Ένωση: η ιστορική διάσταση του ευρωπαϊκού εγχειρήματος (1923-2004)*, Βιβλιοθήκη Διεθνών και Ευρωπαϊκών Μελετών, Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης

About tourism destination consultants (Σεπτέμβριος 2013), *Στρατηγικό και Επιχειρησιακό Σχέδιο Γραφείου Συνεδρίων και Επισκεπτών Δήμου Αθηναίων, 2013-2015*

Prisma, Λ. Τριανταφυλλίδης, Χρ. Μανδύλας (Απρίλιος 2013), *Μελέτη Αξιολόγηση, Αναθεώρηση και Εξειδίκευση Π.Π.Χ.Σ.Σ.Α. Περιφέρειας Βόρειου Αιγαίου: Σύνοψη πορισμάτων Έκθεσης αξιολόγησης Α' φάσης, Α1 σταδίου*, Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής

2. Ξενόγλωσσες

Yahaya Ahmad (May 2006), “The Scope and Definitions of Heritage, International Journal of Heritage Studies”, Vol. 12, No. 3

Barnett Clive (2001), “Culture, policy, and subsidiarity in the European Union: from symbolic identity to the governmentalisation of culture”, *Political Geography* 20

Batiste Michel (December 1992), “The struggle to save our World Heritage” στο *Environment*, Vol.34, No 10

Bayliss Darrin (2004), “Denmark’s Creative potential: The Role of Culture within Danish Urban Development Strategies” στο *International Journal of Cultural Policy*, Vol. 10 (1)

Blake Janet (Jan.2000), “On defining the Cultural Heritage”, *The International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 49, No. 1

Chapuis M. (2009), “Preserving our heritage, Improving our environment”, Vol. 1, to 20 Years of EU Research into Cultural Heritage, European Commission

Cerveira Pinto Jorge (September 2012), “Culture and the Structural Funds in Portugal”, *Euroean Expert Network on Culture Paper*

Drager & Thielmann (2014), *2014-2020 Interregional Cooperation Programme under the European Territorial Cooperation Objective (INTERREG EUROPE), Strategic Environmental Assessment Environmental Report*, France

Green Lines Institute for Sustainable Development, (2010), Conference programme of the 2nd International Conference on Heritage and Sustainable Development - Heritage 2010, edited by Green Lines Institute for Sustainable Development: Evora

Iglesias Marià, Kern Philippe, Montalto Valentina (July 2012), *Culture and Education: Use of Structural Funds for Cultural Policies*, Doctorate-General for Internal Policies, Policies Dpt. Structural and Cohesion Policies, European Parliament's Study

Jordan G., Weedon C. (1995), *Cultural Politics: Class, Gender, Race and the Post-modern World*, Oxford, Blackwell

Lähdesmäki Tuuli (2014), "The EU's explicit and implicit heritage politics", *European Societies*, Vol.16, No3

Loulanski Tolina (2006) "Revising the Concept for Cultural Heritage: the Argument for a Functional Approach", *International Journal of Cultural Property*, Vol. 13

Michel de la Durantaye (2002), "Municipal Cultural Policies in Quebec" στο *Canadian Journal of Communication*, Vol. 27

Ministry of Education of Finland (2010), *Creative economy and Culture in the Innovation policy*, dpt. for Culture, Sport and Youth Policy, Publication of the Ministry of Education

Moulin C., Boniface Pr. (2001), *Routeing Heritage for Tourism: Making Heritage and Cultural Tourism networks for Socio-Economic Development*, *International Journal of Heritage Studies* 7(3)

Organisation des Nations Unies pour l'éducation, la science et la culture (2007), *60 ans d'histoire d'UNESCO: Actes du colloque international, Paris, 16-18 Novembre 2005*, Maison de l'UNESCO

Papadoulis J. Konstantinos (2005), "European Union Integration, Europeanization and Administrative Convergence: the Greek Case", *Journal of Common Market Studies*, Vol 43, (2)

Psychogiopoulou Evangelia, "The Cultural Mainstreaming Clause of Article 151(4) EC: Protection and Promotion of Cultural Diversity or Hidden Cultural Agenda?", *12(5) European Law Journal*

Schlanger Nathan & Aitchison Kenneth (2010), *Archaeology and the Global Economic Crisis: multiple impacts, possible solutions*, Belgium: Culture Lab Edition

Tsartas Paris (2003) "Cultural Tourism and Regional Development: Problems, Possibilities, Prospects", in Deffner A., Konstandakopoulos D. and Psycharis Y. (eds.) *Culture and Regional Economic Development in Europe*, Volos: University of Thessaly Press

B. Πρωτογενείς πηγές

COM (2007) 242 τελικό, 10.05.2007, Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, *Ανακοίνωση σχετικά με μια Ευρωπαϊκή Ατζέντα για τον Πολιτισμό σε έναν Παγκοσμιοποιημένο κόσμο*, Βρυξέλες

COM(2010) 2020 τελικό, Ανακοίνωση της Επιτροπής, *Ευρώπη 2020: Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη*, Βρυξέλλες, 3.03.2010

Εκτελεστική Απόφαση στις Επιτροπής της 18^{ης} Φεβρουαρίου 2014, για την κατάρτιση του καταλόγου των περιφερειών που είναι επιλέξιμες για χρηματοδότηση από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, Καθώς και των κρατών μελών που είναι επιλέξιμα για χρηματοδότηση από το Ταμείο Συνοχής για την περίοδο 2014- 2020, (κοινοποιηθείσα υπό τον αριθμό C (2014) 974 2014/99/ΕΕ), (2014/99/ΕΕ)

Έργα ΕΣΠΑ, Συνοπτικός Κατάλογος ενταγμένων έργων ΕΣΠΑ, Ειδική Υπηρεσία Τομέα Πολιτισμού, βλ. στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://ep.culture.gr/el/Pages/projects_espas.aspx, (πρόσβαση στις 4.09.2015)

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2013), *Δυνατότητες στήριξης της πολιτικής για τις ΜΜΕ μέσω των διαρθρωτικών ταμείων: Τρόπος χρήσης των διαρθρωτικών ταμείων στο πλαίσιο της πολιτικής για τις ΜΜΕ & την επιχειρηματικότητα*, Σειρά Οδηγιών, Βέλγιο

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (16.12.2013), *Πρωτοφανές ευρωπαϊκό πρόγραμμα επενδύσεων E&A* στο: http://ec.europa.eu/news/science/131216_el.htm, (πρόσβαση στις 24.04.2015)

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Βρυξέλλες, 22.7.2014, COM (2014) 477 Final, Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, *Προς μια Ολοκληρωμένη Προσέγγιση της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης*

ESDP (10-11 May 1999): *Towards Balanced and Sustainable Development of the Territory of the European Union*, European Commission

European Commission (2002), *European funding for the cultural sector*, Directorate-General for Education and Culture, Belgium

European Commission (2015), *Getting Cultural Heritage to work for Europe*, Report of the Horizon 2020 Expert Group on Cultural Heritage, Directorate-General for Research and Innovation

International Charter for the Conservation and the Restoration of Monuments and Sites, Venice, 25-31 May 1964, στο: <http://www.icomos.org/venicecharter2004/>, (πρόσβαση στις 27.05.2015)

Κανονισμός ΕΕ αριθ. 1303/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Δεκεμβρίου 2013 περί καθορισμού κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής, το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας, τα οποία καλύπτονται από το κοινό στρατηγικό πλαίσιο, περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Συνοχής και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1083/2006 του Συμβουλίου.

Κανονισμός αριθ. 1303/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Δεκεμβρίου 2013 περί καθορισμού κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής, το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας, τα οποία καλύπτονται από το κοινό στρατηγικό πλαίσιο, περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Συνοχής και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1083/2006 του Συμβουλίου, Βρυξέλλες, 14.03.2012

Κανονισμός 1260/1999. EL 161, της 21^{ης} Ιουνίου 1999, *περί Γενικών Διατάξεων για τα Κοινοτικά Διαρθρωτικά Ταμεία*, 26.06.1999 ολόκληρος ο κανονισμός στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://www.hellaskps.gr/documents/1260_99.pdf, (πρόσβαση στις 18.04.2015)

Κανονισμός 1083/2006, EL 210, 11.07.2006, *περί καθορισμού διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Συνοχής και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1260/1999* στο: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006R1083R%2805%29&qid=1429323611191&from=EN>, (πρόσβαση στις 18.04.2015)

Κανονισμός 1301/2013/ΕΕ, της 17 Δεκεμβρίου 2013, *Σχετικά με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και τη θέσπιση ειδικών διατάξεων σχετικά με τον στόχο "επενδύσεις στην ανάπτυξη και την απασχόληση" και για την κατάργηση του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1080/2006*, 20.12.2013 στην ηλεκτρονική διεύθυνση: https://www.espa.gr/elibrary/EC1301_ERDF_20122013_L347.pdf, (πρόσβαση στις 01.09.2015)

L/106/18, 28.04.2010, Συστάσεις, Σύσταση της Επιτροπής της 26^{ης} Απριλίου 2010, *σχετικά με την πρωτοβουλία κοινού προγραμματισμού στην έρευνα με*

τίτλο “πολιτιστική κληρονομιά και πλανητικές μεταβολές, μια νέα πρόκληση για την Ευρώπη”, 2010/238/ΕΕ

N. 1126 (Δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ Α 32 / 10.02.1981), στην ηλεκτρονική διεύθυνση:<http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=CjoM4mUNfKs%3d&abid=567>, (πρόσβαση στις 28.05.2015)

Συνθήκη Λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Τελική Έκθεση Εκτέλεσης ΕΠ Πολιτισμός 2000-2006, Ειδική Υπηρεσία Τομέα Πολιτισμού, Αθήνα 2010 βλ. στο <http://ep.culture.gr/el/Pages/description.aspx>, (πρόσβαση στις 1.09.2015)

Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, Γενική Γραμματεία Δημοσίων Επενδύσεων ΕΣΠΑ (Μάιος 2014), *Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης 2014-2020*, Αθήνα

Υπουργείο Οικονομικών, Γενική Γραμματεία Επενδύσεων και Ανάπτυξης, *Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007-2013*, Αθήνα, Ιανουάριος 2007

Υπουργείο Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού ΕΣΠΑ 2007-2013 στην ηλεκτρονική διεύθυνση:
<http://www.espa.gr/el/pages/staticRegionalOP.aspx>, (πρόσβαση στις 1.09.2015)

Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων, Πολιτισμού & Αθλητισμού, Γενική Γραμματεία Αθλητισμού, *Πρόταση για τη διαμόρφωση Εθνικής Αναπτυξιακής Στρατηγικής Τομέα Πολιτισμού 2014-2020*, Οκτώβριος 2012

UNESCO, *Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage 1972*, Paris 16.11.1972, ολόκληρη η Σύμβαση στο: <http://whc.unesco.org/archive/convention-en.pdf>, (πρόσβαση στις 27.05.2015)

UNESCO, *Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*, Paris, 17 October 2013, ολόκληρη η Σύμβαση: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001325/132540e.pdf>, (πρόσβαση στις 20.09.2015)

UNESCO, Mexico City Declaration on Cultural Policies World Conference on Cultural Policies, Mexico City, 26 July - 6 August 1982, ολόκληρη η Διακήρυξη στην ηλεκτρονική διεύθυνση:
http://www.ifa.de/fileadmin/pdf/abk/inter/unesco_mondiacult.pdf, (πρόσβαση στις 20.09.2015)

Χάρτας της Βενετίας του 1964 στο: <http://courses.arch.ntua.gr/112130.html>, (πρόσβαση στις 30.05.2015)

WHC-98/CONF.203/18, 29th January 1999, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, *Convention Concerning the Protection of the World*

Cultural and Natural Heritage, 22nd Session, Kyoto, Japan, 30 November – 5 December 1998

World Heritage Committee/13/01 (July 2013), *Operational Guidelines for the Implementation for the world Heritage Convention*, στη διεύθυνση: <http://whc.unesco.org/archive/opguide13-en.pdf>, (πρόσβαση στις 27.05.2015)

Πηγές μέσα από το Internet

“ΕΣΠΑ ο μεγάλος εργοδότης του Πολιτισμού” στην εφημερίδα το Ποντίκι, ολόκληρο το άρθρο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.topontiki.gr/article/48212/espa-o-megalos-ergodotis-toy-politismoy>, (πρόσβαση στις 2.9.2015)

Κόκκινος Χαράλαμπος (2002), *Για την Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς: Πολιτιστισμικές, Τεχνολογικές και Επιστημολογικές Συνιστώσες*, διδακτορική διατριβή, Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο, ΕΜΠ, ολόκληρη η διδακτορική διατριβή στο: <http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/13474#page/48/mode/2up>, (Πρόσβαση στις 14/4/2015)

Κόνσολα Ντόρα, Στρατηγικό Σχέδιο Πολιτιστικού τουρισμού για την περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, στο: http://grsa.prd.uth.gr/conf2013/51_konsola_ersagr13.pdf, (πρόσβαση στις 30.05.2015)

Μανωλοπούλου Γεωργία (18 Σεπτεμβρίου 2013), *Η Πολιτιστική μας Κληρονομιά υπέρτατο αναπτυξιακό εργαλείο για την ανάταση της χώρας από την κρίση*, άρθρο που δημοσιεύθηκε στην ηλεκτρονική εφημερίδα www.olympia.gr, (πρόσβαση στις 28.05.2015)

Μουρατίδης Ηλίας, *Η νέα Προγραμματική περίοδος 2014-2020*, ολόκληρη η παρουσίαση στο: www.pepdym.gr/upload/5pep/05/neaprogram.ppt, (πρόσβαση στις 24.04.2015)

Οδυσσέας, στο: http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=1142, (πρόσβαση στις 30.05.2015)

Οι πολιτιστικές πολιτικές που χρηματοδοτούνται από τα διαρθρωτικά ταμεία στο: http://ep.culture.gr/el/Pages/projects_espa.aspx

Παλαιά Πόλη Κέρκυρας: σχέδιο διαχείρισης 2006 – 2012, στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://library.tee.gr/digital/ker/ker_m273/ker_m273_kef2.pdf, (πρόσβαση στις 1.06.2015)

Ελλάς 2003, "Thoughts on culture and Europe" series: Exclusive interview with Dario Fo, στο <http://www.eu2003.gr/en/articles/2003/6/11/3032/> (πρόσβαση στις 27.09.2015)

Star.gr (23.05.2012), Πολιτισμός, Διεθνές Συνέδριο για την Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς: σε καιρό οικονομικής κρίσης, στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

http://www.star.gr/Pages/Politismos.aspx?art=108595&artTitle=diethnes_syne_drio_gia_tin_prostasia_tis_politistikis_mas_klironomias, (πρόσβαση στις 21.09.2015)

Τουφεγγοπούλου Αναστασία, Αυγερινού-Κολωνία Σοφία (25 Απριλίου 2012), *Ο Σχεδιασμός της Πολιτιστικής Κληρονομιάς με Όρους Βιωσιμότητας: Οι Επιπτώσεις του στην Τουριστική Εικόνα και την Ανάπτυξη του Αστικού Χώρου, μέσα από την εμπειρία της Κέρκυρας*, στο: http://www.citybranding.gr/2012/04/blog-post_25.html, (πρόσβαση στις 01.06.2015)

<http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=CjoM4mUNfKs%3d&tabid=567>, (πρόσβαση στις 3.09.2015)

<http://www.e-dimosio.gr/orismenou/12-thesis-stin-iz-epka-vasiliki-tafi-verginas/>, (πρόσβαση στις 22.09.2015)

<http://www.e-dimosio.gr/orismenou/71-proslipsis-stin-z-epka-archea-olimpia/> (πρόσβαση στις 22.09.2015)

Παράρτημα 1

Κριτήρια εγγραφής στον Κατάλογο Πολιτιστικής Κληρονομιάς:

- i. Να αποτελεί ένα αριστούργημα της ανθρώπινης δημιουργικής ιδιοφυΐας,
- ii. Να αποτελεί δείγμα ενός κομβικού σημείου στην εξέλιξη των ανθρώπινων αξιών, η οποία χαρακτηρίζει μια συγκεκριμένη περίοδο ή μια πολιτιστική περιοχή του κόσμου, και αφορά στην εξέλιξη της αρχιτεκτονικής ή της τεχνολογίας, των μνημειακών τεχνών, της πολεοδομίας, ή του σχεδιασμού τοπίων,
- iii. Να αποτελεί μια μοναδική ή τουλάχιστον, εξαιρετική μαρτυρία μιας πολιτιστικής παράδοσης ή ενός ζωντανού πολιτισμού ή ενός πολιτισμού που έχει εξαφανιστεί,
- iv. Να είναι εξαιρετο δείγμα ενός τύπου κτιρίου αρχιτεκτονικού ή τεχνολογικού συνόλου ή τοπίου, που απεικονίζει ένα σημαντικό στάδιο της ανθρώπινης ιστορίας,
- v. Να είναι εξαιρετο δείγμα παραδοσιακού οικισμού ή χρήσης της γης ή της θάλασσας, αντιπροσωπευτικού ενός ή περισσότερων πολιτισμών της ανθρώπινης διάδρασης με το περιβάλλον, ιδιαίτερα αν έχει καταστεί ευάλωτο λόγω της επίδρασης η αναστρέψιμης αλλαγής,
- vi. Να συνδέεται άμεσα ή απτά με γεγονότα ή ζωντανές παραδόσεις, με ιδέες ή πεποιθήσεις, με καλλιτεχνικά ή λογοτεχνικά έργα εξαιρετης οικουμενικής αξίας,
- vii. Να συμπεριλαμβάνει φυσικά φαινόμενα στην υπέρτατη έκφασή τους ή περιοχές μοναδικής φυσικής ομορφιάς και αισθητικής
- viii. Να συνιστά εξαιρετο δείγμα των σημαντικότερων σταδίων της ιστορίας της εξέλιξης της Γης, συμπεριλαμβανομένης της αποτύπωσης της εξέλιξης της ζωής, σημαντικών εν εξελίξει γεωλογικών διαδικασιών για την ανάπτυξη γεωσχηματισμών ή σημαντικών γεωμορφικών ή φυσιογραφικών χαρακτηριστικών,
- ix. Να συνιστά εξαιρετο δείγμα σημαντικών συνεχιζόμενων γεωλογικών και βιολογικών διαδικασιών, στο πλαίσιο της εξέλιξης των χερσαίων, υδάτινων, παράκτιων, θαλάσσιων οικοσυστημάτων και κοινοτήτων φυτών και ζώων ή

- x. Να συμπεριλαμβάνει τα πιο σημαντικά και αξιόλογα φυσικά ενδιαίτηματα για την επιτόπια διατήρηση της βιολογικής ποικιλότητας συμπεριλαμβανομένων εκείνων στα οποία εντοπίζονται απειλούμενα είδη εξαιρετικής οικουμενικής αξίας από την άποψη της επιστήμης ή της διατήρησης